

ZPRÁVODAJ KVZ

ZPRÁVODAJ KANCELÁŘE
VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE PRO
ZASTUPOVÁNÍ
ČESKÉ REPUBLIKY PŘED
EVROPSKÝM SOUDEM
PRO LIDSKÁ PRÁVA

2020

číslo 4 | prosinec | ročník 8

Klimatická stížnost

*Duarte Agostinho a ostatní proti
Portugalsku a dalším 32 státům*

Namítané porušování Úmluvy
v důsledku globálního
oteplování

Předcházení masakrům

Kotilainen a ostatní proti Finsku

Rozsah povinnosti státu
zabránit možnému vražednému
útoku

Inkluzivní vzdělávání

G. L. proti Itálii

Financování podpůrných
opatření ve školství

Občanské právo

Bankovníctví 6

Albert a ostatní proti Maďarsku

Otázka postavení oběti u stížnosti podané akcionáři bank, kde namítané opatření směřuje vůči těmto bankám jako právnickým osobám.

Trestní právo

Spravedlnost trestního řízení 9

Tempel proti České republice

Dodržení záruk článku 6 Úmluvy v řízení týkajícím se vraždy, kde odvolací soud opakovaně zrušil zprošťující rozsudek podřízeného soudu, a nakonec věc přikázal k rozhodnutí jinému soudu.

Policejní postupy 11

Kotilainen a ostatní proti Finsku

Pozitivní závazek zvláštní obezřetnosti, náležící státním orgánům ve vztahu k aktivitám s vysokou mírou rizika, jako je např. nakládání se střelnými zbraněmi.

Tërshana proti Albánii

Účinné vyšetřování genderově podmíněného násilí.

R. R. a R. D. proti Slovensku

Provedení a následné vyšetřování policejní razie v romské komunitě, a to z hlediska námitky nelidského zacházení i rasové diskriminace.

Politické strany 18

Yordanovi proti Bulharsku

Trestní stíhání a odsouzení zakladatelů muslimské politické strany za to, že se pokusili vytvořit politickou stranu založenou na náboženském principu.

Kárné řízení 20

Čivinskaitė proti Litvě

Spravedlnost kárného řízení proti státní zástupkyni, které bylo doprovázeno mimořádným zájmem médií i politiků a kde došlo k souběžnému vyšetřování namítaného pochybení parlamentní komisí.

Inkluzivní vzdělávání..... 23

G. L. proti Itálii

Rozpočtová omezení ve školství a jejich dopad na vzdělávací nabídku ve vztahu k dětem s postižením a dětem bez postižení.

Transgender osoby 25

Y. T. proti Bulharsku

Odmítnutí žádosti stěžovatele o soudní uznání změny pohlaví v situaci, kdy toto uznání bylo podmínkou pro dokončení procesu chirurgické změny pohlaví, kterou si stěžovatel přál.

Rana proti Maďarsku

Právní uznání změny pohlaví osobám, jimž byl přiznán status uprchlíka.

Cizinecké právo 27

M. K. a ostatní proti Polsku

Nepřijetí žádosti stěžovatelů o azyl na hraničním přechodu a vrácení zpět do země, z níž budou bez věcného přezkumu žádosti o azyl navráceni do země původu.

N. H. a ostatní proti Francii

Životní podmínky dospělých žadatelů o azyl, kteří byli v důsledku zahlcení azylového systému několik měsíců nuceni pobývat na ulici bez prostředků.

B. G. a ostatní proti Francii

Umístění žadatelů o azyl, rodiny se třemi dětmi, po dobu více než tří měsíců v provizorním stanovém táboře z důvodu nedostatečné kapacity střediska pro žadatele o mezinárodní ochranu.

Pormes proti Nizozemsku

Neudělení pobytového oprávnění stěžovatel, který od útlého dětství nelegálně pobýval na území daného státu a který se tu opakovaně dopustil trestné činnosti.

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

Změna klimatu 39

Délky soudních řízení..... 39

Velký senát Soudu

Veřejnost trestního řízení..... 40

Způsob výpočtu starobního důchodu..... 41

Výkon rozsudků Soudu

Vzdělávání romských žáků 42

Délka soudních řízení 42

Rozhodovací činnost jiných mezinárodních orgánů v oblasti lidských práv

Rovné odměňování žen a mužů 43

Umísťování dětí do tzv. kojeneckých ústavů 45

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

Přehled použitých piktogramů

Jednotlivé články Úmluvy a protokolů

článek 2: Právo na život

článek 3: Zákaz mučení

článek 4: Zákaz otroctví a nucených prací

článek 5: Právo na svobodu a osobní bezpečnost

článek 6: Právo na spravedlivé řízení

článek 8: Právo na respektování soukromého a rodinného života

článek 9: Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

článek 10: Svoboda projevu

článek 11: Svoboda shromažďování a sdružování

článek 14: Zákaz diskriminace

článek 1 Protokolu č. 1: Ochrana majetku

článek 2 Protokolu č. 1: Právo na vzdělání

článek 3 Protokolu č. 1: Právo na svobodné volby

článek 2 Protokolu č. 4: Svoboda pohybu

Ostatní piktogramy

Rozhodnutí proti ostatním státům Rady Evropy

Rozhodnutí proti České republice

Rozhodnutí velkého senátu Soudu

Mezistátní stížnost

Občanské právo

Správní právo

Trestní právo

Užitečné odkazy

Slovo úvodem

Milí čtenáři!

O koronaviru jsme již psali třikrát a je dost obtížné se od tohoto tématu oprostit. Té potvůrky, která nemoc Covid-19 způsobuje, se asi nezbavíme, leč pomalu, ale jistě se rozvíjející očkování nám snad výhledově umožní začít věnovat pozornost převážně něčemu jinému. Mezitím onemocnění a karanténa, pokud to nebylo nic horšího, mnoha lidem zkřížily plány. Řada z nich proto oslavila Vánoce až v náhradním termínu; kéž se přitom aspoň cítili jako o druhých Vánocích! A pokud to bylo něco podstatně horšího, někoho blízkého nám ta nemoc vzala.

Evropský soud pro lidská práva toho na téma pandemie dosud mnoho nerozhodoval, což je dáno tím, že skutečné problémy se zpravidla dostaví k projednání s notným časovým odstupem daným obvyklou nutností napřed vyčerpat vnitrostátní prostředky nápravy. Třebaže je život ve větším či menším *lockdownu* celkově mrzutý, zatím zjevně nedošlo k žádnému excesu, který by Soud přiměl odpovědět vydáním předběžného opatření; alespoň o tom nevíme. Nemyslel bych si však, že proočkování potřebné části populace koronavirovou kapitolu před štrasburským soudem samo uzavře.

Na to mám sklon již být poučený. Stačí mi vzpomínka na zkoušku z pozemkového práva, kterou jsem skládal před mnoha lety, kdy jsem se bláhově domníval, že o restitucích a podobných záležitostech majících svůj původ před listopadem 1989 slyším v životě naposledy. Ostatně, jak už poznamenal Niccolò Machiavelli ve svém proslaveném spisu *Il Principe*, lidé rychleji zapomenou na smrt otce než na ztrátu majetku, a proto se vládcové mají především zdržet toho, aby se zmocňovali cizích věcí.

Jelikož k tomu některé historické situace, jako bylo období bezprostředně spojené s koncem druhé světové války, přímo vybízely, táhnou se s tím související potíže dlouhá desetiletí. A tak se nám nerozjíždí jen vakcinace, ale také naše první řízení o mezistátní stížnosti, kterou proti České republice podalo na sklonku loňského léta Lichtenštejnsko. Je vůbec pozoruhodné, jak institut takové stížnosti v poslední době ožil (několik zmínek naleznete i v tomto čísle *Zpravodaje*), a to se v rámci vyjednávání o přistoupení Evropské unie k Úmluvě plánuje jeho přejmenování na „stížnosti mezi smluvními stranami“ a diskutuje o vyloučení jeho použití mezi většinou z nich, které by měly k řešení vzájemných sporů v zásadě volit jiné, unijní mechanismy.

V rubrice o nových stížnostech na straně 39 se dočtete o tom, že nás navíc spolu s dalšími 32 státy dostihla klimatická stížnost, která bezesporu vyvolává řadu dosud nevyřešených otázek.

Pak také bude Parlamentní shromáždění Rady Evropy letos volit soudce Soudu za Českou republiku.

Očekávám tedy, že se v roce 2021 nudit nebudeme, třebaže osobně chovám naději, že po chystané inauguraci 46. prezidenta Spojených států amerických trocha všednosti (neříkám nudy) pro změnu zavane přes Atlantský oceán. Vše dobré do načatého roku přeje

Z Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnec

Bankovníctví

Rozsudek ze dne 7. července 2020 ve věci č. 5294/14 – *Albert a ostatní proti Maďarsku*

Velký senát jednomyslně prohlásil za neslučitelnou s Úmluvou *ratione personae* stížnost akcionářů, kteří poukazovali na omezení svých práv v důsledku nuceného začlenění dvou komerčních bank do integrovaného bankovního systému, který umožňoval posílený státní dohled a kontrolu nad řídicími orgány dotčených bank a jejich rozhodnutími. Postavení obětí namítaných porušení ve smyslu článku 34 Úmluvy si mohly v dané věci nárokovat dotčené právnické osoby, nikoliv jejich akcionáři, kteří byli na svých právech dotčeni jen nepřímo.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stížnost byla podána 237 akcionáři dvou bank, v nichž mají stěžovatelé dohromady podíl ve výši 98,28 %, re-spektive 87,65 %. V roce 2013 přijal zákonodárce nový

Z

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatelé před Soudem namítali porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě, jež spatřovali v nepřiměřeném omezení svých akcionářských práv, zejména v podřízení některých rozhodnutí valné hromady schvalování ze strany kontrolních orgánů v područí státu.

V rozsudku ze dne 29. ledna 2019 senát čtvrté sekce shledal poměrem šesti hlasů proti jednomu, že stěžovatelé nepředložili relevantní důvody, které by odůvodňovaly prolomení „korporátního závoje“, a proto se nemohou dovolávat postavení obětí namítaného porušení Úmluvy. Na žádost stěžovatelů byla věc postou-pena velkému senátu.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1 K ÚMLUVĚ

a) Vymezení předmětu řízení před velkým senátem

Podstatou námitek stěžovatelů je tvrzení, že v důsledku sporné právní úpravy utrpěli podstatnou újmu v podobě trvalého a drastického omezení autonomie a oprávnění řídicích orgánů bank, jejichž pravomoci

zákona o integraci bankovního trhu, který podřídil komerční banky centrálnímu dohledu dvou ústředních orgánů, nad nimiž vykonával nepřímý vliv maďarský stát. Schválení ze strany těchto orgánů podléhala například rozhodnutí valné hromady o změně stanov, vydání výroční zprávy, jmenování členů řídicích a kontrolních orgánů, změnách výše základního kapitálu či o výplatě dividend. Banky se mohly novým pravidlům buď podřídít – čímž byla v nemalé míře omezena jejich autonomie a ekonomická samostatnost –, nebo čelit sankcím, včetně možnosti odebrání bankovní licence. Na dotčených peněžních ústavách bylo také ponecháno, zda chtějí v integrovaném systému setrvat, či jej opustit. Opuštění systému s sebou nicméně neslo nutnost opětovně požádat o bankovní licenci a povinnost navýšit základní kapitál. Několik ustanovení sporného zákona bylo v roce 2014 ústavním soudem zrušeno pro rozpor s ústavou. Obě dotčené banky se právní úpravě podřídily a v době podání stížnosti byly stále členy integrovaného bankovního systému.

byly buď podřízeny, nebo přešly na státěm nepřímo ovládané kontrolní orgány. Naproti tomu nebylo namítáno, že by tímto opatřením došlo k přímým ztrátám v hospodaření obou bank. Stěžovatelé nepoukazovali ani na konkrétní opatření dozorujících orgánů vůči dotčeným bankám.

b) K postavení obětí

Jelikož napadené právní předpisy byly použitelné vůči bankám, nikoliv přímo ve vztahu ke stěžovatelům coby jejich akcionářům, považoval Soud za nutné posoudit, zda lze na stěžovatele pohlížet jako na oběti namítaného porušení Úmluvy. V tomto ohledu připomněl, že článek 34 Úmluvy nepřipouští *actio popularis*. Nelze si tudíž stěžovat na ustanovení vnitrostátního práva, správní praxi ani jednání úřadů jen z toho důvodu, že odporují Úmluvě (*Burden proti Spojenému království*, č. 13378/05, rozsudek velkého senátu ze dne 12. prosince 2006, § 33). Stěžovatelé musí být schopni prokázat, že byli příslušnými opatřeními přímo dotčeni na svých právech (*Centre for Legal Resources jménem Valentina Câmpeana proti Rumunsku*, č. 47848/08, rozsudek velkého senátu ze dne 17. července 2014, § 96 a 101).

Pokud jde o stížnosti podané společníky právnických osob, je nutné rozlišovat mezi opatřeními, která se dotýkají práv samotných společníků, a těmi, jež směřují vůči dotčeným společnostem, v nichž mají stěžovatelé majetkový podíl. Zatímco v prvním případě mohou být společníci považováni za oběti porušení Úmluvy ([Olczak proti Polsku](#), č. 30417/96, rozhodnutí ze dne 7. listopadu 2002, § 71–85), tento závěr neplatí pro druhý typ případů. Koncept právnických osob je založen na přísném odlišování mezi právy společnosti a právy společníků. Jsou-li poškozeny zájmy společníků opatřeními, které je namířeno vůči společnosti, je primárně na ní a na jejích řídicích orgánech, aby podnikly kroky na ochranu zájmů společníků.

Pokud jde o vlastnické právo společníků, to je podle Soudu dotčeno, pokud je přímo a nepříznivě ovlivněno jejich vlastnické právo k podílu. K tomu v minulosti došlo například u omezení volného nakládání s podílem ([Melo Tadeu proti Portugalsku](#), č. 27785/10, rozsudek ze dne 23. října 2014, § 75), uložením povinnosti ho prodat ([Kind proti Německu](#), č. 44324/98, rozhodnutí Komise ze dne 30. března 2000), snížením vlivu na chod společnosti ve srovnání s jinými společníky ([Sovtransavto Holding proti Ukrajině](#), č. 48553/99, rozsudek ze dne 25. července 2002, § 92), znemožněním vykonávat funkci ředitele společnosti ([Erbs proti Francii](#), č. 23313/94, rozhodnutí Komise ze dne 18. května

1995) či hlasovat na valné hromadě ([Shesti Mai Engineering OOD a ostatní proti Bulharsku](#), č. 17854/04, rozsudek ze dne 20. září 2011, § 80).

Existují však dvě výjimky, kdy judikatura Soudu přiznává společníkům postavení oběti, třebaže bylo opatření namířeno primárně vůči společnosti. První výjimkou jsou situace, kdy jsou společníci se společností propojeni tak úzce, že je umělé mezi nimi rozlišovat. Tak je tomu zejména u malých a rodinných podniků s propojenou vlastnickou a řídicí strukturou ([Pine Valley Developments Ltd a ostatní proti Irsku](#), č. 12742/87, rozsudek ze dne 29. listopadu 1991, § 42: jediný společník; [Jafarli a ostatní proti Ázerbájdžánu](#), č. 36079/06, rozsudek ze dne 29. července 2010, § 38–42: stížnost podána všemi společníky; [KIPS DOO a Drekalović proti Černé Hoře](#), č. 28766/06, rozsudek ze dne 26. června 2018, § 86–87: stížnost podal jeden ze společníků rodinné firmy a ostatní neprotestovali). V těchto situacích totiž podle Soudu nehrozí riziko, že společníci a společnost mají rozdílný názor na řešení nastalé situace ([Ankarcrona proti Švédsku](#), č. 35178/97, rozhodnutí ze dne 27. června 2000).

Druhá výjimka umožňuje prolomení korporátního závoje za „výjimečných okolností“. Existují totiž případy, kdy je nezbytné odhlédnout od samostatné právní osobnosti společnosti a umožnit jejím společníkům há-

Z

jit její zájmy, a to zejména je-li postaveno najisto, že dotčené společnosti bylo prakticky znemožněno podat stížnost k Soudu vlastním jménem a skrze vlastní orgány ([Centro Europa 7 S.R.L. a Di Stefano proti Itálii](#), č. 38433/09, rozsudek velkého senátu ze dne 7. června 2012, § 92–95). Tak tomu může být, je-li společnost do určité míry podřízena vnějšímu dohledu a kontrole z důvodu jejích finančních obtíží. V takovém případě Soud pečlivě zkoumá, zda tvrzené překážky skutečně bránily tomu, aby společnost sama podala stížnost k Soudu ([Kreditní a průmyslová banka proti České republice](#), č. 29010/95, rozsudek ze dne 21. října 2003, § 51: nucená správa). Společníci musí vznést dostatečné a přesvědčivé důvody, jež prokážou, že taková situace opravdu nastala ([Agrotexim a ostatní proti Řecku](#), č. 14807/89, rozsudek velkého senátu ze dne 24. října 1995, § 70).

V projednávané věci se Soud postupně zabýval třemi argumenty stěžovatelů, o které opírali své postavení obětí. V prvé řadě tvrdili, že sporná ustanovení zákona zasahovala přímo do jejich majetkových práv coby akcionářů dotčených společností. Soud uvedl, že zákonná

úprava měla v korporátní rovině významné důsledky, neboť nutila dotčené banky k tomu, aby se podvolily režimu, který vedl k tomu, že jejich řídicí orgány pozbyly část svých pravomocí ve prospěch kontrolních orgánů integrovaného systému. Přesto se však nejednalo o opatření, jež by přímo a nepříznivě dopadalo na individuální práva jednotlivých stěžovatelů. Za klíčové Soud považoval, že se předmětná úprava týkala korporátních záležitostí a jako taková omezovala oprávnění příslušející výlučně řídicím orgánům dotčených bank. Ačkoliv omezením autonomie valné hromady mohou být dotčena práva akcionářů, v projednávané věci podle Soudu nebylo vlastnické právo stěžovatelů ani jeho výkon přímo a nepříznivě dotčeno. Všichni akcionáři, z nichž žádný neměl sám nad bankami rozhodující kontrolu, se mohli nadále účastnit valné hromady a podílet se na jejím rozhodování. Dotčení jejich akcionářských práv tudíž bylo podle Soudu pouze vedlejší a nepřímé.

Zadruhé, stěžovatelé tvrdili, že by měl Soud prolomit korporátní závoj a přiznat jim oprávnění podat stížnost ve prospěch společnosti, jelikož dohromady dispono-

vali téměř 100 % akcií dotčených bank. Soud ale shledal, že mezi bankami a jejich akcionáři nebylo natolik úzké propojení, aby mezi nimi nebylo možné navzájem rozlišovat. Banky totiž nejsou „rodinnými podniky“ či subjekty, v nichž by byla vlastnická a řídicí struktura úzce personálně propojena. Jedná se naopak o akciové společnosti s velkým počtem akcionářů a plně delegovaným a profesionálním managementem.

Konečně stěžovatelé upozorňovali na vysoký stupeň zásahů státu, v němž spatřovali výjimečné okolnosti, jež mohou ospravedlnit, aby sami podali stížnost. Soud ale nebyl přesvědčen o tom, že by sporná opatření bankám účinně znemožňovala obrátit se na Soud prostřednictvím jejich vlastních řídicích orgánů. Stěžovatelé dohromady ovládali v obou bankách většinový podíl, a proto mohli dát jejich představenstvům pokyn, aby jménem bank usilovali o ochranu zájmů společnosti, potažmo jich samotných. Ačkoli byl v důsledku nové právní úpravy vyvíjen na banky určitý nátlak, aby se do integrovaného systému zapojily, nevedli stěžovatelé nic, z čeho by vyplývalo, že neměly na vnitrostátní úrovni k dispozici žádné právní prostředky nápravy. Z relevantní právní úpravy naopak podle Soudu plyne, že se banky mohly proti nucenému začlenění do nového systému bránit před vnitrostátními soudy, jakož i brojit proti dílčím opatřením, s nimiž by nesouhlasily. Tímto

způsobem se ostatně několik bankovních institucí úspěšně obrátilo v roce 2014 na ústavní soud.

Z uvedených důvodů dospěl velký senát Soudu k závěru, že stížnost měla být vznesena dotčenými bankami, nikoli jejich akcionáři. Ti totiž za okolností projednávané věci nemohli být považováni za „oběti“ namítaného porušení Úmluvy. Soud tudíž prohlásil stížnost za nepřijatelnou pro neslučitelnost *ratione personae* s Úmluvou.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudce Dedov ve svém souhlasném stanovisku vyjádřil nesouhlas s postojem většiny, podle níž sporná právní úprava přímo nedopadala na individuální práva akcionářů, ale omezovala pravomoci řídicích orgánů dotčených bank. Konkrétně uvedl, že valná hromada by měla být vzhledem ke své funkci odlišena od ostatních řídicích orgánů akciové společnosti. Nelze totiž dospět k závěru, že předmětná úprava omezuje fungování valné hromady, nikoli však zároveň hlasovací práva akcionářů. To platí rovněž v případě, kdy žádný akcionář nemá sám o sobě rozhodující vliv na rozhodování valné hromady. Vlastnická práva stěžovatelů tak byla dotčena, nikoli však nepříznivě. Stěžovatelé totiž neprokázali, že by byl zásah do jejich práv nepřiměřený.

Z

Spravedlnost trestního řízení

Rozsudek ze dne 25. června 2020 ve věci č. 44151/12 – Tempel proti České republice

Senát první sekce shledal, že řízení ve věci stěžovatele, odsouzeného k doživotnímu trestu za dvojnásobnou vraždu, nebylo spravedlivé ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Odvolací soud čtyřikrát zrušil zprošťující rozsudek podřízeného soudu kvůli údajným nedostatkům v hodnocení důkazů, načež mu věc odňal a přikázal ji k rozhodnutí jinému soudu, jenž mohl nabýt dojmu, že nemá na vybranou, protože ob stojí jen výrok o vině. Řízení, které trvalo přes 10 let, nedostalo navíc požadavku na projednání v přiměřené lhůtě.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

V březnu 2002 byl stěžovatel obviněn mj. z dvojnásobné vraždy. Dokazováním bylo zjištěno, že se na místě

splněny. Stěžovatel byl posléze potřetí zproštěn obžaloby. Ani senát, kterému byla věc nově přidělena, nepovažoval výpověď L. V. za věrohodnou. Vrchní soud zprošťující rozsudek znovu zrušil. Sice připustil, že rozsudek byl pečlivě odůvodněn a že hodnocení důkazů byla věnována značná pozornost, ale přesto neproběhlo v souladu se zákonem a pravidly formální logiky. Upozornil, že zásadu *in dubio pro reo* nelze vykládat tak, že veškeré skutkové nejasnosti svědčí ve prospěch obžalovaného. Krajský soud přesto zprostil stěžovatele obžaloby znovu. V odůvodnění uvedl, že odvolací soud by zjevně hodnotil důkazy odlišně, čemuž ale nemůže přikládat váhu, jelikož musí hodnotit důkazy podle svého vlastního vnitřního přesvědčení. Vrchní soud zakročil i po čtvrté, neboť nabytí přesvědčení, že soud prvního stupně není schopen či ochoten rozhodnout objektivně a spravedlivě. Věc mu proto ve smyslu § 262 trestního řádu odňal a přikázal ji jinému soudu v jeho obvodu – Krajskému soudu v Praze. Stěžovatel podal ústavní stížnost, která byla shledána nedůvodnou. Krajský soud v Praze uznal stěžovatele vinným a odsoudil jej k trestu odnětí svobody na doživotí. V odůvodnění

činu nacházely dvě osoby, stěžovatel a hlavní svědek L. V. Dle stěžovatele vraždil L. V. v souvislosti s překupnictvím drog. Proti této verzi událostí stálo naopak svědectví L. V., jediný přímý důkaz, podle něhož vraždil stěžovatel v úmyslu zmocnit se vozidla jedné z obětí. Krajský soud shledal ve výpovědi L. V. zásadní rozpory, a proto ji označil za nevěrohodnou a stěžovatele zprostil obžaloby. Státní zástupce se odvolal. Vrchní soud v Praze rozsudek krajského soudu zrušil a vrátil mu věc zpět k dalšímu projednání. Zdůraznil, že respektuje oprávnění soudu prvního stupně provést vlastní hodnocení důkazů, ale musí se vypořádat se všemi důkazy, což neučinil. Krajský soud v Plzni setrval na svém a znovu zprostil stěžovatele obžaloby. Vrchní soud rozsudek opět zrušil a na základě § 262 trestního řádu přikázal věc k projednání témuž soudu, ale v jiném složení. Podřízenému soudu vytkl, že věrohodnost svědka L. V. hodnotil jednostranně a tendenčně, aniž by se zabýval otázkou věrohodnosti stěžovatele. Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel ústavní stížnost namítaje porušení práva na zákonného soudce. Ústavní soud ji prohlásil za zjevně neopodstatněnou. Podmínky pro uplatnění tohoto výjimečného postupu dle něho byly

Z

rozsudku konstatoval, že i když výpověď svědka L. V. obsahovala určité rozpory, byla věrohodnější než tvrzení stěžovatele. Nadto byla podpořena dalšími provedenými důkazy. Stěžovatel postupně neuspěl s odvoláním, dovoláním ani s ústavní stížností, která byla v dubnu 2012 odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost. Ústavní soud přitom s odkazem na svá předchozí usnesení připomněl, že vrchní soud měl legitimní důvody, aby svěřil projednání a rozhodnutí věci jinému senátu a později i soudu.

Stěžovatel se domáhal odškodnění za nemajetkovou újmu způsobenou mu délkou předmětného řízení. Obvodní soud pro Prahu 2 připustil, že řízení trvajících v souhrnu deset let a jeden měsíc bylo nepřiměřeně dlouhé. Návrh na přiznání náhrady nemajetkové újmy však zamítl. Městský soud v Praze potvrdil jeho stanovisko, že by bylo v rozporu s dobrými mravy a obecným pojetím spravedlnosti, aby bylo přiznáno odškodnění osobě opakovaně odsouzené, *nota bene* pro zvláště závažný zločin vraždy spáchaný ze zavrženíhodné pohnutky.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY VZHLEDEM K POSTUPU ODVOLACÍHO SOUDU

Dle stěžovatele nebylo řízení spravedlivé, jelikož odvolací soud věc svévolně odebral příslušnému soudu a přikázal ji k projednání jinému soudu, který přijal za svůj názor odvolacího soudu na otázku věrohodnosti klíčového svědka, třebaže ho sám nikdy vyslechl.

a) Obecné zásady

Ačkoli stěžovatel namítal porušení řady dílčích záruk spravedlivého procesu, Soud se rozhodl jeho námitky posoudit z pohledu spravedlnosti řízení jako celku (srov. *Ibrahim a ostatní proti Spojenému království*, č. 50541/08, rozsudek velkého senátu ze dne 13. září 2016, § 250). Dodržení požadavků spravedlivého procesu totiž musí být v každé věci posuzováno z hlediska průběhu řízení v jeho celistvosti, a nikoli na základě izolovaného posouzení jednotlivého aspektu nebo události, i když nelze vyloučit, že ta může mít v některých případech rozhodující vliv na závěr o celkové spravedlnosti řízení (*Beuze proti Belgii*, č. 71409/10, rozsudek velkého senátu ze dne 9. listopadu 2018, § 121). Soudu nepřísluší přezkoumávat právní nebo skutkové omyly, jichž se mohly dopustit vnitrostátní soudy. Jeho úlohou běžně není ani posuzovat, jakou váhu měly vnitrostátní soudy přiznat určitým typům důkazů, zjištěním nebo jak

tyto hodnotit. Soud by neměl fungovat jako čtvrtá instance, a proto mu nenáleží, aby zpochybňoval hodnocení důkazů vnitrostátními soudy, ledaže lze jejich závěry považovat za svévolné nebo zjevně nepřiměřené (*Hodžić proti Chorvatsku*, č. 28932/14, rozsudek ze dne 4. dubna 2019, § 58).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soudy prvního a druhého stupně se věcí stěžovatele zabývaly celkem pětkrát. Do tohoto procesu byl třikrát zapojen i Ústavní soud. Vrchní soud přitom čtyřikrát za sebou zrušil rozsudek Krajského soudu v Plzni, jímž byl stěžovatel zproštěn obžaloby. S odvoláním na § 262 trestního řádu vrchní soud rozhodl o odnětí věci a nařídil její projednání senátem téhož soudu v jiném složení, který věc projednal dvakrát. I tomu ji později odebral a přikázal její projednání jiným soudem v jeho obvodu – Krajským soudem v Praze. Soud shledal, že příslušné ustanovení trestního řádu skutečně takový postup z důležitých důvodů připouští. Ustálená judikatura Ústavního soudu jej však vykládá tím způsobem, že jde o postup výjimečný, pro který musí být dány zřetelné, zřejmé a bezpochybné důvody, jejichž existence byla jednoznačně prokázána. Odvolací soud může naříditi soudu prvního stupně, aby odstranil rozpory ve skutkových zjištěních nebo zopakoval či nově provedl některé důkazy, nemůže však zrušit jeho rozhodnutí pouze proto, aby prosadil vlastní názor na hodnocení důkazů.

Z

Odvolací soud může upozornit soud prvního stupně na to, jakými dalšími okolnostmi se má zabývat, ale nesmí mu udělovat závazné pokyny, k jakým skutkovým závěrům má dospět. Soud upozornil, že i když jde o výjimečné opatření, v projednávané věci jej uplatnil vrchní soud opakovaně, dokud nebyl stěžovatel uznán vinným. Z odůvodnění jeho rozhodnutí je přitom zřejmé, že vytýkal podřízenému soudu zejména způsob, jakým hodnotil důkazy. Užití formulace nasvědčují podsouvání názoru, že v otázce věrohodnosti svědka L. V. má podřízený soud dospět k odlišným závěrům a že odvolací soud neakceptuje jiný výsledek řízení než odsouzení stěžovatele. Tento přístup však dle Soudu odporuje § 263 odst. 7 trestního řádu, podle něhož je odvolací soud vázán hodnocením důkazů provedeným soudem prvního stupně. Otázku věrohodnosti nemůže odvolací soud posuzovat tím spíše, pokud svědka sám nevyslechne. Za žádných okolností pak nesmí udělovat pokyny soudu prvního stupně ohledně otázky viny obžalovaného. Vrchní soud nepředložil žádný důvod, proč klíčového svědka sám nevyslechl. Jestliže existoval mezi oběma soudy rozpor v hodnocení jeho věrohodnosti, bylo namíste tak učinit, nebo alespoň uvést, proč

výslech nebyl nezbytný. Pochybnosti vrchního soudu o schopnosti soudu prvního stupně objektivně a spravedlivě rozhodnout byly opřeny výlučně o skutečnost, že dospěl k odlišným skutkovým zjištěním a pohledu na otázku viny stěžovatele. Procesní postup vrchního soudu mohl ve výsledku ovlivnit rozhodování Krajského soudu v Praze v tom směru, že mohl nabýt přesvědčení, že jediný výsledek řízení, který při přezkumu obstojí, je odsouzení stěžovatele. Popsaný sled událostí dle Soudu svědčí o selhání justice, jímž utrpěla celková spravedlivost řízení. K porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy tedy došlo.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY Z HLEDISKA PŘIMĚŘENOSTI DÉLKY ŘÍZENÍ

Stěžovatel dále tvrdil, že řízení nedostalo požadavku na projednání věci v přiměřené lhůtě.

a) K přijatelnosti

Vláda vznesla námitku neslučitelnosti této části stížnosti *ratione personae*. Dle ní nelze stěžovatele považovat za oběť namítaného porušení Úmluvy, jelikož vnitrostátní soudy uznaly, že řízení trpělo průtahy a kon-

statování porušení tohoto práva bylo vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, jakož i s ohledem na skutečnost, že stěžovatel se v době stíhání již nacházel ve výkonu trestu pro jiný skutek, vhodnou a postačující formou nápravy.

Soud připomněl, že rozhodnutí, které je příznivé, nezabývá stěžovatele postavení oběti, ledaže vnitrostátní orgány uznají – buď výslovně, nebo co do podstaty – porušení jeho práv a poskytnou mu vhodnou nápravu [Scordino proti Itálii (č. 1), č. 36813/97, rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2006, § 180]. Je-li trestní stíhání nepřiměřeně dlouhé, může být vhodnou formou nápravy zohlednění této skutečnosti při výměře trestu nebo zastavení trestního stíhání. Této možnosti však vnitrostátní soudy nevyužily. Jinou možností je přiznání odškodnění. Vnitrostátní soudy sice uznaly, že délka předmětného řízení byla nepřiměřená, ale stěžovateli z tohoto titulu nepřiznaly peněžité odškodnění. Je pravdou, že za výjimečných okolností může konstatování porušení práva představovat samo o sobě postačující formu nápravy. Soud tak postupoval např. ve věcech, na které poukazovala vláda, kdy byl stěžovatel odsouzen za zabití a pohlavní zneužívání dětí (Szeloch proti Polsku, č. 33079/96, rozsudek ze dne 22. února 2001, § 122) nebo u recidivisty, který znásilnil nezletilého i dospělého (Cherakrak proti Francii, č. 34075/96, rozsudek ze dne 2. srpna 2000, § 29). Projednávaná věc je však odlišná. Délka řízení byla

do značné míry zapříčiněna opakovaným vrácením věci k projednání prvoinstančním soudu. I když stěžovatel byl v době stíhání již ve výkonu trestu za jiný skutek, dle Soudu v něm musely průtahy řízení vyvolávat pocity strádání, nejistoty či nepohodlí. To platí tím spíše, jestliže čelil doživotnímu trestu. Ve světle toho, že byl dříve čtyřikrát zproštěn obžaloby, muselo čekání na konečné rozhodnutí působit značnou psychickou újmu, která zasluhuje odškodnění v penězích. Jelikož mu nebylo odškodnění přiznáno, může se dovolávat postavení oběti ve smyslu článku 34 Úmluvy. Námitku vlády proto Soud z uvedeného důvodu zamítl.

b) K odůvodněnosti

Přiměřenost délky řízení je zapotřebí zkoumat ve světle čtyř kritérií, k nimž patří: a) složitost řízení, b) procesní chování stěžovatele, c) postup vnitrostátních orgánů a d) význam předmětu řízení z pohledu stěžovatele. Celková délka posuzovaného řízení byla ovlivněna zejména opakovaným rušením rozsudků soudu prvního stupně nadřízeným soudem a vrácením věci k dalšímu projednání. Soud dříve shledal, že nutnost opětovného projednání z důvodu špatného nebo neúplného posouzení důkazů či kvůli jiným procesním pochybením soudů, je přičitatelná státu (Yaroshovets a ostatní proti Ukrajině, č. 74820/10 a další, rozsudek ze dne 3. prosince 2015, § 169–171). Řízení sice bylo do určité míry složité, ale tím nelze ospravedlnit jeho trvání v délce

Z

10 let a 1 měsíc. Vláda ostatně připustila, že jeho délka byla nepřiměřená. K porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy tedy došlo.

Policejní postupy

Rozsudek ze dne 17. září 2020 ve věci č. 62439/12 – Kotilainen a ostatní proti Finsku

Senát první sekce Soudu shledal šesti hlasy proti jednomu, že nezabráněním střeleckému masakru ve škole, při němž zahynulo deset osob, stát nenaplnil svůj pozitivní závazek zvláštní obezřetnosti ve vztahu k aktivitám s vysokou mírou rizika, konkrétně nakládání se střelnými zbraněmi. Soud proto konstatoval porušení článku 2 Úmluvy v jeho hmotněprávní složce. Soud současně jednomyslně konstatoval, že v procesní složce k porušení tohoto práva nedošlo.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé jsou příbuzní deseti obětí, které byly zavražděny dne v září 2008 při masakru na střední škole

ve městě Kauhajoki. Útok se odehrál v institutu praktického vzdělávání pro mladé, jehož byl dvaadvacetiletý útočník studentem. Při útoku zemřelo devět studentů a jeden učitel, střelec následně zastřelil sám sebe.

Po útoku se ukázalo, že útočník střílel legálně drženou zbraní, ke které dostal povolení k držení teprve před několika týdny, a že den před útokem si střelce předvolal vedoucí vyšetřovatel místní policie, aby s ním probral jeho podezřelé chování na internetu v posledních dnech. Střelec totiž sdílel video, ve kterém byl zachycen při střelbě na místní střelnici; video doprovázel básněmi o válce, smrti dětí a plačících matkách. Po krátkém rozhovoru vedoucí vyšetřovatel vyhodnotil, že neexistují důvody, pro které by v tom okamžiku měla být střelci zbraň odebrána. Následujícího rána se střelec dopustil uvedeného masakru, při němž tuto střelnou zbraň použil. Teprve během vyšetřování vyšlo najevo, že střelec během předchozího léta navštívil opakovaně psychologa pro záchvaty paniky a agresivity a že zhruba měsíc před útokem mu byla na silné deprese a záchvaty paniky předepsána farmaka. Dále bylo zjištěno, že pachatel byl v roce 2006 zbaven vojenské povinnosti z důvodu duševních problémů.

Během vyšetřování bylo zahájeno trestní stíhání vedoucího vyšetřovatele, který se měl dopustit nedbalosti při výkonu úřední povinnosti, když se rozhodl střelci zbraň den před útokem neodebrat. Obžalován byl i z usmrcení z hrubé nedbalosti; k obžalobě státního zástupce se připojili stěžovatelé. Okresní soud vedoucího vyšetřovatele obžaloby zprostil. Odvolací soud shledal, že vyšetřovatel mohl a měl v dané situaci zbraň pachatel zabavit a jeho chybné rozhodnutí představovalo porušení jeho úřední povinnosti z nedbalosti. Dodal však, že z tehdy dostupných informací neměl vyšetřovatel důvod k podezření, že by se pachatel mohl dopustit střelby ve škole. Mezi nezabavením zbraně a trestným činem pachatele tak neexistovala příčinná souvislost, a soud proto vyšetřovatele zprostil obvinění z usmrcení z hrubé nedbalosti. Rozsudek byl potvrzen nejvyšším soudem. K vyšetřování útoku byla ustavena zvláštní vyšetřovací komise, která vydala devět doporučení k dostupnosti zbraní, péči o duševní zdraví mladých lidí či komplexním bezpečnostním opatřením ve vzdělávacích institucích.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatelé namítali, že z důvodu absence opatření ze strany policie k zabránění střeleckému útoku ve škole došlo k porušení článku 2 Úmluvy, který zaručuje právo na život.

Z Turecku, cit. výše, § 89). Proto musí státy přijmout přiměřená opatření, aby zajistily bezpečnost jednotlivců při aktivitách, které z podstaty své povahy ohrožují život (Cevrioğlu proti Turecku, č. 69546/12, rozsudek ze dne 14. října 2016, § 57). Předmětné předpisy musí upravovat jejich povolování a fungování, jakož i jejich bezpečnost a kontrolu. Soud ovšem také naznal, že pozitivní závazek nelze vykládat tak, aby vnitrostátní orgány zatížil nepřiměřeným břemenem, neboť je třeba brát v úvahu nepředvídatelnost lidského chování a provozní volby, které musí být činěny s ohledem na zdroje a priority (Öneryıldiz proti Turecku, cit. výše, § 107). Ne každé potenciální ohrožení života tak znamená povinnost státu přijmout preventivní opatření za účelem zabránit zhmotnění tohoto rizika. Rozsah závazku závisí na povaze rizika a možnostech jej zmírnit.

Pokud za situace, kdy stát přijal odpovídající právní rámec naplňující v daném kontextu požadavky na ochranu, dojde k pochybení jednotlivce v podobě nesprávného úsudku či špatné koordinace mezi profesionály, ať už soukromými osobami či zástupci státu, nepostačují

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ HMOTNĚPRÁVNÍ SLOŽKY ČLÁNKU 2 ÚMLUVY

a) Obecné zásady

Soud připomněl, že článek 2 Úmluvy zaručující právo na život je jedním z nejdůležitějších ustanovení Úmluvy. Spolu s článkem 3 chrání základní hodnoty demokratické společnosti. Cíl a smysl Úmluvy vyžadují, aby byl vykládán a používán tak, aby záruky s ním spojené byly účinné v praxi (Anguelova proti Bulharsku, č. 38361/97, rozsudek ze dne 13. června 2002, § 109). Článek 2 vyžaduje nejenom, aby se stát zdržel zásahu do práva na život, ale rovněž aby přijal přiměřená opatření k ochraně života osob, které se nacházejí v jeho jurisdikci (L. C. B. proti Spojenému království, č. 23413/94, rozsudek ze dne 9. června 1998, § 36). Pozitivní závazek na poli článku 2 tak znamená především povinnost přijmout právní rámec, který by působil k odrazování případných ohrožení životů osob (Öneryıldiz proti Turecku, č. 48939/99, rozsudek ze dne 30. listopadu 2004, § 89–90). Pozitivní závazek státu pak dále obsahuje povinnost zajistit efektivní fungování právního rámce přijatého k ochraně života (Cavit Tınarlıoğlu proti Turecku, č. 3648/04, rozsudek ze dne 2. února 2016, § 86).

Soud shledal, že tento pozitivní závazek státu existuje v kontextu jakékoli aktivity, ať už veřejné či soukromé, u které může být v sázce právo na život (Öneryıldiz proti

tato pochybení ke vzniku odpovědnosti státu za porušení pozitivního závazku k ochraně života (Lopes de Sousa Fernandes proti Portugalsku, č. 56080/13, rozsudek velkého senátu ze dne 19. prosince 2017, § 165).

Vedle toho pak existuje pozitivní závazek státu zajistit ochranu jednotlivce před jiným jednotlivcem či výjimečně i před sebou samým. Za porušení této povinnosti může být stát shledán odpovědným tam, kde vnitrostátní orgány věděly nebo měly vědět o existenci skutečného a bezprostředního nebezpečí pro život konkrétního jednotlivce či jednotlivců v podobě trestného činu spáchaného třetí stranou, a přesto nepřijaly v rámci svých pravomocí opatření, od kterých se dalo rozumně očekávat, že hrozícímu nebezpečí zabrání (Osman proti Spojenému království, č. 23452/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. října 1998, § 115–116). Soud tak tuto povinnost ochrany vnímá ve vztahu ke konkrétnímu či identifikovatelnému jednotlivci, který je ve skutečném a bezprostředním nebezpečí života z důvodu hrozícího trestného činu. Za určitých okolností však Soud poskytuje ochranu proti tomuto riziku rovněž osobám ve společnosti, které nemohou být

předem identifikovány, jako např. při rozhodování o vyčázkze vězně v rámci výkonu trestu či podmíněném propuštění nebezpečného vězně ([Mastromatteo proti Itálii](#), rozsudek velkého senátu ze dne 24. října 2002, § 69; [Maiorano a ostatní proti Itálii](#), č. 28634/06, rozsudek ze dne 15. prosince 2009, § 107).

Soud tak rozlišuje mezi případy nezbytnosti osobní ochrany jednotlivce identifikovatelného dopředu jako možného cíle vražedného činu a povinností obecné ochrany společnosti. V druhém případě Soud zdůrazňuje povinnost zvláštní obezřetnosti vnitrostátních orgánů směřující k obecné ochraně práva na život.

b) Použití obecných zásad na projednávanou věc

Dle Soudu není pochyb o tom, že použití střelné zbraně v sobě zahrnuje vysokou míru rizika pro právo na život, jelikož jakékoli nesprávné nakládání se zbraní – nejen úmyslné, ale i nedbalostní – může mít pro oběť fatální následky; riziko, že taková zbraň bude použita ke spáchání úmyslného trestného činu je ještě závažnější. Z toho důvodu je stát za účelem zajištění veřejné bezpečnosti povinen přijmout ve vztahu ke střelným zbraním opatření v podobě právního rámce a zajistit jeho fungování v praxi. Soud podotkl, že povolení k držení zbraně bylo stěžovateli uděleno plně v souladu s platnou právní úpravou a že vnitrostátní soudy shledaly, že z informací dostupných před útokem nebylo možné dovozovat jakékoli podezření, že se pachatel dopustí

střelby ve škole. Ačkoli některé informace naznačovaly, že by pachatel mohl vyvolat útok představující ohrožení života, nebylo možné rozumně předvídat střelbu ve škole. Soud zdůraznil, že existuje zásadní rozdíl mezi internetovým sdílením videí a tajemných textů, které neobsahují žádnou konkrétní hrozbu, a bezhlavým zabíjením osob nacházejících se na určitém místě. Naznal proto, že nelze vyvodit existenci skutečného a bezprostředního nebezpečí pro život konkrétního jednotlivce či jednotlivců, o kterém by vnitrostátní orgány věděly či měly vědět. Stát proto neměl povinnost osobní ochrany obětí následného střelení ani ochrany žáků a zaměstnanců školy.

Na tomto závěru nic nemění ani námitka stěžovatelů, že si policie k prověření duševního stavu pachatele měla vyžádat lékařské zprávy a záznamy z armády. Soud zdůraznil, že důvěrnost údajů o zdravotním stavu je významnou zásadou právních systémů Rady Evropy i právem chráněným článkem 8 Úmluvy. Tato důvěrnost je zásadní nejen pro pocit soukromí pacientů, ale rovněž pro jejich důvěru ve zdravotní péči, neboť se nebudou obávat stanovení diagnózy a vyhledání léčby ([Z proti Finsku](#), č. 22009/93, rozsudek ze dne 25. února 1997, § 95). Vnitrostátní právo tak musí zajistit náležitě záruky zabráňující předávání či zveřejnění údajů o zdravotním stavu, která by byla v rozporu s článkem 8. Byť za určitých okolností může být nezbytné a opodstat-

Z

něné, aby policejní orgány získaly přístup k určitým údajům o zdravotním stavu za účelem splnění svých povinností v rámci potírání a předcházení zločinu, tento přístup nesmí být rutinní a k jeho provedení musí být naplněna podmínka nezbytnosti. Tuto nezbytnost přitom nelze vyvozovat toliko ze zpětného pohledu na situaci.

Dále se Soud zaměřil na otázku, zda stát naplnil svou povinnost zvláštní obezřetnosti (*duty of diligence*) při veřejné bezpečnosti v souvislosti s tak nebezpečnou činností, jakou je nakládání se zbraní. Připomněl, že stížnosti na porušení práva na život podrobuje velmi přísnému přezkumu, při němž je třeba vzít v úvahu všechny relevantní okolnosti ([Banel proti Litvě](#), č. 14326/11, rozsudek ze dne 18. června 2013, § 67). Jak již připomněl, stát má povinnost ochrany veřejnosti před jednotlivcem, například nebezpečným vězněm, který je v moci vnitrostátních orgánů. Soud dále dovodil, že podobnou povinnost zvláštní obezřetnosti měl stát i v projednávané věci, i když pachatel nebyl v moci vnitrostátních orgánů; tyto orgány však byly odpovědné za posouzení, zda jsou naplněny podmínky zákonného držení střelné zbraně. Vysoké riziko spojené

s jejím používáním s sebou dle Soudu muselo nést povinnost vnitrostátních orgánů zasáhnout, pokud zjištěné skutečnosti vzbuzovaly konkrétní podezření týkající se splnění uvedených podmínek.

Soud si povšiml, že policie navzdory tomu, že pachatelovy výroky na internetu sice vzbuzovaly pochybnosti, ale neobsahovaly žádné konkrétní výhrůžky, nezůstala pasivní a provedla s ním pohovor. Nepřistoupila však k odebrání zbraně. Zásadní otázkou dle Soudu je, zda existovala rozumná opatření, která vnitrostátní orgány neprovedly a která by měla reálné vyhlídky na změnu výsledku či jeho zmírnění. Soud opakovaně zdůraznil povinnost státu zavést účinné záruky pro zabránění pochybením při zacházení se střelnými zbraněmi a konstatoval, že odebrání zbraně bylo v projednávané věci možným opatřením a bylo dokonce zvažováno. Toto opatření by přitom dle Soudu nepředstavovalo žádný zásadní zásah do jakéhokoliv práva chráněného Úmluvou a nevyžadovalo by tak zvlášť náročné poměřování zájmů. Opatření by ani nepodléhalo vysokým nárokům na provedení, spíše naopak. Soud dal plně zapravdu odvolacímu soudu, který ve svém rozhodnutí tento krok označil za preventivní opatření s nízkým prahem náročnosti a konstatoval, že k němu vedoucí vyšetřovatel dle

vnitrostátního práva mohl a měl přistoupit. I dle Soudu bylo v okolnostech případu odebrání zbraně stěžovateli rozumným preventivním opatřením. Soud tak učinil závěr, že vnitrostátní orgány nenaplnily svou povinnost zvláštní obezřetnosti, která jim náleží z důvodu zvláště vysokého rizika pro život vyplývajícího z jakéhokoli pochybení při nakládání se zbraní. Shledal proto, že stát nedostál svým hmotněprávním pozitivním závazkům na poli článku 2 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ PROCESNÍ SLOŽKY ČLÁNKU 2 ÚMLUVY

Soud připomněl, že v případech život ohrožujících zranění či smrti vyžaduje článek 2, aby účinný soudní systém zajistil přiměřenou nápravu (*Anna Todorova proti Bulharsku*, č. 23302/03, rozsudek ze dne 24. května 2011, § 72). Povinnost zřídit účinný soudní systém, vyplývající z článku 2, nevyžaduje ve vztahu k možné odpovědnosti úředních osob za smrt v důsledku jejich údajně nedbalosti za všech okolností použití trestněprávních prostředků (*Branko Tomašić a ostatní proti Chorvatsku*, č. 46598/06, rozsudek ze dne 15. ledna 2009, § 64). K tomu, aby byly splněny požadavky článku 2 na účinné vyšetřování, musí být vyšetřování vedeno urychleně, nezávisle, řádně a pod dohledem veřejnosti a rodin obětí. Vyšetřování lze označit za řádné, pokud může vést k objasnění skutkových okolností a totožnosti odpovědných osob a případně k jejich odpovídající

címu potrestání (*Mustafa Tunç a Fecire Tunç proti Turecku*, č. 24014/05, rozsudek velkého senátu ze dne 14. dubna 2015, § 172). Z článku 2 však nelze dovodit povinnost, aby proběhlo trestní stíhání konkrétních osob, ani požadavek, aby všechna trestní stíhání vedla k odsouzení či dokonce k uložení konkrétního trestu (*Giuliani a Gaggio proti Itálii*, č. 23458/02, rozsudek ze dne 24. března 2011, § 306).

Soud poznamenal, že námitka stěžovatelů směřovala toliko proti skutečnosti, že předsoudní fáze řízení byla vedena policií. Soud podotkl, že ve Finsku je předsoudní fáze řízení vždy vedena policií; v dané věci byl masakr ve škole v rámci zajištění nezávislosti šetřen celostátním úřadem pro vyšetřování, který je příslušný k objasnění pochybení příslušníků policie. Soud dále neshledal jakékoli známky toho, že by toto vyšetřování bylo nedostatečné či chybné. K tragédii byla navíc ustavena zvláštní vyšetřovací komise, která v únoru 2010 vydala doporučení.

Soud tak rozhodl, že k porušení článku 2 Úmluvy v jeho procesní složce nedošlo.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudce Eicke připojil k rozsudku své nesouhlasné stanovisko, ve kterém vyjádřil nesouhlas s rozšiřujícím výkladem povinností vyplývajících z článku 2, k němuž většina přistoupila. Zdůraznil, že v jejím uvažování se

Z

nežádoucím způsobem projevil retrospektivní pohled na věc, díky němuž je zpětně vždy možné hledat pravidla a opatření, jež by události bývala mohla zabránit. Podotkl, že regulace držení stříelných zbraní dnes již je v Evropě velmi důkladná, čemuž odpovídá velmi nízké procento osob, které se stanou obětí vraždy spáchané tímto způsobem. Soudce konstatoval, že většina senátu zejména s odkazem na „povinnost zvláštní obezřetnosti“ vztahující se k velmi specifickému kontextu osob ve výkonu trestu odnětí svobody krátkodobě pobývajících na svobodě (*Mastromatteo proti Itálii*, cit. výše; *Maiorano a ostatní proti Itálii*, cit. výše, § 121) nebo úředních osob vybavených zbraní (*Gorovenko a Bugara proti Ukrajině*, č. 36146/05, rozsudek ze dne 15. ledna 2012, § 39) vytvořila zcela nový koncept vztahující se k rizikovým aktivitám. Povinnosti vyplývající z tohoto konceptu bude pro vnitrostátní orgány obtížné naplnit a Soud k vytvoření této povinnosti neměl dle jeho názoru přistupovat.

Rozsudek ze dne 4. srpna 2020 ve věci č. 48756/14 – *Tërshana proti Albánii*

Senát druhé sekce Soudu na jedné straně jednomyslně rozhodl, že došlo k porušení práva stěžovatelky na život dle článku 2 Úmluvy v procesní složce tím, že orgány činné v trestním řízení neprovedly účinné vyšetřování kyselinového útoku neznámého pachatele na stěžovatelku, zejména neidentifikovaly druh žíraviny a nezajistily dostatečnou účast stěžovatelky na trestním řízení. Na druhé straně však Soud konstatoval, že nedošlo k porušení práva stěžovatelky na život dle článku 2 Úmluvy v jeho hmotněprávní složce.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka utrpěla v roce 2009 vážná zranění v důsledku útoku kyselinou ze strany neznámého pachatele a byla převezena do nemocnice. V případě absence specializované lékařské péče by byl její život v ohrožení. Trestní řízení bylo zahájeno v den útoku. Stěžovatelka uvedla, že útočník byl maskovaný, ale za útokem mohl

stát její bývalý manžel, který na ní v minulosti páchal domácí násilí, vyhrožoval jí a vnímal úkorně rozvod manželství. Státní zástupce kromě svědeckých výpovědí, včetně výpovědi bývalého manžela, nechal zajistit řadu dalších důkazů. Žádný ze zajištěných důkazů nevedl k identifikaci pachatele a nepovedlo se prokázat hypotézu, že na stěžovatelku zaútočil její bývalý manžel. Nebyl zjištěn ani druh kyseliny použité při útoku, neboť ani jeden z dožádaných ústavů neměl potřebné vybavení nebo kvalifikaci k tomu, aby mohl vypracovat požadovaný znalecký posudek. V roce 2010 bylo trestní řízení přerušeno a věc byla vrácena polici k došetření. O přerušeni ani o průběhu řízení nebyla stěžovatelka informována. V letech 2012 až 2014 dostávala stěžovatelka rozporuplné informace o tom, zda vyšetřování pokračuje, či nikoli. Až v lednu 2014 obdržela informaci o tom, že trestní řízení bylo zastaveno z důvodu nemožnosti identifikace pachatele.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatelka namítala, že vnitrostátní orgány nepodnikly všechny potřebné kroky k tomu, aby ochránily její právo na život, jakož i to, že vláda nedostála svému pozitivnímu závazku provést účinné vyšetřování.

B. K odůvodněnosti

a) Hmotněprávní složka

Soud nejprve zkoumal, zda došlo k porušení článku 2 Úmluvy v jeho hmotněprávní složce. Připomněl, že z uvedeného ustanovení plynou pro státy také pozitivní závazky, včetně povinnosti přijmout preventivní ochranná opatření na ochranu osoby, jejíž život může být ohrožen v důsledku trestního jednání jiné osoby (*Fernandes de Oliveira proti Portugalsku*, č. 78103/14, rozsudek velkého senátu ze dne 31. ledna 2019, § 108). S ohledem na nepředvídatelnost lidského chování a provozní volby, které musí být činěny s ohledem na zdroje a priority, však není možné tuto povinnost vykládat takovým způsobem, aby na vnitrostátní orgány kladla nemožné či nepřiměřené břemeno. Takové pozitivní závazky vznikají pouze tehdy, pokud státní orgány věděly nebo měly vědět o existenci skutečného a bezprostředního nebezpečí pro život konkrétního jednotlivce ze strany třetích osob. V kladném případě pak Soud zkoumá, zda stát přijal opatření v rámci svých pravomocí, od kterých, souzeno rozumně, se dalo očekávat, že zabrání danému nebezpečí (tamtéž, § 110).

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 ÚMLUVY

A. K přijatelnosti

Soud se neztotožnil s námitkou vlády, že v projednávané věci nelze použít článek 2 Úmluvy, neboť stěžovatelčina zranění nebyla způsobena státními orgány, nýbrž soukromou osobou (*Yotova proti Bulharsku*, č. 43606/04, rozsudek ze dne 23. října 2012, § 68). Soud rovněž poznamenal, že článek 2 Úmluvy může dopadat i na případy, kdy osoba nezemře, ale utrpí „toliko“ život ohrožující zranění (*Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku*, č. 41720/13, rozsudek velkého senátu ze dne 25. června 2019, § 140). Soud dále konstatoval, že stížnost byla podána v šestiměsíční lhůtě, neboť stěžovatelka se o zastavení trestního řízení z důvodu nemožnosti identifikace pachatele s jistotou dozvěděla až v lednu 2014, přičemž stížnost podala v červnu 2014. Konečně Soud odmítl námitku vlády, že stěžovatelka nevyčerpala všechny vnitrostátní prostředky nápravy, neboť nepodala žalobu na náhradu újmy a stížnost proti rozhodnutí státního zástupce o přerušeni trestního řízení. Nejednalo se o účinné prostředky nápravy, jelikož stěžovatelka neznala původce zranění a nebylo zřejmé, proti komu měla žalobu podat, a trestní řád jí neumožňoval podat stížnost proti rozhodnutí státního zástupce.

Z

Soud konstatoval, že stěžovatelka byla obětí závažného útoku kyselinou spáchaného neznámým útočnickem. V rozhodné době existoval účinný právní rámec týkající se trestných činů proti životu a zdraví. Stěžovatelka nicméně o domácím násilí (a tedy riziku pro její život), které na ní údajně páchal její bývalý manžel, informovala vnitrostátní orgány až po kyselinovém útoku. Vnitrostátním orgánům tak nevznikl pozitivní závazek přijmout opatření za účelem ochrany života stěžovatelky (srov. *Osman proti Spojenému království*, č. 23452/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. října 1998; *Civek proti Turecku*, č. 55354/11, rozsudek ze dne 23. února 2016). Soud proto rozhodl, že nedošlo k porušení článku 2 Úmluvy v jeho hmotněprávní složce.

b) Procesní složka

Následně Soud posuzoval, zda došlo k porušení článku 2 Úmluvy v jeho procesní složce. Soud připomněl, že stát má povinnost provést účinné vyšetřování, existuje-li podezření, že osoba utrpěla zranění za podezřelých okolností, přičemž vyšetřování musí umožňovat odhalit příčinu zranění a případně zjistit pachatele (*Mustafa Tunç a Fecire Tunç proti Turecku*, č. 24014/05, rozsudek velkého senátu ze dne 14. dubna 2015,

§ 172). Zvláštní pozornost musí být věnována zejména případům domácího násilí (*Volodina proti Rusku*, č. 41261/17, rozsudek ze dne 9. července 2019, § 92). Vyšetřování současně musí být dostatečně rychlé (*Talpis proti Itálii*, č. 41237/14, rozsudek ze dne 2. března 2017, 106) a musí být zajištěno zapojení oběti nebo její rodiny, a to alespoň v rozsahu nezbytném k ochraně jejich oprávněných zájmů (*Giuliani a Gaggio proti Itálii*, č. 23458/02, rozsudek velkého senátu ze dne 24. března 2011, § 303).

Soud zdůraznil, že dle četných hodnotících zpráv a výzkumů mezinárodních organizací je v Albánii široce rozšířeno a tolerováno násilí na ženách, přičemž pachatelé v drtivé většině případů unikají spravedlnosti. Prostředí beztrestnosti, které v Albánii existovalo i v době útoku na stěžovatelku, poskytovalo živnou půdu pro páchání další trestné činnosti na ženách. Právě z důvodu existence tohoto prostředí beztrestnosti měly orgány činné v trestním řízení povinnost věnovat stěžovatelčinu případu zvláštní pozornost a vynaložit veškerou snahu k nalezení a potrestání pachatele. Taková pečlivost vyšetřovat mj. útok kyselinou, který podle Výboru CEDAW a hodnotících zpráv může být praktikou genderově podmíněného násilí na ženách, je uvedena rovněž v obecných doporučeních CEDAW č. 19 a 35.

V projednávané věci se tak nicméně nestalo, ačkoli útok na stěžovatelku vykazoval charakteristické znaky gen-

derově podmíněného násilí. Orgány činné v trestním řízení sice zajistily celou řadu důkazů, nikdy však neidentifikovaly druh žíraviny, jež byla použita k útoku, jelikož nezískaly odborný posudek stran chemických a toxikologických vlastností použité žíraviny. Příslušné orgány navíc nedostaly své povinnosti umožnit stěžovatelce účastnit se trestního řízení v rozsahu nezbytném k ochraně jejích zájmů. Navzdory opakovaným žádostem se jí nedostalo odpovědi ohledně pokroku v trestním řízení a s ohledem na to, že útočník nebyl identifikován, nemohla uplatnit nárok na náhradu škody. Vyšetřování útoku kyselinou tak nebylo účinné. Došlo tedy k porušení procesní složky článku 2 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 1. září 2020 ve věci č. 20649/18 – R. R. a R. D. proti Slovensku

Senát třetí sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že při policejní razii v romské komunitě na východním Slovensku za použití donucovacích prostředků včetně obušků došlo ve vztahu ke stěžovatelům k nelidskému zacházení, a tudíž i k porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy. Soud shledal porušení tohoto ustanovení i v procesní rovině, a to v důsledku pozdního vyšetřování. Absence prověření

Z

rasové pohnutky při plánování policejní operace během vnitrostátního řízení vedla k porušení článku 14 (zákaz diskriminace) ve spojení s článkem 3 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé jsou příslušníky romské menšiny. V červnu 2013 policie v obci, v níž stěžovatelé bydlí, provedla rozsáhlou razii v ulici, kterou obývají většinou osoby romského etnika. Na akci se podílelo 63 policistů, z toho 15 příslušníků speciální zásahové jednotky, kteří přijeli v 23 zásahových vozech. Dle stěžovatelů vstupovali příslušníci policie během razie do obydlí bez soudního příkazu a vědomě ničili jejich majetek, často ani nekontrolovali jejich totožnost, fyzicky některé osoby napadali a vyjadřovali se rasisticky. Vláda odůvodnila zásah nárůstem trestné činnosti v oblasti a pátráním po hledaných osobách a věcech pocházejících z trestné činnosti. Policejní příkaz k provedení zásahu nicméně operaci označoval jako „represivní“, přičemž uvedené slovo bylo z dokumentu následně ručně vyškrtáno s odkazem, že se jedná o písarskou chybu. Během policejního zásahu bylo asi 15 osob odvezeno na policejní stanici, zčásti k ověření jejich totožnosti a zčásti pro

údajné narušení veřejného pořádku. Žádné hledané osoby ani předměty nebyly nalezeny.

Oba stěžovatelé tvrdili, že byli během razie brutálně napadeni a ponižováni policisty; popsali kopání, použití obušků, elektrošoky a nadávky. První stěžovatel byl během razie pod vlivem alkoholu. Oba stěžovatelé byli těsně po incidentu vyšetřeni pohotovostním lékařem, který však uvedl, že jejich stav nevyžaduje lékařské ošetření. Den po incidentu byli oba stěžovatelé prohlédnuti obvodním lékařem. U prvního stěžovatele shledal modřiny na obličejí a zádech, zlomené žebro a vyvrtnutý krční obratel. Zranění nicméně klasifikoval jako mírná. Druhý stěžovatel dle lékaře trpěl též mírná zranění v podobě modřin na zádech a ramenech.

Tvrzení stěžovatelů se neshodovala s popisem události v policejních zprávách, dle něhož mělo být použití síly přiměřenou reakcí na agresivní vystupování stěžovatelů vůči policistům. V roce 2014 byly ve věci vypracovány odborné posudky. U prvního stěžovatele znalec konstatoval, že ke zlomení žebra došlo pravděpodobně v důsledku opětovného nárazu do hranatého předmětu. V obou případech znalec dospěl k závěru, že část zranění mohla být způsobena použitím obušku; zároveň vyloučil použití elektrošoků. Další znalecký posu-

dek potvrdil u prvního stěžovatele intoxikaci alkoholem.

Vyšetřování události bylo zahájeno v roce 2013 inspekční službou pro východní Slovensko. V lednu 2014 byla věc tomuto útvaru odejmuta a vyšetřování nadále vedla inspekční služba pro střední Slovensko. Ta rozhodnutími z listopadu 2015 a března 2016 dospěla k závěru, že při zásahu nedošlo k porušení zákona. Proti oběma rozhodnutími se stěžovatelé bránili u krajské prokuratury, která však neshledala důvody pro podání obžaloby vůči dotčeným policistům a v postupu inspekce nezjistila nedostatky. Stěžovatelé poté podali dvě ústavní stížnosti, které však byly odmítnuty.

Oba stěžovatelé jsou trestně stíháni pro podezření ze spáchání trestného činu křivé výpovědi. S oběma bylo zahájeno také přestupkové řízení pro rušení veřejného pořádku během policejního zásahu. Druhý stěžovatel byl v přestupkovém řízení uznán vinným a byla mu udělena pokuta ve výši 15 eur.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že se stali obětí špatného zacházení ze strany policie a věc nebyla účinně vyšetřena.

si jen těžko lze představit, jak mohl pro policii představovat hrozbu odůvodňující použití obušku. Soud rovněž zpochybnil tvrzení vlády, že označení operace jako „represivní“ bylo pouze písařskou chybou, a to zejména s ohledem na to, že vláda v tomto směru nepředložila žádné důkazy. Použití obušku je navíc dle Soudu známou represivního charakteru zásahu, což potvrdila i zpráva veřejné ochránkyně práv. Soud rovněž upozornil na skutečnost, že druhému stěžovateli byla za jeho počínání během policejního zásahu uložena pouze mírná sankce a první stěžovatel nebyl v tomto přestupkovém řízení vůbec shledán vinným. Na základě uvedeného Soud dospěl k závěru, že vláda neprokázala, že použití síly za účelem zatčení stěžovatelů bylo nezbytné a přiměřené. Zacházení se stěžovateli sice dle Soudu nelze klasifikovat jako mučení, dosáhlo však závažnosti nelidského zacházení. Došlo proto k porušení hmotněprávní složky článku 3.

b) Procesní složka

Soud připomněl, že z článku 3 ve spojení s článkem 1 Úmluvy plyne závazek státu vést účinné vyšetřování případů, v nichž je vzneseno hájitelné tvrzení ohledně porušení článku 3 ze strany policie nebo obdobných představitelů státu (*El-Masri proti Makedonii*, č. 39630/09,

a) Hmotněprávní složka

Soud zdůraznil, že článek 3 Úmluvy chrání jednu z nejdůležitějších hodnot demokratické společnosti: zakotvuje absolutní zákaz mučení, nelidského nebo ponižujícího zacházení, a to bez ohledu na jednání oběti (*Labita proti Itálii*, č. 26772/95, rozsudek velkého senátu ze dne 6. dubna 2000, § 119). Toto ustanovení sice připouští použití síly za účelem provedení zákonného zatčení, nicméně pouze v nezbytném rozsahu (*Ivan Vasiliev proti Bulharsku*, č. 48130/99, rozsudek ze dne 12. dubna 2007, § 63).

V projednávané věci není sporu o tom, že během policejní razie byly vůči stěžovatelům použity donucovací prostředky a že stěžovatelé v důsledku toho utrpěli zranění. Tento postup policie později označila za nezbytný s poukazem na to, že stěžovatelé se bránili zatčením a byli verbálně agresivní. Jako použité donucovací prostředky policie označila hmaty, kopy a pouta, nicméně dle znaleckého posudku byla část zranění pravděpodobně způsobena obuškem. Použití obušku však dle Soudu v dané situaci nebylo možné odůvodnit žádnými výjimečnými okolnostmi: předmětný zásah byl plánován dopředu, realizován za přítomnosti velkého počtu policistů i techniky a následně byl veřejnými orgány prezentován jako rutinní. První stěžovatel byl navíc v době zákroku ve stavu hraničícím s otravou alkoholem, takže

Z

rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2012, § 182). V projednávané věci není sporu o tom, že tvrzení stěžovatelů byla pro vznik tohoto závazku dostatečná.

Podstatná část argumentace stran se týkala institucionální a praktické nezávislosti vyšetřování. Soud zopakoval, že procesní požadavky plynoucí z článku 3 se překrývají s těmi na poli článku 2 Úmluvy (*Mocanu a ostatní proti Rumunsku*, rozsudek velkého senátu ze dne 17. září 2014, č. 10865/09 a další, § 314). Splnění těchto požadavků závisí na několika základních kritériích, kterými jsou přiměřenost vyšetřovacích opatření, rychlost vyšetřování, zapojení obětí nebo jejich rodin a nezávislost vyšetřování. Tyto aspekty jsou vzájemně propojené a splnění pouze části z nich není dostačující; jako celek umožňují posouzení stupně účinnosti vyšetřování (*Mustafa Tunç a Fecire Tunç proti Turecku*, č. 24014/05, rozsudek velkého senátu ze dne 14. dubna 2015, § 225).

V projednávané věci bylo první vyšetřování uzavřeno rozhodnutím vydaným v srpnu 2013 východoslovenským odborem inspekční služby. V této fázi vyšetřování nebyl ani jeden ze stěžovatelů vyslechnut a nebyl poř-

zen žádný znalecký posudek. V lednu 2014 bylo otevřeno druhé vyšetřování, vedené inspekční službou pro střední Slovensko, a to pod přísným dohledem prokuratury. Toto vyšetřování bylo široké, komplexní a obzvláště důkladné. Dle Soudu je však potenciál vyšetřování do značné míry určen jeho první fází, a to zejména pokud jde o přímé lékařské důkazy, ústní výpovědi dotčených osob a ohledání na místě. Stěžovatelé byli vyslechnuti až v únoru 2014 a znalecký posudek byl pořízen v srpnu 2014. Posudek byl založen na posouzení fotografií zranění stěžovatelů a zpráv praktických lékařů, které byly spíše obecného charakteru. Znalec tak neměl možnost vyšetřit stěžovatele osobně v relevantní době, v důsledku čehož byly podklady pro jeho posudek značně omezené. Plynutí času se zároveň projeví i na paměti stěžovatelů, čímž byl rovněž omezen potenciál vyšetřování. Ústavní soud sice konstatoval, že prodlení v zahájení druhého vyšetřování nemělo negativní dopad na jeho účinnost, nezmínil však, jak zohlednil výše uvedená omezení a čím tento nedostatek byl vyvážen. Vyšetřování nezahrnovalo žádné individuální a ověřitelné posouzení přiměřenosti a nezbytnosti použití donucovacích prostředků proti stěžovatelům. Toto posouzení bylo o to důležitější, že policejní zásah nebyl přímo zaznamenán. Uvedené skutečnosti postačují k tomu, aby Soud dospěl k závěru, že i přes snahu inspekční služby pro střední Slovensko a prokuratury

bylo vyšetřování jako celek nedostatečné, a proto neúčinné z pohledu článku 3. Soud proto konstatoval, že došlo k porušení článku 3 i v jeho procesní rovině.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že jejich romská etnicita a institucionální rasismus na Slovensku byly rozhodujícími faktory špatného zacházení při předmětném policejním zásahu, jakož i při následném nevedení účinného vyšetřování, čímž došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 3 Úmluvy.

Soud připomněl, že diskriminací je odlišné zacházení s jednotlivci bez objektivního a rozumného odůvodnění. Rasové násilí je urážkou lidské důstojnosti a vzhledem k jeho nebezpečným následkům vyžaduje od vnitrostátních orgánů zvláštní bdělost a ráznou reakci. Z tohoto důvodu musí orgány použít všechny dostupné prostředky k boji proti rasismu a rasově podmíněnému násilí, čímž posílí vizi společnosti, v níž rozmanitost není vnímána jako hrozba, ale jako zdroj obohacení (*Stoica proti Rumunsku*, č. 42722/02, rozsudek ze dne 4. března 2008, § 117). Orgány jsou rovněž povinny přijmout všechny kroky k odhalení rasového motivu a určení toho, zda etnická nesnášenlivost nebo předsudky hrály roli v těchto událostech. Pokud je s rasově motivovaným násilím zacházeno stejně jako s případy bez tohoto motivu, znamená to přehlížení zvláštní povahy jednání,

Z

kteří je obzvláště destruktivní ve vztahu k základním právům. Prokázat rasový motiv bývá v praxi často velmi obtížné; orgány však musí udělat vše, co je v okolnostech případu rozumné. Jedná se zejména o shromáždění a zajištění důkazů, prozkoumání všech praktických prostředků ke zjištění pravdy a vydání plně odůvodněných, nestranných a objektivních rozhodnutí, bez opomenutí podezřelých skutečností, které mohou svědčit o rasově podmíněném násilí (*Lakatošová a Lakatoš proti Slovensku*, č. 655/16, rozsudek ze dne 11. prosince 2018, § 75–76).

V projednávané věci se Soud předně zabýval možnou diskriminací v rozsahu, v jakém se týkala samotných stěžovatelů. V této souvislosti uvedl, že u plánování předmětného policejního zásahu není na základě dostupných informací s to posoudit, zda byly ve hře rasistické postoje. Nicméně skutečnost, že vnitrostátní orgány neprozkoumaly tento aspekt během vyšetřování nebo soudního řízení, je dle Soudu v rozporu s pozitivním závazkem státu podniknout všechna rozumná opatření za účelem odhalení rasových pohnutek a posoudit, zda etnické předsudky mohly hrát roli v zacházení se stěžovatelé. Soud tak v tomto rozsahu shledal porušení článku 14 ve spojení s článkem 3 Úmluvy.

Následně se Soud zaměřil na tvrzení stěžovatelů, dle něhož razie jako taková i navazující vyšetřování měly rasový podtón. Soud uvedl, že si je vědom citlivosti otázky postavení romské komunity na Slovensku, avšak jeho úkolem není posuzovat vnitrostátní právo a praxi v abstraktní rovině, nýbrž zaměřit se na konkrétní okolnosti případu. Na základě předložených důkazů dle Soudu není možné dospět k závěru, že celá policejní operace nebo její vyšetřování byly rasově podmíněny; v tomto rozsahu tedy Soud porušení článku 14 ve spojení s článkem 3 Úmluvy neshledal.

Politické strany

Rozsudek ze dne 3. září 2020 ve věci Č. 11157/11 – *Yordanovi proti Bulharsku*

Senát páté sekce Soudu dospěl šesti hlasy proti jednomu k závěru, že trestní stíhání a odsouzení zakladatelů muslimské politické strany v důsledku zákonného zákazu zakládání politických stran na náboženském základě je v rozporu s jejich svobodou sdružování chráněnou článkem 11 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé jsou dva bratři, kteří jsou příslušníky turecko-muslimské menšiny v Bulharsku. V roce 2009 se rozhodli založit politickou stranu zvanou Muslimská demokratická unie. Ustavující schůze se konala v centru města Slavjanovo, kam se dostavilo několik stovek lidí. Došlo tu k odsouhlasení vzniku politické strany, přijetí jejich stanov a volbě členů do stranických orgánů. Po shromáždění se konala tisková konference, kde stěžovatelé představili základní zásady nové strany. Členem se mohl stát každý, kdo dodržoval muslimské normy chování a morálky. Dle tvrzení vlády stěžovatelé během tiskové konference rovněž uvedli, že cílem strany je chránit práva muslimů v Bulharsku, že stát oficiálně neuznal tureckou menšinu a pro muslimy v Bulharsku nic neudělal a že byla chyba prezentovat Bulharsko v Evropě jako stát jednoho národa.

Krátce poté bylo zahájeno trestní stíhání stěžovatelů pro podezření z trestného činu založení politické organizace na náboženském základě. V září 2010 rozhodl okresní soud o spáchání uvedeného trestného činu a podmíněčně odsoudil prvního stěžovatele k trestu odnětí svobody na jeden rok. Druhý stěžovatel byl soudem vyjmut z trestní odpovědnosti, avšak mu byla uložena správní pokuta ve výši přibližně 2 tis. eur. Oba stěžovatelé se proti rozsudku odvolali. Odvolací soud potvrdil prvoinstanční rozsudek, nicméně rozhodl, že

uplatněna opatření represivní povahy (*Gülcü proti Turecku*, č. 17526/10, rozsudek ze dne 6. června 2016, § 39). Omezení přitom může směřovat nejen proti politické straně jako takové, ale i proti jejím zakladatelům a vedoucím představitelům, a to zejména pokud jde o sankce či zákazy týkající se jejich aktivit souvisejících se stranou. Z těchto důvodů Soud shledal, že v projednávání věci došlo k omezení svobody sdružování chráněné článkem 11 Úmluvy.

Soud dále konstatoval, že k omezení došlo na základě ustanovení trestního zákoníku, které bylo dostatečně předvídatelné. Z legislativní historie plyne, že zákaz zakládání politických stran na náboženském základě byl do bulharského právního řádu zaveden s cílem zabránit nebezpečí, které by takové strany mohly představovat pro mírumilovné soužití různých etnických a náboženských skupin v Bulharsku; dle Soudu tedy lze konstatovat, že namítané omezení sledovalo legitimní cíl „ochrany pořádku“ a „ochrany práv a svobod jiných“. Zbývá odpovědět na otázku, zda bylo toto omezení nezbytné v demokratické společnosti.

se jednalo pouze o stádium pokusu, protože nedošlo k založení politické strany. V mezidobí stěžovatelé podali na soud návrh na registraci své politické strany; jelikož se však nedostavili na nařízené jednání, soud zastavil řízení.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 11 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že trestní řízení vedené proti nim pro pokus o založení politické strany na náboženském základě představuje neodůvodněné omezení jejich svobody sdružování podle článku 11 Úmluvy.

Soud předně připomněl, že omezení svobody sdružování má různé podoby. Může se jednat nejen o odmítnutí registrovat spolek nebo politickou stranu (*Gozelik a ostatní proti Polsku*, č. 44158/98, rozsudek velkého senátu ze dne 17. února 2004, § 52), ale i o jejich rozpuštění [*Freedom and Democracy Party (ÖZDEP) proti Turecku*, č. 23885/94, rozsudek velkého senátu ze dne 8. prosince 1999, § 27] nebo dočasný zákaz činnosti (*Christian Democratic People's Party proti Moldávii*, č. 28793/02, rozsudek ze dne 14. února 2006, § 47), případně zákaz financování zahraniční politickou stranou (*Parti nationaliste basque – Organisation régionale d'Iparralde proti Francii*, č. 71251/01, rozsudek ze dne 7. září 2007, § 37–38). O omezení se však jedná také v případech, kdy byla vůči stěžovatelům následně

Z

Soud zdůraznil, že politické strany představují základní formu sdružování, která vede k funkčnosti demokracie. Politické strany jsou navíc jedinými organizacemi, které mohou získat moc a ovlivňovat politický režim v dané zemi, a to je právě odlišuje od jiných organizací činných v politické oblasti [*Refah Partisi (the Welfare Party) a ostatní proti Turecku*, č. 41340/98 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 13. února 2003, § 87]. Bez politických stran nelze realizovat závazek garance politické plurality (*Christian Democratic People's Party proti Moldávii*, cit. výše, § 66). Co se týče možných omezení politických stran, Soud připomněl, že svoboda sdružování není absolutní. V případech, kdy činnost nebo záměry politické strany ohrozí státní instituce nebo práva a svobody ostatních, článek 11 nezbavuje vnitrostátní orgány pravomoci ochránit tyto instituce nebo osoby (*Christian Democratic People's Party proti Moldávii*, cit. výše, § 69). Omezení umožněná článkem 11 nicméně vyžadují striktní interpretaci v podobě přesvědčivého odůvodnění a státy mají v této oblasti pouze omezený prostor pro uvážení [*Refah Partisi (the Welfare Party) a ostatní proti Turecku*, cit. výše, § 100].

V projednávané věci není nutné, aby se Soud vyjádřil k otázce, zda je zákaz zakládání politických stran na náboženském základě jako takový v souladu s článkem 11 Úmluvy. Soud se omezí toliko na otázku, zda trestní stíhání vedené proti stěžovatelům za jejich pokus založit politickou stranu, vedoucí k jejich odsouzení, bylo nezbytné v demokratické společnosti ve smyslu čl. 11 odst. 2 Úmluvy; jinými slovy, zda toto trestní stíhání bylo přiměřené sledovanému legitimnímu cíli.

Soud v této souvislosti především uvedl, že má vážné pochybnosti o nutnosti propojit předmětný zákaz s trestněprávními sankcemi. V projednávané věci ani tak nejde o to, jak závažné sankce byly uloženy stěžovatelům, jako spíše o samotnou skutečnost, že proti nim bylo vedeno trestní řízení, které vyústilo do konstatování viny a uložení trestu. Jak již Soud uvedl, odsouzení v trestním právu je jedním z nejzávažnějších způsobů zásahu do svobody projevu (*Perinçek proti Švýcarsku*, č. 27510/08, rozsudek velkého senátu ze dne 15. října 2015, § 273). To samé platí u svobody sdružování, jejímž cílem je i ochrana názorů a možnosti je vyjádřit [*Freedom and Democracy Party (ÖZDEP) proti Turecku*, cit. výše, § 37]. Soud poukázal na to, že stěžovatelé nedotáhli do konce řízení o registraci své politické strany. Důsledkem tohoto opomenutí bylo, že strana formálně nevznikla a nemohla vykonávat žádnou aktivitu. Znamená to, že cíle sledovaného vnitrostátními orgány –

zajistit pokojné soužití různých etnických a náboženských skupin v Bulharsku – bylo možné dosáhnout v rámci uvedeného řízení, tj. zamítnutím žádosti o registraci politické strany. Vnitrostátní orgány měly navíc i pravomoc rozpustit politickou stranu, která by byla ústavním soudem prohlášena za neústavní. Za těchto okolností a při existenci uvedených možností dle Soudu nelze konstatovat nezbytnost trestního stíhání pro pokus o založení politické strany.

Soud navíc zjistil, že dotčené ustanovení trestního zákoníku bylo přijato během komunistického režimu a nemělo za cíl zabránit náboženským společnostem ovládnout demokratické instituce k prosazení své moci. Všem odsouzeným ze spáchání tohoto trestného činu během komunistického režimu byla hned po pádu režimu udělena amnestie. Účelem tohoto ustanovení tedy spíše bylo eliminovat možnost znovuoobjevení „kapitalistických“ politických stran, které existovaly před nástupem komunismu, a nikoliv chránit náboženskou a etnickou toleranci v zemi.

Z uvedených důvodů Soud shledal porušení článku 11 Úmluvy.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

K rozsudku připojila své nesouhlasné stanovisko bulharská *ad hoc* soudkyně Raycheva, která měla za to, že zde nedošlo k porušení článku 11 Úmluvy. V této sou-

Z

vislosti poukázala zejména na historický kontext předmětné právní úpravy a na skutečnost, že na rozdíl od téměř všech ostatních balkánských států nedošlo v Bulharsku po pádu komunismu k mezietnickým nepokojům; zachování pokojného soužití různých etnických skupin se dle ní stalo národní hodnotou země. V projednávané věci dle jejího názoru vnitrostátní orgány nepřekročily svůj prostor pro uvážení a důkladně odůvodnily svá rozhodnutí.

Kárné řízení

Rozsudek ze dne 15. září 2020 ve věci č. 21218/12 – Čivinskaitė proti Litvě

Senát druhé sekce Soudu šesti hlasy proti jednomu rozhodl, že v kárném řízení proti státní zástupkyni, které skončilo jejím odvoláním z funkce z důvodu pochybení při dohledu nad vyšetřováním případu sexuálního zneužívání dítěte, nebylo porušeno právo na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Dle Soudu nebyl důvod pochybovat o nezávislosti a ne-

strannosti soudního rozhodování, které bylo doprovázeno politickými prohlášeními a mediálním zpravodajstvím.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Vnitrostátní řízení, které vedlo k podání předmětné stížnosti, vycházelo ze skutečností popsaných ve věci *Stankūnaitė proti Litvě* (č. 67068/11, rozsudek ze dne 29. října 2019, § 7–9, 18–29 a 109).

V listopadu 2008 D. K. podal trestní oznámení z důvodu údajného sexuálního zneužívání nezletilé dcery. Prezidentka a vysoce postavení politici veřejně kritizovali způsob vyšetřování a za jeho nedostatky požadovali tvrdé postihy odpovědných osob. Nejvyšší státní zástupce shledal pochybení mj. pracovníků státního zastupitelství ve městě Kaunas, kde stěžovatelka působila jako zástupkyně vedoucího státního zástupce. Na základě kárného řízení byla stěžovatelka v říjnu 2009 odvolána z funkce. Parlamentní vyšetřovací komise ve zprávě z ledna 2010 uvedla, že státní zastupitelství v Kaunasu při vyšetřování „zjevně prokrastinovalo“. Správní soudy žalobu stěžovatelky zamítly, aniž

se výslovně zabývaly jejími námitkami na zásahy politiků a médií do kárného řízení. Dle soudů bylo odvolání z funkce přiměřené shledanému provinění stěžovatelky, která pochybila při výkonu dozoru nad vyšetřováním.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelka s poukazem na čl. 6 odst. 1 a 2 Úmluvy namítala, že kárné řízení vedené proti ní nebylo nezávislé a nestranné z důvodu zjištění parlamentní vyšetřovací komise a vlivu politiků a médií.

Z judikatury Soudu (*Baka proti Maďarsku*, č. 20261/12, rozsudek velkého senátu ze dne 23. června 2016, § 105) plyne, že článek 6 Úmluvy je ve své občansko-právní složce použitelný na kárné řízení. Vzhledem k tomu, že nejtvrdším trestem za kárné provinění bylo propuštění ze zaměstnání a trestní řízení neproběhlo, je námitka porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy neslučitelná *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy. Soud se současně omezil na přezkum spravedlivosti řízení před správními soudy, jelikož pokud správní orgán rozhoduje spory o občanských právech nebo závazcích, aniž sám splňuje záruky daného ustanovení, neznamená to nutně jeho porušení za předpokladu, že rozhodnutí správního orgánu podléhají následné kontrole ze

strany soudního orgánu, který je nadán úplnou přezkumnou pravomocí a nabízí veškeré záruky spravedlivého procesu (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalsku*, č. 55391/13 a dvě další, rozsudek velkého senátu z 6. listopadu 2018, § 132).

a) K přístupu Soudu v projednávané věci

Soud připomněl, že veřejné výroky vysoce postavených politiků mohou být s ohledem na jejich obsah a způsob podání neslučitelné s konceptem nezávislého a nestranného soudu ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy (*Sovtransavto Holding proti Ukrajině*, č. 48553/99, rozsudek ze dne 25. července 2002, § 80; *Kinský proti České republice*, č. 42856/06, rozsudek ze dne 9. února 2012, § 94). V sázce nebyl skutečný důkaz vlivu nebo tlaku na soudce, ale podstatné bylo zdání nestrannosti (*mutatis mutandis*, tamtéž, § 98).

Dosud Soud při zkoumání dopadů výroků veřejných činitelů na nezávislost a nestrannost soudů v občansko-právních řízeních shledal porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy v případech opakovaných zásahů státních orgánů na nejvyšší úrovni (*Sovtransavto Holding proti Ukrajině*, cit. výše, § 80) nebo v situaci, kdy několik politiků učinilo důrazná negativní prohlášení ohledně rozhodnutí v případech, jako je ten projednávaný, a jednoznačně vyjádřilo názor, že rozhodnutí soudů potvrzující tvrzení stěžovatele byla nesprávná a nežádoucí, a tato prohlášení

Z

byla přímo zaměřena na soudce (*Kinský proti České republice*, cit. výše, § 91–93). Soud má za to, že odůvodnění rozsudků v projednávané věci je relevantní a mělo by být náležitě zohledněno při posuzování prohlášení učiněných veřejnými činiteli.

V předchozích případech, i když v rámci trestního řízení, Soud rozhodl, že v určitých situacích může nepřátelská mediální kampaň nepříznivě ovlivnit spravedlivost soudního řízení a založit odpovědnost státu, mj. s ohledem na nestrannost soudů (*Paulikas proti Litvě*, č. 57435/09, rozsudek ze dne 24. ledna 2017, § 57). Státy mají větší volnost při řešení případů týkajících se občanských práv a povinností než při řešení trestních případů, nicméně Soud považuje za nezbytné při přezkumu občansko-právních řízení čerpat inspiraci z přístupu k trestněprávním věcem (*Hodžić proti Chorvatsku*, č. 28932/14, rozsudek ze dne 4. dubna 2019, § 67).

S přihlédnutím k uvedeným úvahám Soud zdůraznil, že řízení může být spravedlivé navzdory intenzivní nepříznivé publicitě. V demokratické společnosti významné případy nevyhnutelně přitahují mediální pozornost, což neznamená, že jakýkoli mediální komentář

poškozuje právo na spravedlivý proces. Soud v takových případech zkoumá, zda existovaly dostatečné záruky k zajištění uvedeného práva, a vyžaduje přesvědčivé důkazy, že obavy z nestrannosti soudců jsou objektivně oprávněné (*Paulikas proti Litvě*, cit. výše, § 58).

b) K činnosti parlamentní vyšetřovací komise

Dle Soudu bylo účelem souběžně vedeného vyšetřování parlamentní komise zjistit, jak bylo vedeno vyšetřování. Jeho účel byl tudíž odlišný od trestního řízení vedeného na základě námitek D. K. (*mutatis mutandis*, *Rywin proti Polsku*, č. 6091/06 a dvě další, rozsudek ze dne 18. února 2016, § 226; stanovisko Benátské komise k účelům parlamentního vyšetřování). Parlamentní komise nestanovila odpovědnost konkrétních osob, včetně stěžovatelky, a zjištění ohledně prokrastinace státních zástupců tak bylo pouze obecného charakteru. Komise nevedla zvláštní vyšetřování, svá zjištění založila na podkladech dodaných mj. nejvyšším státním zástupcem, přičemž jím vedené kárné řízení bylo v době vydání zprávy komise ukončeno. Ze zprávy komise jednoznačně vyplývalo, že ke zjištění o pochybení policie

a státních zástupců dospěl nejvyšší státní zástupce, nikoli sama komise. Komise nečinila žádné vlastní posouzení zjištění nejvyššího státního zástupce, nepotvrdila ho ani nekritizovala a neprovedla žádné doplňující posouzení role stěžovatelky při vyšetřování (obdobně [Rywin proti Polsku](#), cit. výše, § 217). Za uvedených okolností měl Soud za to, že zprávu nelze chápat tak, že by podle ní stěžovatelka byla osobně odpovědná za nedostatky v práci státního zastupitelství v Kaunasu. Zpráva tudíž nezpochybnila nezávislost a nestrannost soudů.

c) K veřejným výrokům vysoce postavených politiků

Soud uvedl, že veřejná prohlášení prezidentky a dalších politiků, ve kterých požadovali tvrdé potrestání odpovědných osob, byla učiněna nezávisle na kárném řízení. Obvinění ze sexuálního zneužívání dítěte a zjevná neschopnost vést urychlené a řádné vyšetřování měly za následek legitimní zájem veřejnosti na informace o řízení a přijatých opatřeních za účelem nápravy shledaných nedostatků. Žádné prohlášení učiněné před ukončením kárného řízení nejvyšším státním zástupcem kritizující zdlouhavé vyšetřování nezahrnovalo stěžovatelku a její odpovědnost za nastalá pochybení ([Natsvlishvili a Togonidze proti Gruzii](#), č. 9043/05, rozsudek ze dne 29. dubna 2014, § 104). Obecné výroky nemohly ovlivnit spravedlivost řízení ([Paulikas proti Litvě](#), cit. výše, § 52). Prohlášení učiněná prezidentkou po

skončení kárného řízení, která očekávala přísnější potrestání státních zástupců v Kaunasu, odkazovala na ohraničenou skupinu státních zástupců, včetně stěžovatelky, nicméně správní soudy zabývající se stížností stěžovatelky na odvolání z funkce jí neudělily přísnější trest. Soudy nadto její odvolání z funkce odůvodnily specifickými povinnostmi dozorujícího státního zástupce a výčtem konkrétních opatření, která stěžovatelka opomněla přijmout. Za těchto okolností prohlášení nevedla k pochybnostem o nezávislosti a nestrannosti soudů.

d) K mediální kampani

Soud uznává, že v určitých situacích může nepřátelská mediální kampaň nepříznivě ovlivnit spravedlivost soudního řízení. Současně je zpravodajství projevem svobody projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy. Při nepřátelské mediální kampani nejsou rozhodující subjektivní, byť pochopitelné obavy dotčené osoby ohledně neexistence předsudků ze strany soudů. Rozhodující je, zda jsou tyto obavy za daných okolností opodstatněné (*mutatis mutandis*, [Paulikas proti Litvě](#), cit. výše, § 57). V projednávané věci byl mediální zájem vyvolán údajným sexuálním zneužíváním dítěte a následným kárným řízením proti státním zástupcům. Nelze tvrdit, že by způsob, jakým se o stěžovatelce vyjadřovala média, předjímal její odpovědnost za konkrétní činy (tamtéž, § 61). Nadto o případu rozhodovali profesionální

Z

soudci, u nichž bylo na rozdíl od soudní poroty vzhledem k jejich odbornému vzdělání a zkušenostem méně pravděpodobné, že se nechají ovlivnit mediální kampaní (tamtéž, § 62). Rozsudky byly navíc pečlivě odůvodněné. Neexistovaly tak přesvědčivé důkazy, že by příslušní soudci byli jakkoli ovlivněni mediálními výroky.

e) K odůvodnění rozhodnutí správních soudů

Dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy mají soudy povinnost odůvodnit svá rozhodnutí, což nelze nicméně chápat tak, že mají podrobně odpovědět na každý předložený argument. V projednávané věci pozornosti Soudu neuniklo, že se soudy výslovně nevypořádaly s poněkud obecně formulovanou námitkou stěžovatelky ohledně narušení spravedlivosti řízení z důvodu výroků politiků a mediálního zpravodajství (*a contrario*, [Arrigo a Vella proti Maltě](#), č. 6569/04, rozhodnutí ze dne 10. května 2005). Soudy nicméně reagovaly na hlavní námitku, že stěžovatelka jednala podle zákona a že uložená sankce byla nepřiměřená, a pečlivě zdůvodnily opodstatněnost uložené sankce. Soud navíc neshledal, že by

nezávislost a nestrannost soudů byla ohrožena politickými prohlášeními. Soud tak považoval mlčení soudů za implicitní odmítnutí tvrzení o vlivu politiků a médií ([Yanakiev proti Bulharsku](#), č. 40476/98, rozsudek ze dne 10. srpna 2006, § 71). Nic nenasvědčovalo tomu, že řízení jako celek nebylo spravedlivé.

K porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy tudíž nedošlo.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Dle nesouhlasného stanoviska soudce Bošnjaka stěžovatelka dostatečně jasně ozřejmila své argumenty ohledně předpojatosti soudů s ohledem na výroky politiků a mediální zpravodajství. Soudy se s nimi přesto nevypořádaly.

Inkluzivní vzdělávání

Rozsudek ze dne 10. září 2020 ve věci č. 59751/15 – G. L. proti Itálii

Senát první sekce Soudu jednomyslně shledal, že neposkytnutím podpůrných opatření dívce s autismem během prvních dvou let povinné školní docházky s odvoláním na nedostatek finančních prostředků došlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka se narodila v roce 2004. Od roku 2007, kdy začala navštěvovat mateřskou školu, využívala specializovanou podporu a asistenta pedagoga z důvodu diagnostikovaného neverbálního autismu. Tato služba, zaručená zákonem, pomáhá dětem se zdravotním postižením rozvíjet jejich autonomii, komunikační dovednosti, pomáhá s učením i navazováním vztahů a integrací ve škole.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 2 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatelka namítala porušení práva na vzdělání podle článku 2 Protokolu č. 1 ve spojení se zákazem diskriminace podle článku 14 Úmluvy.

a) Obecné zásady

Soud nejprve připomněl, že právo na vzdělání v demokratické společnosti zaujímá zásadní místo a že vzdělávání je jednou z nejdůležitějších veřejných služeb v moderním státě. Zároveň uznal, že organizace vzdělávání je složitá a poskytnuté finanční zdroje jsou nutně omezené. Státy tak musejí najít rovnováhu mezi vzdělávacími potřebami jednotlivců a omezenou schopností na ně reagovat. Soud nicméně zopakoval, že na rozdíl od jiných veřejných služeb je vzdělání právem přímo chráněným Úmluvou (*Velyo Velev proti Bulharsku*, č. 16032/07, rozsudek ze dne 27. května 2014, § 33).

Článek 2 Protokolu č. 1 je podle Soudu třeba vykládat zejména ve světle článku 8 Úmluvy, který zakotvuje

Během prvního roku v základní škole stěžovatelce uvedená služba poskytována nebyla a na konci roku škola rozhodla, že stěžovatelka bude ročník opakovat. Před začátkem dalšího školního roku, v srpnu 2011, rodiče radnici požádali o poskytnutí specializované podpory pro svoji dceru. Protože neobdrželi žádnou reakci, v lednu 2012 svou žádost vznesli znovu; ve stejnou dobu začali rovněž dceři platit soukromou specializovanou podporu, aby tato mohla pokračovat ve vzdělávání. Podle tvrzení vlády škola dívce poskytla alespoň základní pomoc, což doložila i fakturou ve výši necelých 500 eur, přičemž tyto výdaje rozdělila mezi šest zaměstnanců. Rodiče stěžovatelky namítali, že takové výdaje nelze považovat za dostačující pro celoroční péči a dotyční zaměstnanci navíc neměli žádnou kvalifikaci pro práci s autistickými dětmi.

Žalobu stěžovatelky následně vnitrostátní soudy zamítly s odůvodněním, že radnice nebyla v žádosti rodičů o pomoc nečinná a že tamní region se potýkal se snížením finančních zdrojů na vzdělávání, proto za nezaplacení odborné asistence stěžovatelce město nemůže nést odpovědnost.

Z

právo každého „na respektování soukromého života“ (*Catan a ostatní proti Moldavsku a Rusku*, č. 43370/04 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 19. října 2012, § 136 a 143). Je také třeba zohlednit ustanovení o právu na vzdělání z dalších mezinárodních úmluv, jako je revidovaná Evropská sociální charta nebo Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením (*Timichev proti Rusku*, č. 55762/00 a 55974/00, rozsudek ze dne 13. prosince 2005, § 64).

Soud zopakoval, že diskriminace spočívá v odlišném zacházení s osobami ve srovnatelných situacích bez objektivních a rozumných důvodů, kdy takové zacházení nesleduje legitimní cíl nebo není přiměřené ve vztahu mezi zvolenými prostředky a sledovaným cílem (*Biao proti Dánsku*, č. 38590/10, rozsudek velkého senátu ze dne 24. května 2016, § 90 a 93). Článek 14 ovšem nezakazuje odlišné zacházení mezi různými skupinami s cílem napravit faktické nerovnosti mezi nimi a v některých případech právě absence takto zaměřeného rozdílného zacházení představuje porušení tohoto článku (*Guberina proti Chorvatsku*, č. 23682/13, rozsudek ze dne 22. března 2016, § 72). Nadto v dané oblasti

smluvní strany požívají určitého prostoru pro uvážení ([Vallianatos a další proti Řecku](#), č. 29381/09 a 32684/09, rozsudek velkého senátu ze dne 7. listopadu 2013, § 76).

Soud připomněl, že z mezinárodního i evropského práva plyne jak důležitost zásad univerzality a nediskriminace při výkonu práva na vzdělání, tak závěr, dle kterého je nejvhodnějším prostředkem na naplnění těchto zásad inkluzivní vzdělávání, jehož cílem je podporovat rovnost příležitostí pro všechny, zejména pro osoby se zdravotním postižením ([Çam proti Turecku](#), č. 51500/08, rozsudek ze dne 23. února 2016, § 64). Inkluzivní vzdělávání je proto součástí mezinárodní odpovědnosti států v této oblasti ([Enver Şahin proti Turecku](#), č. 23065/12, rozsudek ze dne 30. ledna 2018, § 62). Dodal, že prostor pro uvážení států je menší u těch zranitelných skupin obyvatel, které byly v minulosti vystaveny značné diskriminaci, a že všechna rozhodnutí týkající se dětí se zdravotním postižením musí sledovat především nejlepší zájem dítěte.

b) Použití těchto zásad na okolnosti projednávané věci

Podle Soudu je třeba článek 14 Úmluvy vykládat ve světle požadavků mezinárodních úmluv, především Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením. Dle této úmluvy jsou „přiměřenými úpravami“ ne-

zbytné úpravy pro konkrétní situaci, které nepředstavují nepřiměřenou zátěž, ale zároveň zajistí lidem s postižením požívání základních práv a svobod na rovném základě s ostatními. Úpravy mohou mít různé formy, hmotné i nehmotné, a je na státech, aby je v oblasti vzdělávacích potřeb lidí se zdravotním postižením stanovily. Při volbě takových prostředků však nesmí ignorovat zvláštní zranitelnost dětí s postižením. V tomto ohledu Soud poznamenal, že kromě jedné faktury italská vláda neprokázala konkrétní pomoc stěžovatelce během prvních dvou let jejího základního vzdělávání a odkázala na to, že neměla dostatečné finanční zdroje na specializovanou podporu, a to navzdory skutečnosti, že dívka na tuto podporu měla zákonný nárok. Za takových podmínek dle Soudu stěžovatelka nemohla navštěvovat školu na rovném základě s ostatními žáky.

Podle vnitrostátních soudů nedostatečné finanční zdroje ospravedlňovaly neposkytnutí specializované podpory. Nehodnotily však, zda příslušné orgány dosáhly spravedlivé rovnováhy mezi stěžovatelčinými vzdělávacími potřebami a omezenou schopností úřadů na ně reagovat. Soudy také neověřily, zda rozpočtová omezení dopadla v oblasti vzdělání stejně na děti bez zdravotního postižení jako na ty s postižením.

Soud dále uvedl, že italské orgány vůbec nezvážily možnost, že by nedostatek finančních zdrojů nebo výjimečná potřeba poskytnout potřebné služby osobám

Z

s vážným postižením mohly být řešeny nikoli úpravou stávajících podpůrných opatření, ale omezením vzdělávací nabídky, které by bylo rovnoměrně rozloženo mezi žáky bez postižení a žáky s postižením. S ohledem na italský vzdělávací systém založený na inkluzi, kde všichni žáci včetně dětí s postižením navštěvují stejný typ školy, Soud shledal, že případná rozpočtová omezení by měla ovlivnit vzdělávací nabídku srovnatelným způsobem pro děti s postižením jako pro děti bez postižení.

Podle Evropské sociální charty státy musejí podporovat plné začlenění a účast na společenském životě zejména prostřednictvím opatření, včetně technických, která umožňují překonání překážek v komunikaci a mobilitě. Výbor ministrů Rady Evropy ve svém doporučení zdůraznil, že zapojení lidí s postižením do běžného vzdělávacího systému není důležité jen pro ně, ale také pro lidi bez postižení, kteří pak vnímají zdravotní postižení jako prvek lidské rozmanitosti. Podle Soudu proto měla být stěžovatelce poskytnuta specializovaná podpora, aby nebyla vyloučena ze společenského života a ze vzdělávání.

Jelikož vnitrostátní orgány nezjistily ani nezajistily skutečné potřeby stěžovatelky a neumožnily jí přístup ke vzdělání v rámci základní školy za srovnatelných podmínek jako ostatním dětem, došlo k porušení článku 2 Protokolu č. 1 ve spojení s článkem 14 Úmluvy. Diskriminace utrpěná stěžovatelkou byla o to vážnější, že k ní došlo ve vztahu k základnímu vzdělávání, tvořícímu základ sociální integrace i první zkušenosti ze společného života, které je ve většině zemí povinné (*mutatis mutandis*, [Ponomaryovi proti Bulharsku](#), č. 5335/05, rozsudek ze dne 21. června 2011, § 56–57).

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

K rozsudku připojil souhlasné stanovisko soudce Wojtyczek. Poukázal na to, že zásada zákazu diskriminace nechává soudcům příliš velký prostor pro uvážení a je třeba navrhnout konkrétnější pravidla, která tuto zásadu upřesní pro budoucí rozhodování vnitrostátních orgánů. Dále uvedl, že shledání porušení Úmluvy ve většinovém stanovisku se zdá být spojeno se skutečností, že v projednávané věci nebyla respektována vnitrostátní právní úprava (stěžovatelce nebyla poskytnuta služba, na niž měla dle zákona nárok); ve skuteč-

nosti ale dodržení Úmluvy a dodržení vnitrostátního práva představují dvě oddělené otázky. Konečně dle soudce Wojtyczeka nelze paušálně tvrdit, že inkluzivní vzdělávání je nejlepším řešením za všech okolností; existují totiž i takové druhy postižení, u nichž děti dosahují mnohem lepších výsledků ve specializovaných školách.

Transgender osoby

Rozsudek ze dne 9. července 2020 ve věci č. 41701/16 – Y. T. proti Bulharsku

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal porušení článku 8 Úmluvy v důsledku odmítnutí žádosti stěžovatele o soudní uznání změny pohlaví, a to v situaci, kdy toto uznání bylo podmínkou pro dokončení procesu chirurgické změny pohlaví, kterou si stěžovatel přál, a kdy zároveň soudy svůj postup náležitě a dostatečně neodůvodnily.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel byl po narození zapsán do matriky jako osoba ženského pohlaví. Během dospívání se nicméně začal identifikovat jako muž a vystupovat tak i vůči okolí. Od roku 2008 žije ve společné domácnosti se ženou; v roce 2010 se jim v rámci umělého oplodnění narodilo dítě, ve vztahu k němuž vystupuje stěžovatel

pro uvážení (tamtéž, § 67). V projednávané věci tedy dle Soudu stěžejní otázka zní, zda žalovaný stát ve vztahu ke stěžovateli dostal svému pozitivnímu závazku a nastolil spravedlivou rovnováhu mezi obecným a soukromým zájmem.

Soud v této souvislosti předně uvedl, že byť dle bulharského práva neexistuje zvláštní řízení za účelem úřední změny pohlaví, lze pro tento účel využít obecné řízení týkající se změn osobních údajů zapsaných v matrice. Z vnitrostátní judikatury plyne, že naprostou většinou žádostí o úřední změnu pohlaví vznesených v rámci uvedeného obecného řízení se soudy zabývají co do obsahu. Dle Soudu tedy bulharská právní úprava stěžovateli umožňovala, aby zahájil meritorní přezkum své žádosti o změnu pohlaví.

Soud dále upozornil na to, že bez získání soudního uznání změny pohlaví se stěžovatel nemohl podrobit úplné chirurgické změně pohlaví; tuto změnu si přitom přál, protože chtěl docílit souladu mezi svým fyzickým vzhledem a pohlavím, s nímž se identifikuje. Na rozdíl od výše zmíněné věci *A. P., Garçon a Nicot* tu tedy stěžovatel nenamítá, že by byl nucen podstoupit zdravotní

v roli otce. Dle lékařského posudku z roku 2014 lze stěžovatele hodnotit jako transsexuála s trvalou identifikací s mužským pohlavím. Ve stejném roce podstoupil stěžovatel z vlastní iniciativy první část chirurgické změny pohlavních orgánů. Na další fázi lékařských zákroků, směřujících k dokončení této chirurgické změny, potřeboval stěžovatel soudní uznání změny pohlaví. Vnitrostátní soudy jeho žádost meritorně přezkoumaly a zamítly.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že odmítnutím soudního uznání změny pohlaví došlo u něj k porušení práva na respektování soukromého života, zaručeného článkem 8 Úmluvy.

Soud připomněl, že právo na respektování soukromého života zahrnuje i oblast identifikace v rámci pohlaví; u transgender osob to platí bez ohledu na to, zda si přejí podstoupit lékařské zákroky směřující ke změně pohlaví (*A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, rozsudek ze dne 6. dubna 2017 ve věci č. 79885/12 a dvou dalších, § 92–94). Ve své dosavadní judikatuře posuzoval Soud nepovolení úřední změny pohlaví na poli pozitivních závazků státu plynoucích z článku 8 (např. *Hämäläinen proti Finsku*, č. 37359/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. července 2014, § 62–64), přičemž v této oblasti náleží státu pouze omezený prostor

Z

zárok proti své vůli, a není zde tudíž ve hře zásah do tělesné integrity stěžovatele v rozporu s článkem 8 Úmluvy.

V dalším kroku se Soud zaměřil na to, jak vnitrostátní soudy odůvodnily nevyhovění stěžovatelově žádosti o uznání změny pohlaví. Byť na základě lékařské zprávy a informací týkajících se stěžovatelova života shledaly, že se skutečně jedná o transsexuála, odmítly dát souhlas ke změně jeho matrikového údaje o pohlaví. Soud připomněl, že u žádostí o právní změnu identity mohou státy zavést důkladné řízení, jehož účelem je zejména ověřit motivaci žadatele (*A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, cit. výše, § 142). V projednávané věci vnitrostátní soudy založily svá rozhodnutí na třech hlavních argumentech. Zaprvé, uvedly, že změna pohlaví není možná, pokud daná osoba vykazuje při narození fyziologické znaky opačného pohlaví. Zadruhé, na uznání změny pohlaví dle jejich názoru nestačí pouhé přání osoby. A zatřetí, vnitrostátní právo v každém případě nestanovuje kritéria pro umožnění úřední změny pohlaví. Odvolací soud v této souvislosti výslovně zmínil skutečnost, že některé bulharské soudy v posledních

letech změnu pohlaví umožnily, ale zároveň dodal, že se touto judikaturou necítí být vázán. Vnitrostátní soudy tu tedy dospěly k závěru, že byt se stěžovatel již dlouhou dobu považuje za muže a zahájil i proces chirurgické změny pohlaví, veřejný zájem vyžaduje, aby nedošlo k právnímu uznání této změny. Soudy přitom nijak nekonkretizovaly povahu zmíněného veřejného zájmu ani neprovedly vyvažování tohoto zájmu s právem stěžovatele na uznání svojí sexuální identity. Dle Soudu tedy není zřejmé, jaké důvody veřejného zájmu vedly v projednávané věci k zamítnutí stěžovatelovy žádosti. Zároveň byl stěžovatel v důsledku postupu vnitrostátních orgánů uvržen na dlouhou dobu do náročné situace, která u něj vzbuzovala pocity zranitelnosti, ponížení a úzkosti (srov. [Christine Goodwin proti Spojenému království](#), č. 28957/95, rozsudek velkého senátu ze dne 11. července 2002, § 77–78).

Ve světle uvedeného Soud dospěl k závěru, že odmítnutím uznání změny pohlaví, aniž přitom příslušné soudy svůj postup náležitě a dostatečně odůvodnily a aniž vysvětlily, proč v jiných řízeních takový souhlas udělen byl, došlo k neoprávněnému zásahu do práva stěžovatele na respektování soukromého života, a tím i k porušení článku 8 Úmluvy.

Z

liko se příslušné údaje opraví v matrice; jelikož však stěžovatel jakožto cizinec není veden v maďarských matričních knihách, není možné opravu provést.

Stěžovatel se následně obrátil na ústavní soud, který v červnu 2018 jeho ústavní stížnost odmítl s tím, že správní soud nemohl postupovat jinak, jelikož neexistuje žádný zákonný základ pro změnu pohlaví legálně na území Maďarska pobývajících cizinců. Uvedl nicméně, že každý má právo na jméno, které je v souladu s jeho pohlavím. Stát je proto povinen přijmout právní úpravu, která by i občanům jiných států, kteří jsou na území Maďarska legálně usazení, umožnila dosáhnout změny pohlaví a jména, a to včetně občanů států, které změnu pohlaví neumožňují. Změna jména nemusí být dle ústavního soudu provedena v matrice, ale může být realizována například v dokumentech, které maďarské orgány cizincům vystavují. Ústavní soud dal zákonodárci pro přijetí takové úpravy čas do konce roku 2018.

Do rozhodnutí Soudu příslušná právní úprava přijata nebyla.

Rozsudek ze dne 16. července 2020 ve věci č. 40888/17 – Rana proti Maďarsku

Výbor čtvrté sekce Soudu rozhodl, že tím, že stěžovateli, kterému byl udělen status uprchlíka z důvodu pronásledování v zemi původu kvůli jeho transgender identitě, nebylo zpřístupněno řízení, v němž by byla meritorně posouzena jeho žádost o právní uznání změny pohlaví, došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel se narodil v Íránu jako žena. Od útlého věku se nicméně identifikoval s mužským pohlavím. V září 2015 požádal v Maďarsku o azyl. V prosinci 2015 mu příslušný orgán udělil status uprchlíka s tím, že stěžovatel byl v zemi svého původu pronásledován z důvodu své genderové identity (transsexuality).

V březnu 2016 stěžovatel požádal imigrační úřad o zaregistrování změny pohlaví a jména na mužské. V červenci 2016 úřad jeho žádost odmítl s tím, že není příslušný o ní rozhodnout. Toto rozhodnutí v listopadu 2016 potvrdil správní soud, podle něhož o změně pohlaví není vydáváno žádné formální rozhodnutí, ale to-

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že odmítnutím změnit jeho jméno a údaj o pohlaví z ženského na mužské došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

Soud úvodem připomněl, že právo na respektování soukromého života zahrnuje i genderovou identitu a jméno jakožto komponenty osobní identity. Článek 8 Úmluvy v části chránící soukromý život je tedy na projednávanou věc použitelný.

Soud dále konstatoval, že maďarský právní řád transgender osobám umožňuje právně uznat jejich genderovou identitou změnou záznamu o pohlaví a jménu v matrice. Žadatel musí předložit lékařskou zprávu diagnostikující u něj transsexualitu a doporučující operativní změnu pohlaví, jejíž provedení však není podmínkou pro změnu zápisu. Jak však shledal i ústavní soud, žádná právní úprava neexistuje pro legálně usazené občany jiných států. Dle Soudu je tak namíste v projednávané věci určit, zda žalovaný stát dostal svému pozitivnímu

závazku zajistit respektování stěžovatelova práva na soukromý život.

V této souvislosti poznamenal, že zásada konzistentnosti a spolehlivosti matrik a šířeji potřeba právní jistoty jsou veřejnými zájmy, které odůvodňují zakotvení přesných a přísných postupů. Úlohou Soudu není stanovit nejhodnější politiku v oblasti změny pohlaví a jména, proto Soud volbu žalovaného státu uznávat změnu pohlaví formou zvláštního řízení o změně jména v matrice nijak nezpochybil. Připomněl nicméně, že genderová identita je zásadní otázkou intimní identity člověka, a proto zde státy požívají úzkého prostoru pro uvážení (*A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, č. 79885/12 a další, rozsudek ze dne 6. dubna 2017, § 123).

V projednávané věci příslušné orgány vzájemně soupeřící zájmy nijak nevážily. Stěžovatelova žádost byla odmítnuta z čistě formálních důvodů s odkazem na neexistenci právní úpravy, která by věc regulovala. Individuální situace stěžovatele nebyla nijak zkoumána. Příslušné orgány nevzaly v potaz, že stěžovateli byl udělen status uprchlíka právě z důvodu pronásledování kvůli jeho transgender identitě. Nemohlo tedy být od něj rozumně požadováno, aby o uznání změny pohlaví a jména usiloval v zemi svého původu.

Soud uznal, že posuzování žádostí osob, které nemají zápis v matrice, může představovat dodatečnou administrativní zátěž. Ta však sama o sobě nemůže být dů-

vodem pro nepodmíněné odmítnutí stěžovatelovy žádosti. Pozitivní závazek, jak ho nastínil ústavní soud, je dle Soudu ostatně poměrně úzký a nezdá se, že by byl pro stát náročný.

Soud s ohledem na výše uvedené rozhodl, že tím, že stěžovateli nebylo zpřístupněno řízení, v němž by byla meritorně posouzena jeho žádost o právní uznání změny pohlaví, nebyla nastolena spravedlivá rovnováha mezi veřejným zájmem a právem stěžovatele na respektování soukromého života. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

Cizinecké právo

Rozsudek ze dne 23. července 2020 ve věci č. 40503/17 a 2 dalších – *M. K. a ostatní proti Polsku*

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že tím, že příslušné orgány neumožnily stěžovatelům na hraničním přechodu požádat o mezinárodní ochranu, a aniž by přihlídkly k individuálním okolnostem jejich případů je s odůvodněním, že jsou ekonomičtí migranti, nepustily na území státu a navrátily do Běloruska, kde stěžovatelé neměli přístup k účinnému azylovému řízení, došlo k porušení článku 3 (zákaz mučení) a článku 13 Úmluvy (právo na účinný

Z

prostředek nápravy), jakož i článku 4 Protokolu č. 4 (zákaz kolektivního vyhoštění cizinců).

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel ve věci *M. K. proti Polsku* pochází z Čečenska. V období od června 2016 do července 2017 přibližně 35krát přicestoval na hraniční přechod mezi Běloruskem a Polskem. Při každé příležitosti sdělil příslušníkům polské pohraniční stráže, že byl v zemi původu opakovaně vězněn a mučen, že v Bělorusku již nemůže zůstat, jelikož mu vypršela platnost víza a Bělorusko neuděluje ruským občanům azyl, a že si přeje o mezinárodní ochranu požádat v Polsku. Pohraniční stráž vždy vydala rozhodnutí, jímž stěžovateli odmítla vstup na území Polska s tím, že se snaží do země dostat z ekonomických a osobních důvodů. Odvolání proti jednomu z těchto rozhodnutí, které stěžovatel podal, Národní pohraniční stráž odmítla.

V červnu 2017 Soud vydal předběžné opatření, kterým polským orgánům uložil, aby stěžovatele nenavracely do Běloruska. Přesto byl stěžovatel v den vydání předběžného opatření poslán zpět do Běloruska, stejně jako při jeho několika dalších pokusech o vstup na území

Polska. Nejméně při jednom takovém pokusu stěžovatel svou žádost o azyl poslal pohraniční stráži i v elektronické podobě a opět upozornil na předběžné opatření Soudu. Přesto byl navrácen zpět do Běloruska. Stěžovatel nakonec kvůli obavám z deportace do Čečenska Bělorusko opustil a v současné době pobývá na Sibiři.

Skutkové okolnosti dalších dvou současně projednávaných stížností jsou v podstatných rysech podobné.

Stěžovateli ve věci *M. A. a ostatní proti Polsku* je rodina s pěti dětmi, kteří byli stěžovateli též ve věci *M. A. a ostatní proti Litvě* (č. 59793/17, rozsudek ze dne 11. prosince 2018). Na hraniční přechod přicestovali dvakrát v průběhu dubna 2017, poté počátkem června 2017 v den, kdy Soud i v jejich věci vydal předběžné opatření, a následně ještě v nejméně pěti dalších případech. Vždy byli stejně jako stěžovatel M. K. vráceni zpět do Běloruska s tím, že jsou ekonomickými migranty a nemají povolení ke vstupu na území Polska. Stěžovatelé poté Bělorusko opustili a odcestovali do Ruské federace, kde byl otec rodiny zatčen, převezen do Čečenska, kde byl uvězněn a podroben mučení. Zbytku rodiny

se poté v lednu 2018 podařilo dostat na území Polska a požádat zde o azyl, kde se k nim později připojil i otec.

Stěžovateli ve věci *M. K. a ostatní proti Polsku* je rodina s třemi dětmi pocházející také z Čečenska. V období od září 2016 do září 2017 stěžovatelé celkem 19krát přicestovali na hraniční přechod mezi Běloruskem a Polskem, z toho v osmi případech po vydání předběžného opatření Soudu v jejich věci, kde požádali o azyl z důvodu pronásledování v Čečensku. Pokaždé byli vráceni zpět s tím, že jsou toliko ekonomičtí migranti, kteří neuvedli, že by jim v zemi původu hrozilo nebezpečí. Ani jejich odvolání proti rozhodnutí o odepření vstupu nebylo úspěšné. Řízení před správním soudem dosud neskočilo. V nespecifikovaný den stěžovatelé opustili Bělorusko a v současné době se skrývají na neznámém místě.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K JURISDIKCI ŽALOVANÉHO STÁTU PODLE ČLÁNKU 1 ÚMLUVY

Vláda namítala, že jelikož byli stěžovatelé na území Polska jen velmi krátce a jen na hraničním přechodu, přičemž jim nebylo povoleno vstoupit na území, nespádali ve smyslu článku 1 Úmluvy do polské jurisdikce.

Soud konstatoval, že hraniční přechody, na něž stěžovatelé přicestovali, se nacházejí na území Polska a jsou ovládnuty polskými orgány. Řízení o vstupu na území

a přijetí azylových žádosti bylo vedeno výlučně polskými orgány a řídilo se polským a evropským právem. Předmětná rozhodnutí jsou zjevně přičitatelná žalovanému státu, který se nemůže jurisdikce nad stěžovateli ve smyslu článku 1 Úmluvy zbavit toliko s poukazem, že celý proces trval jen několik málo hodin. Soud proto rozhodl, že události, které vyvolaly namítaná porušení Úmluvy, spadaly ve smyslu článku 1 Úmluvy do jurisdikce Polska.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelé v první řadě namítali, že jejich navrácením do Běloruska byli vystaveni skutečnému nebezpečí špatného zacházení v Čečensku.

a) Obecné zásady vyplývající z judikatury Soudu

Soud úvodem připomněl, že je v zásadě na žadateli o azyl, aby vyložil důvody své žádosti a dodal důkazy, které mohou doložit, že existují vážné důvody se domnívat, že v případě návratu do země původu by čelil skutečnému nebezpečí špatného zacházení (*F. G. proti Švédsku*, č. 43611/11, rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016, § 125). S ohledem na situaci, v níž se žadatelé o azyl nacházejí, je jim nicméně třeba při posuzování věrohodnosti jejich tvrzení a dokumentů přiznat výhodu pochybnosti (*tamtéž*, § 113). Přihlédnout je třeba k předvídatelným důsledkům návratu ve světle obecné situace panující v zemi původu a osobních okolností týkajících se žadatele (*Vilvarajah a ostatní proti*

Z

Spojenému království, č. 13163/87 a další, rozsudek ze dne 30. října 1990, § 108).

Pakliže stát zamýšlí žadatele o azyl vydat do třetího státu, ať již jde o členský stát Evropské unie, stranu Úmluvy či jiný stát, aniž by věcně přezkoumal jeho žádost o azyl, musí detailně ověřit, zda existuje skutečné nebezpečí, že v této třetí zemi bude žadateli odepřen přístup k adekvátnímu azylovému řízení, které by mu poskytlo ochranu před *refoulement*. Pakliže jsou záruky takového řízení v této třetí zemi nedostatečné, článek 3 Úmluvy zakazuje žadatele do této země vydat (*Ilias a Ahmed proti Maďarsku*, č. 47287/15, rozsudek velkého senátu ze dne 21. listopadu 2011, § 134).

b) Použití uvedených zásad na projednávanou věc

V projednávané věci, ač vláda tvrdila, že stěžovatelé na hraničním přechodu neformulovali obavy z pronásledování a nemohli být považováni za žadatele o azyl, se Soud přiklonil k verzi událostí, jak ji předestřeli stěžovatelé. Vyzdvihl přitom, že jejich výpovědi se shodují s mnoha svědectvími, která shromáždily vnitrostátní lidskoprávní orgány, zejména dětský ombudsman. Ty zdokumentovaly systematickou praxi zkreslování tvr-

zení žadatelů o azyl pohraniční stráží, což potvrdil v několika rozsudcích i nejvyšší správní soud. Žádosti o azyl stěžovatelů, které obsahovaly vylíčení jejich obav z pronásledování, byly nadto vnitrostátním orgánům zaslány i Soudem v okamžiku, kdy vydal předběžná opatření v jejich věcech. Vnitrostátní orgány si tedy musely být vědomy, že je stěžovatelé požádali o azyl.

Žádosti o azyl obsahovaly popis individuálních okolností jejich případů a stěžovatelé k nim přiložili i řadu úředních dokumentů či psychologických posudků. Stěžovatelé též uvedli důvody, pro které není možné Bělorusko v jejich případě považovat za bezpečnou zemi, jelikož z oficiálních statistik, které doložili, vyplývalo, že azylové řízení není ve vztahu k ruským občanům účinné.

Stěžovatelé tedy hájitelným způsobem doložili, že neexistují záruky, že jejich azylové žádosti budou v Bělorusku skutečně přezkoumány, a že jim v Čečensku hrozí porušení článku 3 Úmluvy. Tato tvrzení stěžovatelů byly polské orgány povinny přezkoumat. Stejně tak byly povinny stěžovatelům po dobu přezkoumání jejich tvrzení zajistit bezpečnost, zejména jejich vpuštěním na území.

S ohledem na absolutní povahu práv chráněných článkem 3 Úmluvy tuto posledně jmenovanou povinnost polské orgány měly bez ohledu na to, zda měli stěžovatelé platné dokumenty pro překročení hranice či oprávnění k pobytu na území. Soud zdůraznil, že během řízení o žádosti o azyl stát nemůže žadatel, který se dostaví na jeho hranice a tvrdí, že se může stát obětí špatného zacházení, pakliže zůstane na území sousedního státu, odepřít vstup na území, ledaže by přijal adekvátní opatření k odstranění tohoto nebezpečí.

Soud dále konstatoval, že i unijní právo, včetně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399, kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex), a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany, zakotvuje zásadu *non-refoulement* a vztahuje se i na osoby, které procházejí hraniční kontrolou předtím, než jsou vpuštěny na území státu. Účelem příslušných ustanovení těchto předpisů je zajistit žadatelům o azyl účinný přístup k azylovému řízení a to, že během řízení jim bude umožněno zůstat na území státu.

Soud proto učinil závěr, že stěžovatelé neměli k dispozici účinné záruky, které by je ochránily před skutečným nebezpečím špatného zacházení. Tím, že se stěžovateli nebylo zahájeno azylové řízení, když se dostavili na hraniční přechod a požádali o mezinárodní ochranu, došlo

či na osoby, které byly zadrženy při pokusu nelegálně překročit pozemní hranici (*N. D. a N. T. proti Španělsku*, cit. výše, § 187).

Účelem článku 4 Protokolu č. 4 je zamezit státu v tom, aby vyhostil určitý počet cizinců, aniž by přezkoumal individuální okolnosti jejich věci a umožnil jim uplatnit argumenty proti vyhoštění (*Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii*, cit. výše, § 177). Pakliže byly individuální okolnosti případu každého cizince přezkoumány, samotná skutečnost, že obdobné rozhodnutí bylo adresováno více cizincům, neznamená, že šlo o kolektivní vyhoštění (*M. A. proti Kypru*, č. 41872/10, rozsudek ze dne 23. července 2013, § 246 a 254).

b) Použití uvedených zásad na projednávanou věc

V projednávané věci Soud konstatoval, že se stěžovatelé nacházeli na území žalovaného státu, byť jen krátce, a spadali do jeho jurisdikce. Výsledkem jejich hraniční kontroly bylo, že jim nebylo vydáno povolení ke vstupu na území a byli posláni zpět do Běloruska. Dle Soudu tedy byli vyhoštěni ve smyslu článku 4 Protokolu č. 4.

k porušení článku 3 Úmluvy. K porušení tohoto ustanovení došlo i tím, že polské orgány stěžovatelům neumožnily po dobu přezkoumání jejich azylových žádostí vstup a pobyt na území, čímž je vědomě vystavily vážnému riziku řetězového vyhoštění a zacházení zakázanému článkem 3 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 PROTOKOLU Č. 4

Stěžovatelé dále namítali, že byli podrobeni kolektivnímu vyhoštění.

a) Obecné zásady vyplývající z judikatury Soudu

Soud uvedl, že vyhoštění ve smyslu článku 4 Protokolu č. 4 pokrývá jakékoli formální rozhodnutí či jiné jednání přičitatelné státu, kterým je cizinec donucen opustit území státu, a to bez ohledu na to, že daný úkon je vnitrostátním právem charakterizován jinými pojmy, např. jako odmítnutí vstupu na území (*N. D. a N. T. proti Španělsku*, č. 8675/15 a 8697/15, rozsudek velkého senátu ze dne 13. února 2020, § 185). Článek 4 Protokolu č. 4 se na rozdíl od článku 1 Protokolu č. 7 zakotvujícího procesní záruky při vyhoštění vztahuje i na nelegálně pobývajících cizince (*Sharifi a ostatní proti Itálii a Řecku*, č. 16643/09, rozsudek ze dne 21. října 2014, § 210–213). Soud ho v minulosti použil např. i na případy osob, které byly při pokusu o vstup na území zadrženy na volném moři (*Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii*, č. 27765/09, rozsudek velkého senátu ze dne 23. února 2012, § 182),

Z

Ačkoli stěžovatelé vždy obdrželi jim adresované rozhodnutí o nepovolení vstupu na území, jejich žádosti o mezinárodní ochranu byly ignorovány a rozhodnutí neodrážela důvody, které stěžovatelé uváděli na podporu svých obav z pronásledování. Stěžovatelům též nebylo umožněno se poradit s advokáty, a to ani tehdy, kdy tito byli přítomni na hraničním přechodu a žádali o možnost se stěžovateli mluvit.

Soud dále zdůraznil, že na rozdíl od stěžovatelů ve věci *N. D. a N. T. proti Španělsku* (cit. výše) se stěžovatelé pokoušeli využít prostředek k získání mezinárodní ochrany, který jim na základě vnitrostátní právní úpravy měl být k dispozici. Snažili se překročit hranice legálním způsobem na hraničním přechodu za podstoupení hraniční kontroly.

Nadto, jak dokládají nezávislé zprávy, případy stěžovatelů byly příkladem obecné politiky žalovaného státu spočívající v neumožňování vstupu do země cizincům přicházejícím z Běloruska bez ohledu na to, zda jde o ekonomické migranty či osoby mající obavy z pronásledování v zemi původu. Tyto zprávy dokládají praxi velmi krátkých rozhovorů, přehlížení obav z pronásledování, kladení důrazu na aspekty, které by mohly

umožnit osobu označit za ekonomického migranta, a překrucování jejich výpovědí. Skutečnost, že šlo o širší státní politiku, dokládají i prohlášení polského ministra vnitra do médií, v nichž jasně vyjádřil nesouhlas s přijímáním osob pocházejících z Čečenska.

Soud proto dospěl k závěru, že rozhodnutí o nevpuštění stěžovatelů na území žalovaného státu nezohlednila řádně individuální okolnosti jejich případů a tvořila součást širší státní politiky spočívající v nepřijímání žádosti o mezinárodní ochranu od osob příjíždějících z Běloruska a jejich posílání zpět. Rozhodnutí tedy představovala kolektivní vyhoštění porušující článek 4 Protokolu č. 4.

D. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 ÚMLUVY

Stěžovatelé také namítali, že neměli k dispozici účinný prostředek nápravy, jímž se mohli bránit namítaným porušením článku 3 Úmluvy a článku 4 Protokolu č. 4.

Soud konstatoval, že ani odvolání proti rozhodnutí o nepovolení vstupu na území, ani následná správní žaloba neměly automatický odkladný účinek vyžadovaný v těchto případech judikaturou Soudu (ve vztahu k článku 3 Úmluvy: *M. S. S. proti Belgii a Řecku*, č. 30696/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, § 293; ve vztahu k článku 4 Protokolu č. 4: *Čonka proti Belgii*, č. 51564/99, rozsudek ze dne 5. února 2002, § 79). Došlo proto k porušení článku 13 Úmluvy.

proti Moldavsku, č. 39806/05, rozsudek velkého senátu ze dne 10. března 2009, § 90). Stát má též možnost kdykoli Soud požádat o zrušení předběžného opatření.

Při přezkumu, zda stát splnil předběžné opatření, Soud zkoumá, zda respektoval znění a ducha předběžného opatření. K porušení článku 34 Úmluvy dojde, pakliže stát nepřijme veškerá opatření, která mohla být rozumně přijata k naplnění předběžného opatření. Že taková opatření přijal, musí stát Soudu doložit, případně prokázat, že existovaly objektivní překážky ke splnění předběžného opatření a stát přijal všechna rozumná opatření, aby překážky odstranil a Soud o situaci zpravil (*Paladi proti Moldavsku*, cit. výše, § 91–92).

b) Použití uvedených zásad na projednávanou věc

V projednávané věci předběžná opatření Soudu žalovanému státu ukládala zdržet se navrácení stěžovatelů zpět do Běloruska. U první a druhé projednávané stížnosti Soud dále specifikoval, že pohraniční stráž má přijmout azylové žádosti stěžovatelů a předat je k vyřízení příslušným orgánům. Stěžovatelé však byli navraceni do Běloruska zpět nejen v den vydání předběžných opatření, ale v několika případech také později, a to i

E. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 34 ÚMLUVY

Stěžovatelé konečně namítali, že tím, že žalovaný stát nerespektoval předběžná opatření Soudu, došlo k porušení článku 34 Úmluvy zakotvujícího právo individuální stížnosti.

a) Obecné zásady vyplývající z judikatury Soudu

Z ustálené judikatury vyplývá, že jelikož jsou předběžná opatření vydaná Soudem na základě článku 39 jednacího řádu Soudu určena pro zajištění účinného výkonu práva individuální stížnosti, nenaplnění předběžného opatření ze strany státu představuje porušení tohoto práva (*Mamatkulov a Askarov proti Turecku*, č. 46827/99 a 46951/99, rozsudek velkého senátu ze dne 4. února 2005, § 125). Soud podotkl, že předběžná opatření jsou vydávána jen ve výjimečných případech, kdy stěžovatelé čelí skutečné hrozbě pro jejich zdraví či život, a proto jejich nedodržení oslabuje ochranu těch nejzákladnějších práv chráněných Úmluvou a je neslučitelné s jejími hodnotami a duchem (*Soering proti Spojenému království*, č. 14038/88, rozsudek pléna ze dne 7. července 1989, § 88).

Státům nepřísluší v okamžiku, kdy je předběžné opatření vydáno, nahrazovat vlastním úsudkem posouzení Soudu, zda stěžovatelé čelí skutečnému nebezpečí okamžité a nevratné újmy. Pakliže se stát domnívá, že má dokumenty, které mohou přesvědčit Soud, aby zrušil předběžné opatření, má Soud o nich informovat (*Paladi*

Z

když stěžovatelé na hraničním přechodu pohraniční stráž předběžná opatření předali a jejich právní zástupci jí je zaslali elektronicky.

Žalovaná vláda setrvale toliko uváděla, že jelikož stěžovatelé nebyli vpuštěni na území státu, nemohou být ani vyhoštěni, a zpochybňovala, že existuje dostatečný skutkový základ pro vydání předběžných opatření. Tuto argumentaci opakovala i poté, kdy byla Soudem odmítnuta. V případě první a třetí stížnosti nebylo předběžným opatřením vyhověno nikdy. V případě druhé stížnosti sice nakonec stěžovatelé byli vpuštěni na území státu, avšak s velkým zpožděním, kterým byli vystaveni nebezpečí špatného zacházení, které se ostatně u pana M. A. zmotnilo.

Soud proto rozhodl, že žalovaný stát porušil své závazky plynoucí z článku 34 Úmluvy.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudce Eicke k rozsudku připojil nesouhlasné stanovisko směřující proti výši náhrady nemajetkové újmy, kterou Soud stěžovatelům přiznal. Konstatoval, že příznání stejné částky jak jednotlivému stěžovateli ve věci

první stížnosti, tak početným rodinám ve věci druhé a třetí stížnosti je ve zřejmém rozporu se zásadou spravedlnosti a s přístupem k otázce spravedlivého zadosťučnění zaměřeným na oběť.

Rozsudek ze dne 2. července 2020 ve věci č. 28820/13 a dalších – N. H. a ostatní proti Francii

Senát páté sekce Soudu u většiny stěžovatelů jednomyslně rozhodl o porušení článku 3 Úmluvy, jenž obsahuje zákaz ponižujícího zacházení, a to v důsledku životních podmínek, do nichž byli jako osoby usilující o získání azylu uvrženi. Třebaže na svoji situaci příslušné úřady upozorňovali, byli po dlouhé měsíce nuceni žít na ulici bez prostředků, bez přístupu k hygienickému zařízení, bez možnosti zajistit své základní potřeby, v neustálých obavách z napadení a okradení. V jednom případě, kdy byl stěžovatel v této situaci jen zhruba dva měsíce, Soud porušení Úmluvy neshledal.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovateli je pět dospělých izolovaných žadatelů o azyl ve Francii pocházejících z různých zemí. Hlavní skutkové události se odehrály v letech 2013–2015.

Stěžovatelé byli nuceni po dlouhé měsíce přežívat na ulici v důsledku naplnění azylového systému, jež se

a potvrzení přetrvávajícího zájmu stěžovatele na dalším pojednávání stížnosti a učinil závěr, že tento stěžovatel ve smyslu čl. 37 odst. 1 písm. a) Úmluvy na pojednání stížnosti netrvá. Podobné námitky, jaké vznášá on, budou posouzeny v případě ostatních stěžovatelů v projednávané věci, a proto respekt k lidským právům nevyžaduje pokračovat v přezkumu jeho stížnosti.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Ostatní čtyři stěžovatelé, kteří chtěli podat žádost o azyl, poukazovali na to, že se jim v rozporu s článkem 3 Úmluvy nedostalo zákonem stanovených materiálních podmínek přijetí, zejména ubytování nebo finanční podpory, takže museli po několik měsíců žít na ulici. Pod úhlem článku 13 Úmluvy někteří z nich poukazovali rovněž na to, že vnitrostátní soudy systematicky nebraly v úvahu situaci žadatelů o azyl bez prozatímního povolení k pobytu, kteří byli fakticky zbaveni přístupu k opatřením určeným k přijetí žadatelů o azyl. Soud rozhodl o posouzení všech tvrzení pouze na poli článku 3 Úmluvy (*Bouyid proti Belgii*, č. 23380/09, rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 2015, § 55) s cílem

projevilo zdlouhavým přijímáním žádostí o azyl, o něhož však odviselo povolení k pobytu a možnost dosáhnout na stanovenou materiální a finanční podporu. Někteří byli okradeni o své věci.

U soudů se marně domáhali ochrany před nečinností úřadů. Soudy sice připouštěly, že se stěžovatelé nacházeli ve velké nejistotě, avšak konstatovaly, že úřadům s ohledem na počet žadatelů o azyl a prostředky, které mají k dispozici, nezbývá než dávat žadatelům termíny k prvnímu pohovoru až za několik měsíců. S ohledem na svůj věk (20–40 let) a rodinný stav navíc stěžovatelé nepatřili mezi ty, kdo mohli reálně získat ubytování, neboť přednost dostávali žadatelé o azyl ve zvláště zranitelném postavení. Na svoji situaci sice úřady opakovaně upozorňovali, ale nedostalo se jim účinného řešení. Jeden ze stěžovatelů nakonec vzal žádost o azyl zpět a rozhodl se pro dobrovolný návrat do země původu.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Posledně zmíněný stěžovatel, který se rozhodl pro dobrovolný návrat, ztratil současně spojení se svým právním zástupcem. Soud s odkazem na věc *V. M. a ostatní proti Belgii* (č. 60125/11, rozsudek velkého senátu o vyškrtnutí ze dne 17. listopadu 2016, § 35–36) podtrhl význam spojení právního zástupce a stěžovatele po celou dobu řízení před Soudem pro přezkum skutkových okolností týkajících se individuální situace stěžovatele

Z

ověřit, zda žalovaný stát porušil své závazky podle tohoto ustanovení tím, že se o stěžovatele materiálně a finančně nepostaral způsobem stanoveným vnitrostátním právem.

a) Obecné zásady vyplývající z judikatury Soudu

Soud připomněl, že Úmluva ani její protokoly nezakotvují právo na politický azyl a státy mají s výhradou svých smluvních závazků, včetně těch, které vyplývají z Úmluvy, právo rozhodovat o vstupu, pobytu a vyhoštění cizinců (*N. D. a N. T. proti Španělsku*, č. 8675/15 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 13. února 2020, § 188 a 167). Státy musí vzít zejména v potaz absolutní zákaz mučení, nelidského a ponižujícího zacházení platný bez ohledu na okolnosti a jednání oběti, obsažený v článku 3 Úmluvy (*Labita proti Itálii*, č. 26772/95, rozsudek velkého senátu ze dne 6. dubna 2000, § 119). Faktory spojené se setrvalým nárůstem počtu migrantů nezbavují státy jejich povinností podle tohoto ustanovení (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, č. 30696/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, § 223), nicméně Soud nemůže odhlédnout

od obecného kontextu, v němž došlo ke skutkovým okolnostem projednávané věci (*Khlaifia a ostatní proti Itálii*, č. 16483/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2016, § 184).

K tomu, aby určité zacházení spadalo coby nelidské nebo ponižující pod zákaz obsažený v článku 3 Úmluvy, musí dosáhnout určitého prahu závažnosti, jehož posouzení závisí na souhrnu skutkových okolností, zejména trvání sporného zacházení, jeho fyzických nebo duševních účincích a někdy pohlaví, věku a zdravotním stavu oběti (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 219). Zacházení lze považovat za ponižující, pokud ponižuje nebo pokořuje jednotlivce, pokud svědčí o nedostatku úcty k jeho důstojnosti či ji dokonce snižuje nebo pokud u něho vyvolává pocity strachu, úzkosti nebo podřadnosti, které mohou zlomit jeho morální nebo fyzický odpor (*Khlaifia a ostatní proti Itálii*, cit. výše, § 159).

Článek 3 však nelze vykládat jako závazek státu zajistit každému, kdo se nachází v jeho jurisdikci, právo na bydlení (*Chapman proti Spojenému království*, č. 27238/95, rozsudek velkého senátu ze dne 18. ledna 2001, § 99) ani jako obecný závazek poskytnout uprchlíkům finanční podporu, aby si mohli zachovat určitou životní úroveň (*Muslim proti Turecku*, č. 53566/99, rozsudek ze dne 26. dubna 2005, § 85). Soud však již rozhodl, že u stížnosti žadatelů o azyl na jejich nouzi vyplývá povinnost státních orgánů poskytnout ubytování

nebo slušné materiální podmínky z vnitrostátní právní úpravy přijaté k provedení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu („přijímací směrnice“) (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 250).

Žadatelé o azyl mohou být považováni za zranitelné osoby v důsledku své migrační dráhy a předchozích traumatických zážitků (*Ilias a Ahmed proti Maďarsku*, č. 47287/15, rozsudek velkého senátu ze dne 21. listopadu 2019, § 192), přičemž na potřebě chránit žadatele o azyl panuje shoda na mezinárodní a evropské úrovni (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 251). Soud nevyločil, že stát může nést odpovědnost podle článku 3 Úmluvy za zacházení, v jehož rámci stěžovatel zcela závislý na veřejné pomoci čelí lhostejnosti úřadů, třebaže se nachází v takové nouzi, jež je neslučitelná s lidskou důstojností (*Budina proti Rusku*, č. 45603/05, rozhodnutí ze dne 18. června 2009). Soud již rozhodl, že závažnost nouze, v níž se žadatel o azyl nacházel, když zůstal řadu měsíců bez možnosti zajistit si nejzákladnější potřeby, jakými jsou obživa, hygiena a ubytování, žil ve stálé obavě z napadení a okradení, zcela bez vyhlídky na zlepšení své situace, v kombinaci s nečinností příslušných úřadů představuje porušení článku 3 Úmluvy (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 254, 262–263).

Z

b) Použití uvedených zásad na projednávanou věc

Stěžovatelé napadají, že v důsledku jednání či záměrných opomenutí francouzských úřadů neměli možnost v praxi požívat materiální a finanční podporu stanovenou vnitrostátním právem za účelem zajištění jejich základních potřeb a že úřady projevíly lhostejnost k jejich situaci.

Soud je příslušný posoudit tvrzená porušení unijních pravidel pouze za předpokladu, že, a v rozsahu, v němž by tato porušení mohla představovat porušení práv a svobod chráněných Úmluvou. V projednávané věci musí pouze určit, zda stěžovatelé, jimž bylo v rozhodné době 20, 23, 26 a 40 let a kteří byli svobodní, v dobrém zdravotním stavu a bez závazku pečovat o dítě, čelili natolik extrémní materiální nouzi, jež je problematická z hlediska článku 3 (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 252).

Soud předně konstatoval, že stěžovatelé nemohli vyvíjet profesní činnost a nacházeli se v nouzi. Pro účely pokrytí jejich základních potřeb záviseli plně na materiální a finanční podpoře stanovené vnitrostátním právem,

jež jim měla být přiznána v období, kdy jako žadatelé o azyl měli povolení k pobytu na francouzském území. Úřady měly lhůtu patnácti dnů k zaregistrování řádné žádosti o azyl; v praxi to však na různých místech trvalo v průměru tři až pět měsíců. Také v případech stěžovatelů byla stanovená lhůta mnohonásobně překročena (tři až čtyři měsíce) a jen jeden z nich obdržel příslušné potvrzení o podání žádosti již 28 dní po svém pohovoru na prefektuře. Soudu nepřísluší hodnotit tyto lhůty, ale posoudit jejich dopad na situaci stěžovatelů s cílem určit, zda byl dosažen práh závažnosti podle článku 3.

Poté, co získali postavení žadatelů o azyl, se jejich situace poněkud zlepšila, neboť získali nárok na podporu určenou k jejich přijetí na území. Přesto vláda nezpochybňuje, že po celou dobu azylového řízení stěžovatelé žili pod pařížskými mosty nebo v zapůjčeném stanu na břehu řeky v jižní Francii, a to po čtyři až devět měsíců. Soud nemá důvod nevěřit jejich tvrzení, že by při jejich věku a rodinném stavu bylo pro ně marné častěji telefonovat na kontaktní číslo pro účely ubytování; to v praxi přednostně dostávali zvláště zranitelní žadatelé o azyl.

Žalovaná vláda tvrdí, že se počet žadatelů o azyl v letech 2007–2014 zvyšoval a úřady, na rozdíl od věci *M. S. S. proti Belgii a Řecku*, nezůstaly nečinné. Stěžovatelé měli vyhlídku na zlepšení své situace od okamžiku, kdy jejich žádosti začaly být vyřizovány. Podle Soudu sice došlo k naplnění kapacit azylového systému, nicméně bylo tomu tak v důsledku postupného nárůstu počtu migrantů, nikoli naléhavé migrační krize, kterou by bylo možno označit za výjimečnou a která by vyvolala významné objektivní potíže organizační, logistické a strukturální povahy (*Khlaifia a ostatní proti Itálii*, cit. výše, § 178–185). Soud konstatuje úsilí francouzských úřadů směrem k vytvoření dodatečných ubytovacích kapacit a zkrácení lhůt přezkumu žádostí o azyl, ale tyto okolnosti nevyklučují možnou problematičnost situace žadatelů o azyl z hlediska článku 3 Úmluvy.

Soud u tří stěžovatelů podotkl, že francouzské úřady nesplnily své povinnosti vyplývající z vnitrostátního práva. Musí tedy být čineny odpovědnými za podmínky, v nichž tito jednotlivci po dlouhé měsíce žili na ulici, bez přístupu k hygienickému zařízení, bez prostředků k zajištění svých základních potřeb a v neustálých obavách z napadení a okradení. Stali se proto obětí ponižujícího zacházení, jež svědčilo o nedostatku úcty k jejich důstojnosti. Tato situace u nich bezpochyby vyvolala pocity strachu, obav nebo pokoření, které mohly vést k beznaději. Tyto životní podmínky spolu s nedostatkem odpovědi ze strany úřadů, které byly mnohokrát

uvědomeny o tom, že stěžovatelé nemohou v praxi požívat svých práv a zajistit své základní potřeby, v kombinaci s tím, že vnitrostátní soudy systematicky argumentovaly nedostatkem prostředků na straně příslušných orgánů a postavením stěžovatelů coby osamocených relativně mladých dospělých osob těšících se dobrému zdraví a bez rodinných závazků, dosáhly práhu závažnosti stanoveného článkem 3, který byl porušen.

U čtvrtého ze stěžovatelů, jehož azylová žádost byla zaregistrována po 28 dnech po pohovoru na prefektuře a který, ač žil také ve stanu, začal po 63 dnech po pohovoru pobírat finanční podporu, Soud konstatoval, že sice rovněž zažil obtížné období, avšak poměrně záhy získal prostředky, které mu umožňovaly zajistit si své základní potřeby. V jeho případě práh závažnosti proto dosažen nebyl a nebyl ani porušen článek 3 Úmluvy.

B. K POUŽITÍ ČLÁNKU 46 ÚMLUVY

Stěžovatelé navrhovali, aby bylo vedeno pilotní řízení nebo alespoň aby francouzské orgány přijaly všechna nezbytná opatření s ohledem na počet žadatelů o azyl, již byli vystaveni potížím při požívání minimálních materiálních podmínek stanovených přijímací směrnici.

Soud připomenul deklaratorní povahu svých rozsudků s tím, že obecně přísluší dotčenému státu, aby pod dohledem Výboru ministrů zvolil prostředky, jimiž ve

Z

svém právním řádu splní svoje povinnosti podle článku 46 Úmluvy (*Scozzari a Giunta proti Itálii*, č. 39221/98 a 41663/98, rozsudek velkého senátu ze dne 13. července 2000, § 249), a zajistí tak dodržování zaručených práv a svobod.

V některých výjimečných situacích je sice namístě uvést potřebná pozitivní opatření podle článku 46 Úmluvy, avšak podle Soudu tomu tak v projednávané věci není (*a contrario*, *Gluhaković proti Chorvatsku*, č. 21188/09, rozsudek ze dne 12. dubna 2011, § 88–89); od podání projednávaných stížností totiž ve Francii došlo k řadě legislativních změn. Návrh stěžovatelů založený na článku 46 Úmluvy proto Soud zamítl.

Rozsudek ze dne 10. září 2020 ve věci č. 63141/13 – B. G. a ostatní proti Francii

Senát páté sekce Soudu rozhodl, že umístěním rodiny se třemi dětmi po dobu více než tří měsíců v provizorním stanovém táboře v sousedství přijímacího střediska pro žadatele o mezinárodní ochranu z důvodu jeho nedostatečné kapacity nedošlo k porušení

článků 3 a 8 Úmluvy, třebaže v táboře obecně panovaly neuspokojivé ubytovací a hygienické podmínky. Soud přihlédl především k tomu, že stěžovatelé nepředložili podrobnější informace o jejich osobní situaci, zatímco vláda prokázala, že nebyla nečinná a usilovala o zlepšení jejich situace.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stížnost byla podána čtyřmi rodinami, albánské, kosovské a bosenské národnosti, které byly ubytovány v improvizovaných podmínkách ve stanovém táboře Blida v Metách. Tamní úřady kemp zřídily v reakci na náhlý příliv migrantů, pro které neměly dostatečné kapacity v přijímacím středisku. Od počátku bylo toto ubytování považováno za dočasné a nouzové řešení. Tábor byl zřízen v sousedství přijímacího střediska kvůli tomu, aby mohli jeho obyvatelé využívat zdejší administrativní a sociální podpory. Na bezpečnost v táboře a jeho okolí dohlížela policie při pravidelných obchůzkách. Dle vlády byly součástí tábora dvě mobilní budovy, každá obsahující dvě sprchy, dvě umyvadla, čtyři pisoáry a dvě uzavíratelné toalety. K dispozici byla teplá voda. Městské technické služby místo navštěvovaly jednou za dva dny.

Zjištěné závady na vybavení byly průběžně opravovány. V táboře se nacházely kontejnery na odpad, který byl denně odvážen. V táboře bylo osm míst s pitnou vodou a provizorně zajištěn přívod elektřiny. Přítomným dětem se dostalo povinného očkování a podle věku i školního vzdělávání. Stěžovatelé naopak tvrdili, že úřady zajistily jen minimum stanů, kdežto zbytek si museli ubytovaní sami na vlastní náklady opatřit nebo jim byly poskytnuty humanitárními pracovníky. Stany byly postaveny na asfaltu, kvůli zpevnění vzájemně provázány a proti dešti chráněny celtovinou a krabicemi. Stravovat se nešlo jinde než na zemi. Sociální zařízení početně naprosto neodpovídala skutečnosti, že tábor obývalo okolo pěti set osob. Sociální vybavení trpělo častými závadami, na jejichž opravy museli uživatelé nepřiměřeně dlouho čekat. Stěžovatelé kromě toho vytýkali úřadům, že nepřijaly žádná zvláštní opatření vůči dětem, z nichž údajně pouze třetina navštěvovala školu.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. VYŠKRTNUTÍ STÍŽNOSTI VE VZTAHU K NĚKTERÝM STĚŽOVATELŮM

K výzvě Soudu právní zástupce stěžovatelů potvrdil, že navzdory opakovaným snahám nebyl schopen navázat kontakt se třemi rodinami (stěžovatelé č. 1–12). Dle Soudu je podstatné, aby byl mezi stěžovateli a jejich právními zástupci udržován kontakt po celou dobu ří-

zení. Tento požadavek napomáhá objasnění skutkových okolností. Navíc dokládá pokračující zájem stěžovatelů na projednávání stížnosti. V projednávané věci stěžovatelé zmizeli, aniž by svého právního zástupce vyrozuměli o místě, kde se budou zdržovat, nebo mu jiným způsobem umožnili, aby je kontaktoval. Za těchto okolností se lze domnívat, že na dalším projednávání stížnosti netrvají (srov. *V. M. a ostatní proti Belgii*, č. 60125/11, rozsudek velkého senátu ze dne 17. listopadu 2016, § 35 a 36). Stížnost – v rozsahu, v němž se týkala těchto stěžovatelů – proto vyškrtl ze seznamu případů v souladu s čl. 37 odst. 1 písm. a) Úmluvy. Soud se proto dále zabýval pouze situací kosovské rodiny se třemi dětmi (stěžovatelé č. 13–17).

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

a) Obecné zásady

Soud připomněl, že Úmluva ani její protokoly nezakotvují právo na politický azyl a státy mají s výhradou svých smluvních závazků, včetně těch, které vyplývají z Úmluvy, právo rozhodovat o vstupu, pobytu a vyhoštění cizinců (*N. D. a N. T. proti Španělsku*, č. 8675/15 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 13. února 2020, § 188 a 167). Státy musí vzít zejména v potaz absolutní zákaz mučení, nelidského a ponižujícího zacházení platný bez ohledu na okolnosti a jednání oběti, obsažený v článku 3 Úmluvy (*Labita proti Itálii*,

Z

č. 26772/95, rozsudek velkého senátu ze dne 6. dubna 2000, § 119). Faktory spojené se setrvalým nárůstem počtu migrantů nezbavují státy jejich povinností podle tohoto ustanovení (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, č. 30696/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, § 223), nicméně Soud nemůže odhlédnout od obecného kontextu, v němž došlo ke skutkovým okolnostem projednávané věci (*Khlaifia a ostatní proti Itálii*, č. 16483/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2016, § 184). K tomu, aby určité zacházení spadalo coby nelidské nebo ponižující pod zákaz obsažený v článku 3 Úmluvy, musí dosáhnout určitého prahu závažnosti, jehož posouzení závisí na souhrnu skutkových okolností, zejména trvání sporného zacházení, jeho fyzických nebo duševních účincích a někdy pohlaví, věku a zdravotním stavu oběti (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 219).

Článek 3 však nelze vykládat jako závazek státu zajistit každému, kdo se nachází v jeho jurisdikci, právo na bydlení (*Chapman proti Spojenému království*, č. 27238/95, rozsudek velkého senátu ze dne 18. ledna 2001, § 99) ani jako obecný závazek poskytnout uprchlíkům finanční podporu, aby si mohli zachovat určitou

životní úroveň (*Muslim proti Turecku*, č. 53566/99, rozsudek ze dne 26. dubna 2005, § 85). Soud však již rozhodl, že u stížnosti žadatelů o azyl na jejich nouzi vyplývá povinnost státních orgánů poskytnout ubytování nebo slušné materiální podmínky z vnitrostátní právní úpravy přijaté k provedení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu („směrnice o přijímání“) (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 250).

Žadatelé o azyl mohou být považováni za zranitelné osoby v důsledku své migrační dráhy a předchozích traumatických zážitků (*Ilias a Ahmed proti Maďarsku*, č. 47287/15, rozsudek velkého senátu ze dne 21. listopadu 2019, § 192), přičemž na potřebě chránit žadatele o azyl panuje shoda na mezinárodní a evropské úrovni (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 251). Soud nevyločil, že stát může nést odpovědnost podle článku 3 Úmluvy za zacházení, v jehož rámci stěžovatel zcela závislý na veřejné pomoci čelí lhotejnosti úřadů, třebaže se nachází v takové nouzi, jež je neslučitelná s lidskou důstojností (*Budina proti Rusku*, č. 45603/05, rozhod-

nutí ze dne 18. června 2009). Soud již rozhodl, že závažnost nouze, v níž se žadatel o azyl nacházel, když zůstal řadu měsíců bez možnosti zajistit si nejkritičtější potřeby, jakými jsou obživa, hygiena a ubytování, žil ve stálé obavě z napadení a okradení, zcela bez vyhlídky na zlepšení své situace, v kombinaci s nečinností příslušných úřadů představuje porušení článku 3 Úmluvy (M. S. S. proti Belgii a Řecku, cit. výše, § 254, 262–263).

Jsou-li Soudu předloženy dvě vzájemně si odporující verze událostí, vyžaduje, aby byla skutková tvrzení prokázána nade vše pochybnost. Tento důkazní standard má však svá specifika oproti jeho vnímání v právních řádech jednotlivých států. V řízení před Soudem neexistují žádné překážky ohledně přípustnosti důkazů. Hodnocení Soudu se zakládá na posouzení všech dostupných důkazů v jejich souhrnu (Creangă proti Rumunsku, č. 29226/03, rozsudek velkého senátu ze dne 23. února 2012, § 88).

b) Použití obecných zásad na projednávanou věc

Mezi stranami nebylo sporu o tom, že stěžovatelé, kosovská rodina se třemi dětmi ve věku 2, 9 a 11 let, pobývala ve stanovém táboře od konce července 2013, kdy do Francie přicestovala, do počátku října 2013, kdy jí bylo poskytnuto jiné vhodné ubytování. Rozcházel se však v hodnocení podmínek života v táboře, zejména pokud jde o hygienu, bezpečnost a vybavení. Z dokumentů, jež měl Soud k dispozici, vyplývaly následující

9 a 11 let bylo umožněno navštěvovat školu. Před příchodem zimy byli stěžovatelé přemístěni do vhodného ubytovacího zařízení. Jejich životní podmínky se posléze výrazně zlepšily. Na rozdíl od dřívější judikatury tak stěžovatelé nebyli ponecháni v zoufalé situaci bez naděje na zlepšení (M. S. S. proti Belgii a Řecku, cit. výše, § 254–263). Soud shledal, že bez informací o konkrétní situaci stěžovatelů nemůže dovodit závěr, že byli vystaveni zacházení, které svou závažností dosáhlo intenzity nelidského nebo ponižujícího zacházení. Naopak vláda doložila, že přijala řadu konkrétních opatření, aby o ně bylo postaráno a aby se jejich situace v krátkodobém horizontu zlepšila. K porušení článku 3 Úmluvy tudíž nedošlo.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé vznesli stejné námitky i na poli článku 8 Úmluvy. Soud uznal, že za výjimečných okolností může toto ustanovení vyžadovat, aby bylo zvláště zranitelným osobám poskytnuto ubytování (Yordanova a ostatní proti Bulharsku, č. 25446/06, rozsudek ze dne 24. dubna 2012, § 130). I zde však platí, že stěžovatelé nepředložili důkazy, které by Soudu umožnily určit, do jaké míry byli životními podmínkami v táboře dotčeni

skutečnosti. Sanitární vybavení tábora bylo nedostatečné pro 450 osob, které tábor obývaly. Tato zařízení byla navíc často mimo provoz. Elektrické rozvody nedodržovaly bezpečnostní standardy. Některé kabely se nacházely ve vodě. Celý tábor měl k dispozici pouze čtyři kontejnery na odpad. Stěžovatelé Soudu předložili fotografie tábora ze dne jeho vyklízení. Z nich bylo patrné, že všechny stany byly postaveny na asfaltovém povrchu, svázané kvůli stabilitě dohromady a potaženy plachtovinou či kartonovými deskami. Novináři se o táboře vyjadřovali jako o slumovém městě, kde žilo asi pět set osob v kritických hygienických podmínkách. Krátce před koncem pobytu stěžovatelů byly v táboře postaveny dvě mobilní budovy, které sloužily k přerozdělování potravin, ošacení a k lékařským prohlídkám. Pokud jde o osobní situaci stěžovatelů, ti pouze obecně poukazovali na skutečnost, že v těchto podmínkách strávili tři měsíce a jedenáct dní. Z žádných zdrojů potom nebylo zjevné, zda obdrželi stan od úřadů, jaké byly jeho parametry ani jaké měli k dispozici další vybavení.

Naproti tomu je obecně známo, že úřady nezůstaly vůči situaci stěžovatelů netečné a zajišťovaly jejich základní životní potřeby poskytováním skromného přístřeší, stravy, ošacení, přístupu k pitné vodě a umývání. Co se týče stravy, stěžovatelé dostávali přidělové lístky ve výši 4 eur na osobu denně. Jejich děti byly pod lékařským dohledem, byly očkovány a starším z nich ve věku

na svých právech a zda tyto podmínky byly skutečně pro jejich nezletilé děti nevhodné. Tuto námitku proto Soud prohlásil za zjevně neopodstatněnou.

Rozsudek ze dne 28. července 2020 ve věci č. 25402/14 – Pormes proti Nizozemsku

Senát čtvrté sekce Soudu shledal pěti hlasy proti dvěma, že zamítnutím udělení pobytového oprávnění stěžovateli, který od svých čtyř let pobýval bez povolení na území Nizozemska, nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy, a to vzhledem k závažnosti trestných činů, které spáchal v době, kdy si byl vědom svého nejistého pobytového statusu.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel se narodil v roce 1987 v Indonésii. Jeho indonéská matka zemřela v roce 1991. Jeho otec, sám nizozemské státní příslušnosti, stěžovatele následně v jeho čtyřech letech převezl na základě krátkodobého turistického víza do Nizozemska. Po smrti otce v roce 1999 se o stěžovatele starali jeho teta a strýc, oba nizozemští státní příslušníci. V roce 2004 se stěžovatel

ve svých 17 letech dozvěděl, že nikdy nezískal nizozemské občanství a že na území pobývá nelegálně. Jeho následná žádost o povolení k pobytu z roku 2006 však byla v roce 2008 zamítnuta. V průběhu pobytového řízení byl totiž stěžovatel opakovaně odsouzen za sexuální obtěžování, naposledy v roce 2008. V roce 2013 bylo neudělení pobytu potvrzeno vnitrostátními soudy. V roce 2016 stěžovatel odcestoval do Indonésie.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K ŽÁDOSTI VLÁDY O VYŠKRTNUTÍ STÍŽNOSTI ZE SEZNAMU PŘÍPADŮ DLE ČLÁNKU 37 ÚMLUVY

Vláda Soudu navrhla vyškrtnout stížnost ze seznamu případů v souladu s čl. 37 odst. 1 písm. a) Úmluvy, jelikož stěžovatel opustil Nizozemsko za finanční asistence Mezinárodní organizace pro migraci (IOM), která byla podmíněna souhlasem se zastavením všech řízení, v rámci nichž se stěžovatel pokoušel získat pobytové oprávnění. K tomu však Soud uvedl, že stížnost jako taková nemůže být považována za žádost o udělení pobytového oprávnění, jelikož článek 8 Úmluvy právo na udělení pobytového oprávnění nezaručuje. Soud nemá ani pravomoc udělení pobytového oprávnění nařídít, neboť je zásadně na smluvních stranách, jak vyhoví rozsudku Soudu (viz [Kurić a ostatní proti Slovinsku](#), č. 26828/06, rozsudek velkého senátu ke spravedlivému zadostiučinění ze dne 12. března 2014). Soud

bydlí u rodičů, Soud v minulosti na prvku závislosti netrval ([Bouchelkia proti Francii](#), č. 23078/93, rozsudek ze dne 29. ledna 1997, § 41). K projednávané věci Soud poznamenal, že i kdyby stěžovatel, kterému bylo v době konečného rozhodnutí 26 let, spadal do kategorie mladých dospělých, nejméně od roku 2011 nebydlél se svými pěstouny a nelze tu shledat ani dodatečné prvky závislosti. Soud nicméně poznamenal, že není nezbytné o otázce existence rodinného života rozhodnout, neboť kritéria pro posouzení souladu neudělení pobytového oprávnění s článkem 8 Úmluvy jsou stejná, ať je dotčen rodinný nebo soukromý život (*mutatis mutandis* [A. A. proti Spojenému království](#), č. 8000/08, rozsudek ze dne 20. září 2011, § 49 a 57). Dodal, že vzhledem k okolnostem případu se ve svém posouzení zaměří hlavně na aspekty soukromého života.

b) Obecné zásady

Soud zopakoval, že Úmluva nezaručuje cizinci právo vstoupit a usadit se v určité zemi, přičemž stát za účelem udržení veřejného pořádku může vyhostit cizince odsouzeného ze spáchání trestného činu ([Üner proti Nizozemsku](#), č. 46410/99, rozsudek velkého senátu

proto nepovažoval za jednoznačné, že by stěžovatel deklarací svého souhlasu s asistovaným návratem souhlasil rovněž se zastavením řízení před Soudem. Jelikož stěžovatel následně potvrdil, že si přeje pokračovat v řízení před Soudem, nelze ani uvažovat o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů dle čl. 37 odst. 1 písm. a) Úmluvy ([Associations SOS Attentats a de Boery proti Francii](#), č. 76642/01, rozhodnutí velkého senátu ze dne 4. října 2006, § 30).

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel před Soudem namítal, že neumožnění mu nadále pobývat v Nizozemsku, kde žil bez přerušení od svých čtyř let, představuje porušení článku 8 Úmluvy.

a) K existenci soukromého nebo rodinného života

Podle Soudu není sporu o tom, že stěžovatel vedl v Nizozemsku soukromý život ve smyslu článku 8 Úmluvy. Pobýval v Nizozemsku od 4 do 29 let věku, mluvil plynule holandsky, získal zde své vzdělání a dle všeho se účastnil každodenního života stejným způsobem jako jeho nizozemští vrstevníci. Co se týče rodinného života, Soud upozornil, že vztahy mezi dospělými příbuznými nespádají obecně pod ochranu článku 8 Úmluvy, pokud zde není přítomen dodatečný prvek závislosti (viz [Konstatinov proti Nizozemí](#), č. 1635/03, rozsudek ze dne 26. dubna 2007, § 52), i když v případech mladých dospělých, kteří dosud nezaložili vlastní rodiny a stále

ze dne 9. října 2003, § 54). Jen ve velmi výjimečných případech je ovšem možné v souladu s článkem 8 Úmluvy vyhostit legálně usazeného cizince, který strávil v hostitelské zemi většinu svého mládí ([Maslov proti Rakousku](#), č. 1638/03, rozsudek velkého senátu ze dne 23. června 2008, § 75). Tuto zásadu však nelze bez dalšího uplatnit na cizince, který se teprve snaží získat pobytové oprávnění v zemi, byť po mnoha letech faktického pobytu ([Jeunesse proti Nizozemsku](#), č. 12738/10, rozsudek velkého senátu ze dne 3. října 2014, § 104–105). V takové situaci je třeba posoudit, zda článek 8 Úmluvy nestanoví pozitivní závazek hostitelského státu nechat cizince na svém území vést jeho soukromý nebo rodinný život. V případě jak negativních, tak pozitivních závazků musí přitom stát sledovat spravedlivou rovnováhu mezi soupeřícími zájmy jednotlivce a společnosti jako celku, přičemž vždy požívá určitého prostoru pro uvážení.

Rozsah povinnosti státu přijmout na své území příbuzné osob, které zde již pobývají, se liší v závislosti na konkrétních okolnostech týkajících se dotyčných osob a obecného zájmu ([Abdulaziz, Cabales and](#)

Z

Balkandali proti Spojenému království, č. 9214/80 a další, rozsudek ze dne 28. května 1985, § 67–68). Soud přitom stanovil řadu kritérií, která je nutné vzít v potaz při posouzení, zda je pozitivní povinností státu přijmout na své území cizince, který zde do té doby pobýval nelegálně. Patří sem míra, v jaké by byl narušen rodinný život, rozsah jeho vazeb v hostitelském státě, zda jsou přítomny nepřekonatelné překážky, aby rodina žila v zemi původu jednoho z jejích členů, role imigračních pravidel (např. předchozí porušení cizineckých předpisů) nebo zájem na ochraně veřejné bezpečnosti (**Jeunesse proti Nizozemsku**, cit. výše, § 107). V případě, že rodinný život vznikl v době, kdy si dotyčné osoby byly vědomy, že vzhledem k imigračnímu statusu jedné z nich je jejich rodinný život na daném území nejistý, dojde vyhoštěním takového rodinného příslušníka k porušení článku 8 Úmluvy pouze výjimečně (**Rodrigues da Silva and Hooghamer proti Nizozemsku**, č. 50435/99, rozsudek ze dne 31. ledna 2006, § 39). Soud v minulosti rovněž přisoudil chování rodičů k tíži jejich dětem, neboť v opačném případě by hrozilo, že rodiče zneužijí situace svých dětí za účelem získání povolení k pobytu (**Butt proti Norsku**, č. 47017/09, rozsudek ze dne 4. prosince 2012, § 79).

Byť výše uvedená kritéria pro posouzení existence pozitivní povinnosti státu přijmout cizince, který doposud na území pobýval nelegálně, byla v minulosti použita pouze na případy týkající se rodinného života, dle

pobytu stěžovateli odůvodnit jen velmi výjimečnými okolnostmi, stejně jako nelze určit, že by k porušení došlo pouze za výjimečných okolností. Posouzení předmětné věci naopak musí vycházet z neutrálního pohledu a přihlížet ke konkrétním okolnostem případu.

K těm Soud uvedl, že stěžovatel teprve ve svých sedmácti letech v roce 2004 zjistil, že nemá nizozemské občanství a že jeho pobyt je nelegální. V roce 2006 proto požádal o pobytové oprávnění. Jelikož na území Nizozemska stěžovatel prožil většinu svých formativních let, Soud nemá pochyby o tom, že zde má silné sociální vazby. Vazby stěžovatele na Indonésii jsou naopak velmi slabé. Kromě toho, že se v té zemi stěžovatel narodil a žil v ní do svých čtyř let, nikoho tam nezná a nemluví místním jazykem.

Jelikož nelze stěžovateli vytýkat nelegální povahu jeho pobytu, a vzhledem k tomu, že do Nizozemska přicestoval ve velmi mladém věku a vytvořil si zde silné vazby, Soud shledal, že nebýt dalších okolností by zájmy stěžovatele na setrvání v hostitelské zemi převážily nad zájmem státu kontrolovat vstup a pobyt cizinců na jeho

Soudu se uplatní i na situaci cizince, který si na území hostitelského státu po dobu svého nelegálního pobytu vytvořil sociální vazby zakládající jeho soukromý život ve smyslu článku 8 Úmluvy. Stejně tak pokud cizinec začne vést soukromý život na území hostitelského státu v době, kdy si je vědom, že pokračování jeho soukromého života je zde vzhledem k jeho pobytovému statusu od počátku nejisté, nepovolení jeho dalšího pobytu by představovalo porušení článku 8 Úmluvy jen ve výjimečných případech.

c) Uplatnění uvedených zásad na projednávanou věc

Byť stěžovatel žije v Nizozemsku od svých čtyř let, nelze na něj dle Soudu pohlížet jako na usazeného migranta, neboť po vypršení platnosti jeho turistického víza jeho pobyt na území tohoto státu již nebyl legální. Nelze však na něj pohlížet ani jako na cizince, který si měl být od počátku vědom dočasnosti svého pobytového statusu, neboť v době, kdy si začal v Nizozemsku budovat soukromý život, nemohl tušit, že v něm nebude moci pokračovat, jelikož jeho otec ani jeho pěstouni nepodnikli potřebné kroky k zajištění oprávněnosti jeho pobytu. Vzhledem k jeho nízkému věku a dalším okolnostem případu Soud tuto skutečnost nemůže připsat stěžovateli k tíži. Ke stěžovatelově tíži nelze klást ani chování jeho pěstounů, jelikož jejich pobytový status byl na jeho zcela nezávislý. Vzhledem k výše uvedenému nelze proto stanovit, že by bylo možné neudělení

Z

území. Soud nicméně nemohl opomenout fakt, že stěžovatel opakovaně páchal trestnou činnost, když byl v roce 2006 a v roce 2008 odsouzen za trestný čin sexuálního obtěžování a z pokusu o sexuální obtěžování. Do svého odjezdu roku 2016 však žádnou další trestnou činnost nespáchal. Soud přesto ve shodě s vládou konstatoval, že předmětné trestné činy byly závažné povahy a stěžovatel je spáchal opakovaně, a to i v době, kdy již věděl, že jeho pobytový status je nejistý. Rovněž vzal v úvahu, že i když by přemístění do Indonésie nebylo nejjednodušší, stěžovatel byl mladý zdravý muž s praktickými dovednostmi, který by se byl schopen naučit místní jazyk. Vztahy v Nizozemsku by přitom mohl udržovat nadále pomocí moderních komunikačních technologií. Soud navíc uznal, že všechny vnitrostátní orgány se zabývaly povinnostmi státu ve smyslu článku 8 Úmluvy a poměřovaly dotčené zájmy, přičemž poslední instance dospěla k závěru, že zájmy jednotlivce nepřevážily nad zájmy společnosti jako celku.

Ve světle výše uvedeného a vzhledem k povaze, závažnosti a počtu trestných činů spáchaných stěžovatelem,

a to i v době, kdy si byl vědom svého nejistého pobytového statusu, Soud shledal, že vnitrostátní orgány nepřičetly nepřiměřenou váhu obecnému zájmu na ochraně pořádku a předcházení zločinnosti, a nepřekročily tak svůj prostor pro uvážení. Neudělením pobytového oprávnění stěžovateli proto nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudce Ranzoni, k němuž se připojil soudce Ravarani, byl naopak toho názoru, že ve věci došlo k porušení článku 8 Úmluvy, neboť většina ve shodě s vnitrostátními orgány dostatečně neposoudila spravedlivou rovnováhu mezi dotčenými zájmy. Těm nepřipsala přiměřenou váhu, když přisoudila největší důležitost závažnosti trestných činů stěžovatele, a naopak přičetla bez potřebného odůvodnění nedostatečnou váhu faktorům, které mluvily v jeho prospěch: sem patří jeho nízký věk v době spáchání trestných činů; skutečnost, že je spáchal v období krátce poté, co se dozvěděl o svém nejistém statusu; doba, která uplynula od posledně spáchaného trestného činu; skutečnost, že ho žalovaný stát nechal na svém území pobývat a dokonce absolvovat základní vzdělání; jakož i skutečnost, že kdyby nebylo nečinnosti jeho blízkých v jeho mládí, byl by stěžovatel občanství získal a spáchání trestných činů by na jeho pobyt v Nizozemsku nemělo vliv.

Z

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

V posledním čtvrtletí roku 2020 Soud vládě České republiky oznámil tři stížnosti.

Změna klimatu

Duarte Agostinho a ostatní proti Portugalsku a dalším 32 státům (včetně České republiky) (č. 39371/20) – neplnění závazků v boji proti změně klimatu a globálnímu oteplování

Stěžovateli je skupina šesti dětí a mladých lidí, kteří mají za to, že žalované státy neplní své pozitivní závazky podle článků 2 a 8 Úmluvy (právo na život a na respektování soukromého a rodinného života), jsou-li vykládány ve světle povinností plynoucích z Pařížské klimatické dohody z roku 2015. Změna klimatu dle stěžovatelů negativně dopadá na jejich životy a zdraví, když v důsledku globálního oteplování dochází v Portugalsku stále častěji k lesním požárům, které mají kromě ztrát na životech za důsledek i zhoršující se kvalitu

ovzduší. Ta jim způsobuje nespavost, úzkosti, alergie a dýchací obtíže.

Dále stěžovatelé namítají porušení zákazu diskriminace na základě věku dle článku 14 ve spojení s články 2 a 8 Úmluvy; tvrdí, že vliv klimatických změn má větší dopady na jejich životy, než je tomu u příslušníků starší generace, neboť mají ještě větší část života před sebou a účinky změny klimatu se budou navíc časem zhoršovat. Ve stížnosti se dále dovolávají zásady mezigenerační spravedlnosti, dle níž má být právo na hospodářský rozvoj současné generace realizováno způsobem, který bere ohledy na generace budoucí.

Odpovědnost žalovaných států dle stěžovatelů vyplývá zejména z toho, že umožňují: a) vypouštění emisí v rámci svého území, jakož i na dalších územích, nad nimiž mají jurisdikci, b) vývoz fosilních paliv ze svého území, c) dovoz zboží, jehož výroba zahrnuje vypouštění emisí do ovzduší, a d) aby subjekty v rámci jejich jurisdikce přispívaly k vypouštění emisí v jiných státech, např. podílem na těžbě fosilních paliv nebo financová-

Z

ním takové těžby. Stěžovatelé uvádějí, že státy se nemohou své odpovědnosti zprostit tím, že se účinky jejich konání či opomenutí projevují mimo jejich území, a že jde ve smyslu mezinárodního práva o tzv. sdílenou odpovědnost. Jelikož globální oteplování má na základě své dosavadní trajektorie dle vědeckých projekcí překročit hranici nárůstu teploty stanovenou na hodnotu 1,5 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí, je nutno stávající opatření považovat za nedostačující, ledaže žalované státy prokážou opak.

Kromě shora uvedených ustanovení se Soud, jemuž v konečném důsledku přísluší právní kvalifikace námitky stěžovatelů, dotázal žalovaných států i na porušení článku 3 Úmluvy (zákaz mučení, nelidského a ponižujícího zacházení) a článku 1 Protokolu č. 1 (ochrana vlastnictví).

Stručné shrnutí podstaty stížnosti, seznam žalovaných států a otázky, které Soud vládám položil, jsou k dispozici [zde](#).

Délky soudních řízení

Žirovnický (č. 16008/20) a Muška (č. 22825/20) – délka občanskoprávního řízení

V uvedených dvou stížnostech je namítáno porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Ve věci *Žirovnický* stěžovatel namítá průtahy jednak v nalézacím řízení o žalobě na vydání věci, jednak v navazujícím odškodňovacím řízení. První ze zmíněných řízení trvalo téměř 11 let, druhé více než 6 let; v obou řízeních byla věc projednána na čtyřech stupních soudní soustavy. Ve věci *Muška* se tvrzené průtahy týkají řízení o žalobě stěžovatele na náhradu škody za nesprávný úřední postup katastrálního úřadu; toto řízení začalo v roce 2008 a doposud neskončilo.

Velký senát Soudu

V závěrečném čtvrtletí roku 2020 vydal velký senát čtyři rozsudky a jedno rozhodnutí. O rozsudcích [Muhammad a Muhammad proti Rumunsku](#) a [Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandu](#) se dočtete více v kapitole Závěrem. Ačkoli Island dosud nebyl klientem velkého senátu Soudu, v závěru minulého roku se jeho rozsudku dočkal hned dvakrát. Kromě již zmíněného rozsudku Soud rozhodl i věc [Gestur Jónsson a Ragnar Halldór Hall proti Islandu](#) (č. 68273/14 a 68271/14, rozsudek velkého senátu ze dne 22. prosince 2020). V tomto rozsudku Soud dospěl k závěru, že řízení, v němž byla stěžovatelům, advokátům, uložena pokuta ve výši 6 200 eur za to, že se odmítli zhostit role obhájce *ex offo* v trestním řízení, v němž byli soudem ustanoveni, čímž v něm způsobili průtahy, není trestním řízením ve smyslu článku 6 Úmluvy, a proto tento článek ani článek 7 Úmluvy není v dané věci použitelný. V posledním rozsudku velkého senátu z uplynulého čtvrtletí [[Selahattin Demirtaş proti Turecku](#) (č. 2), č. 14305/17, rozsudek velkého senátu ze dne 22. prosince 2020] Soud shledal porušení práva na svobodu, volebního práva a svobody projevu spolupředsedy opoziční prokurderské politické

strany. Konstatoval zároveň, že vazba stěžovatele během volebních kampaní sledovala postranní účel potlačení pluralismu a omezení politické debaty, a že je odsouzený stát povinen stěžovatele bezodkladně propustit na svobodu. O citlivosti projednávané věci svědčí i skutečnost, že bezprostředně po vyhlášení rozsudku se internetové stránky Soudu staly terčem rozsáhlého kyberútoku (více [zde](#)).

Kromě těchto čtyř rozsudků velký senát rozhodl i o mezistátní stížnosti [Slovinsko proti Chorvatsku](#) (č. 54155/16, rozhodnutí velkého senátu ze dne 18. listopadu 2020). Věc se týkala nesplacených dluhů, které vůči Lublaňské bance má řada chorvatských společností. Soud dospěl k závěru, že zmíněná banka není funkčně a organizačně dostatečně nezávislá na slovinském státu, a není tedy „nevládní organizací“. Nemohla by proto podat individuální stížnost k Soudu, a Soud se tak nemůže zabývat ani mezistátní stížností, v níž je tvrzeno porušení jejich práv. Soud proto rozhodl, že projednávaná stížnost nespadá do jeho jurisdikce. K mezistátním stížnostem obecně viz více [zde](#).

Z

Ve sledovaném období do okruhu stížností, jimiž se bude velký senát Soudu zabývat, přibýly dvě níže uvedené věci.

Nad rámec toho nicméně dodejme, že v prosinci Soud obdržel dvě žádosti o posudek podle Protokolu č. 16. [První](#) od Nejvyššího soudu Slovenska týkající se nezávislosti vyšetřování trestných činů policistů, [druhou](#) od Nejvyššího správního soudu Litvy týkající se zákazu kandidovat do poslanecké sněmovny. O tom, zda budou žádosti přijaty k projednání, dosud kolegium pěti soudců velkého senátu nerozhodlo. Pakliže a až budou přijaty, budeme o jejich obsahu referovat podrobněji.

Konečně, v listopadu velký senát rozhodl o spojení tří mezistátních stížností týkajících se událostí na východní Ukrajině v roce 2014 ke společnému projednání – [Ukrájina a Nizozemsko proti Rusku](#) (č. 8019/16, 43800/14 a 28525/20). Více [zde](#).

Veřejnost trestního řízení

Mraović proti Chorvatsku (č. 30373/16)

Věc byla velkému senátu Soudu postoupena na žádost stěžovatele v říjnu 2020. Senát první sekce Soudu v rozsudku ze dne 14. května 2020 šesti hlasy proti jednomu shledal, že úplným vyloučením veřejnosti z řízení o trestném činu znásilnění v zájmu ochrany práv oběti, třebaže ta poskytla o případu několik rozhovorů médiím, bylo za daných okolností odůvodněné a nezbytné, a proto k porušení práva stěžovatele, obžalovaného, na veřejné projednání věci zakotvené v čl. 6 odst. 1 Úmluvy nedošlo. Rozsudek senátu je k dispozici [zde](#), anotace v českém jazyce [zde](#).

Způsob výpočtu starobního důchodu

Savickis a ostatní proti Lotyšsku (č. 49270/11)

V prosinci 2020 se senát Soudu, jemuž byla věc přidělena k projednání, vzdal své pravomoci ve prospěch velkého senátu. Stížnost se týká odlišného způsobu výpočtu starobního důchodu lotyšských občanů a osob, které v Lotyšsku dlouhodobě pobývají, avšak nemají lotyšské občanství. Zatímco prvním je při výpočtu výše starobního důchodu zohledněna doba, po kterou před rokem 1990 pracovali v jiné republice bývalého Sovětského svazu, stěžovatelům, kteří se do Lotyšska natrvalo přestěhovali před rokem 1990, avšak lotyšské občanství nezískali, se tato doba nezapočítává. Stěžovatelé mj. s odkazem na rozsudek Soudu v obdobné věci [Andrejeva proti Lotyšsku](#) (č. 55707/00, rozsudek velkého senátu ze dne 18. února 2009) namítají, že tímto postupem došlo k porušení článku 14 Úmluvy zakotvujícího zákaz diskriminace ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 zaručujícím právo na pokojné užívání majetku. Více k případu viz [zde](#).

Z

Výkon rozsudků Soudu

V posledním čtvrtletí roku 2020 poukažme na dvě oblasti.

Vzdělávání romských žáků

D. H. a ostatní proti České republice

V listopadu a prosinci 2020 se konalo druhé a třetí jednání Expertního fóra Kolegia expertů pro výkon rozsudků Soudu a provádění Úmluvy, jež se zabývá identifikací příčin stále vysokého počtu romských žáků, kteří se vzdělávají podle programů upravených pro žáky s lehkým mentálním postižením. Ke zřízení Fóra a jeho složení viz více minulý [Zpravodaj \(č. 3/2020\)](#). Na zmíněných dvou zasedáních byly diskutovány zejména otázky spojené s činností pedagogů, specializovaných pracovníků ve školách (asistenti pedagoga, speciální pedagogové, školní psychologové, sociální pedagogové), procesem diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb, předškolním vzděláváním i s vlivy socio-ekonomického statusu rodiny na vzdělávání. Na dalším jednání, které je plánováno na počátek února 2021, by měla být

probírána problematika segregovaných škol a širších vlivů na vzdělávání romských žáků (např. bydlení, chudoba, diskriminace na trhu práce či negativní postoje části většinové populace). V další fázi by Expertní fórum mělo přikročit k formulaci doporučení opatření k zajištění výkonu rozsudku *D. H. a ostatní*.

Délka soudních řízení

Žirovnický proti České republice

Dne 3. prosince 2020 přijal Výbor ministrů rezoluci č. CM/ResDH(2020)252 (viz [zde](#)), jíž uzavřel dohled nad výkonem rozsudku *Žirovnický proti České republice* ze dne 8. února 2018. V tomto rozsudku Soud shledal, že délka několika řízení o odškodnění za nepřiměřenou délku jiných soudních řízení, které stěžovatel vedl, byla též nepřiměřená. V rámci výkonu rozsudku vláda Výbor ministrů informovala, že došlo ke změně rozhodovací praxe vnitrostátních soudů tak, že koncentrace řízení již nepředstavuje překážku pro možnost zvýšení náhrady nemajetkové újmy způsobené délkou kompenzačního

Z

řízení (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 5189/2016). Výbor ministrů byl dále informován o tom, že za účelem snížení počtu zjevně nedůvodných žalob na odškodnění byl s účinností od října 2017 zaveden soudní poplatek za podání žaloby o odškodnění ve výši 2 000 Kč s tím, že poplatek bude žalobci celý vrácen, pakliže jeho žaloba bude alespoň zčásti úspěšná. V zájmu urychlení kompenzačních řízení byla dále vyloučena možnost podat dovolání proti procesním rozhodnutím ve věci soudních poplatků a nákladů řízení. Konečně, byla zavedena možnost konání videokonference jakožto prostředku pro zajištění přítomnosti osoby během občanskoprávního řízení. Vláda též Výbor ministrů zpravila o dalších opatřeních, která byla v minulých letech přijata za účelem urychlení soudních řízení či snížení počtu nedůvodných soudních řízení, např. o zavedení institutu předžalobní výzvy či zvýšení některých soudních poplatků. Nastínila též další kroky, které jsou v této oblasti činěny, jakými jsou například plánovaná rekodifikace občanského soudního řádu, vybavení soudních jednacích místností videotechnikou,

zavádění elektronického spisu či zvyšování počtu pracovníků soudů. Součástí zprávy jsou též informace o průměrných délkách jednotlivých typů řízení. Průměrná délka soudního řízení se mezi lety 2012 až 2018 zkrátila o 28 % na 271 dní. Úplný text zprávy vlády pro Výbor ministrů je k dispozici [zde](#).

Rozhodovací činnost jiných mezinárodních orgánů v oblasti lidských práv

V uplynulém období byla zveřejněna dvě rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva o kolektivních stížnostech podaných proti České republice z důvodu nedostatečného naplňování Evropské sociální charty.

Evropský výbor pro sociální práva

Rovné odměňování žen a mužů

Rozhodnutí ze dne 5. prosince 2019 ve věci č. 128/2016 – *University Women of Europe (UWE) proti České republice*

Evropský výbor pro sociální práva („Výbor“) jednomyslně shledal, že v českém právním řádu není zajištěna transparentnost odměňování spočívající v poskytování informací o odměňování a možnosti srov-

návat pracovní místa mezi obchodními společnostmi v soukromém sektoru, čímž došlo k porušení práva na spravedlivou odměnu za práci podle čl. 4 odst. 3 Evropské sociální charty („Charta“) a práva na rovné příležitosti a na rovné zacházení v záležitostech zaměstnání a povolání bez diskriminace na základě pohlaví chráněného čl. 1 písm. c) Dodatkového protokolu z roku 1988 („Dodatkový protokol“). Výbor zároveň jednomyslně konstatoval, že v České republice nebylo dosaženo dostatečného měřitelného pokroku v podpoře rovných příležitostí žen a mužů v oblasti rovného odměňování, čímž došlo rovněž k porušení čl. 1 písm. c) Dodatkového protokolu. Výbor čtrnácti hlasy proti jednomu rozhodl, že nedošlo k dosažení dostatečného pokroku při zajištění vyváženého zastoupení žen v rozhodovacích orgánech soukromých společností, což vedlo k porušení čl. 1 písm. d) Dodatkového protokolu. Výbor naopak neshledal porušení, pokud jde o uznání práva na stejnou odměnu v českém právním řádu, poskytnutí účinných prostředků nápravy pro případ údajné diskriminace v odměňování a zřízení orgánů pro rovné zacházení.

Z

I. NÁMITKY STĚŽOVATELSKÉ ORGANIZACE

Stěžovatelská organizace UWE tvrdila, že situace v České republice představuje porušení článku 1 a 4 odst. 3 Charty z roku 1961 a článku 1 Dodatkového protokolu, a to z následujících důvodů:

– Zaprvé, stále přetrvává propast v odměňování žen a mužů navzdory převzatým mezinárodním závazkům a přijaté vnitrostátní právní úpravě. V této oblasti se stěžovatelská organizace zaměřila na uznání práva na stejnou odměnu v právním řádu, účinné prostředky nápravy pro případ údajné diskriminace v odměňování, metody srovnávání pracovních míst, transparentnost odměňování a orgány pro rovné zacházení a podporu rovných příležitostí.

– Zadruhé, jen velmi nízký podíl žen zastává rozhodovací funkce v soukromých společnostech, neboť neexistují účinná právní opatření zajišťující vyvážené zastoupení žen v rozhodovacích orgánech soukromých společností.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ VÝBORU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 4 ODS. 3 CHARTY A ČL. 1 PÍSM. C) DODATKOVÉHO PROTOKOLU, POKUD JDE O UZNÁNÍ A VÝKON PRÁVA NA STEJNOU ODMĚNU

Výbor se v této části přezkumu zabýval čtyřmi dílčími otázkami souvisejícími s uznáním a výkonem práva na stejnou odměnu – uznáním práva na stejnou odměnu v právní úpravě, přístupem k účinným prostředkům nápravy, transparentností odměňování a orgány pro rovné zacházení.

Výbor zaprvé uvedl, že podle čl. 4 odst. 3 Charty a čl. 1 písm. c) Dodatkového protokolu musí být právo žen a mužů na stejnou odměnu za práci stejné hodnoty výslovně upraveno v právní úpravě. Zásada rovné odměny se vztahuje jak na stejnou práci, tak na práci stejné nebo srovnatelné hodnoty. Pojem odměny musí zahrnovat veškeré její složky, tj. základní mzdu nebo plat a všechna ostatní plnění, ať peněžité či nepeněžité, která jsou přímo nebo nepřímo poskytována zaměstnanci z důvodu jeho pracovního poměru. V České republice je podle názoru Výboru zásada stejné odměny

v právní úpravě uznána. Zejména ustanovení § 110 zákoníku práce stanoví, že za stejnou práci nebo za práci stejné hodnoty přísluší všem zaměstnancům stejná mzda.

Výbor zadruhé připomněl, že vnitrostátní právo musí upravovat vhodné a účinné prostředky nápravy pro případ údajné diskriminace v odměňování. To zahrnuje účinnou možnost obětí diskriminace obrátit se na soud, přičemž toto řízení musí být finančně dostupné a trvat přiměřenou dobu. V řízení musí být důkazní břemeno přeneseno na žalovanou stranu. Dále musí mít oběti diskriminace právo na odpovídající odškodnění a právo napadnout platnost rozvázaní pracovního poměru jakožto odvetného opatření. Výbor je toho názoru, že navzdory přetrvávajícím překážkám a zejména s přihlédnutím k úsilí, které bylo vynaloženo na jejich odstranění, byl závazek zajistit dostupnost účinných prostředků nápravy v České republice splněn.

Výbor zatřetí uvedl, že k účinnému uplatňování zásady stejné odměny za práci stejné hodnoty je na-prosto nezbytná transparentnost v odměňování. Mezi ukazatele naplňování Charty v tomto ohledu spadá zejména povinnost zaměstnavatelů pravidelně informovat o výši mezd a poskytovat údaje rozčleněné podle pohlaví. Zaměstnanci by měli mít právo žádat a obdržet informace o výši mezd členěné podle pohlaví, a to včetně doplňkových anebo pohyblivých složek celkové odměny.

Obecné statistické údaje však nemusí k prokázání diskriminace postačovat. Proto by mělo být možné vyžádat si a získat v rámci soudního řízení informace o odměňování spolupracovníků. Podle Výboru Česká republika dosud nepřijala nezbytná opatření pro realizaci doporučení Evropské komise ze dne 7. března 2014 2014/124/EU o posílení zásady rovného odměňování mužů a žen prostřednictvím transparentnosti. Vnitrostátní právo by dále nemělo nepřiměřeně zužovat rozsah srovnání pracovních míst pro účely posouzení nerovného odměňování, např. jeho omezením na tutéž společnost. Je-li to pro řádné srovnávání nezbytné, musí vnitrostátní právo upravit srovnávání pracovních míst a odměňování i mimo rámec dotčené společnosti. Výbor tudíž dospěl k závěru, že tam, kde je zaměstnavatelem stát, rozsah porovnání pracovních míst není v České republice nepřiměřeně omezen. V soukromém sektoru se však srovnání omezuje na jeden podnik a nelze je vztáhnout na společnosti vlastněné toutéž osobou nebo ovládané holdingovou společností či konglomerátem. Vzhledem k výše uvedenému Výbor rozhodl, že závazek zajistit transparentnost odměňování a umožnit srovnávání pracovních míst není splněn.

Výbor začtvrté podotkl, že uspokojivé naplňování Charty nelze zajistit jen prostřednictvím právní úpravy, není-li účinně prováděna a důsledně kontrolována. Výbor dospěl k závěru, že jedním z opatření zajišťujících

Z

skutečně účinné potírání diskriminace je zřízení specializovaného nezávislého orgánu, který sleduje a podporuje rovné zacházení, zejména tím, že poskytuje obětem diskriminace pomoc potřebnou k účasti na soudním řízení. Podle Výboru toto opatření v České republice naplněno je, neboť veřejný ochránce práv má dostatečně široký mandát pro sledování a podporu rovného zacházení, včetně rovného odměňování, zejména poskytováním potřebné pomoci a podpory obětem diskriminace.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 1 PÍSM. C) DODATKOVÉHO PROTOKOLU, POKUD JDE O OPATŘENÍ NA PODPORU ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ ŽEN A MUŽŮ V OBLASTI ROVNÉHO ODMĚŇOVÁNÍ

Výbor připomíná, že cílem a účelem Charty jakožto dokumentu na ochranu lidských práv je chránit práva nejen v rovině teoretické, ale i v rovině praktické. Výbor je toho názoru, že s cílem navrhnout účinné strategie zaměřené na snižování *gender pay gap* jsou státy povinny jeho příčiny analyzovat. Je-li známo, že určitá skupina osob je nebo může být diskriminována, jsou vnitrostátní orgány povinny shromažďovat údaje potřebné

k posouzení závažnosti tohoto problému. Soulad s Chartou není možné zajistit pouze prostřednictvím právní úpravy, ale smluvní státy musejí přijímat opatření k aktivní podpoře rovných příležitostí. Právní úprava nejenom nesmí bránit přijímání pozitivních opatření nebo pozitivní akci, ale státy jsou také povinny činit konkrétní kroky k odstranění faktické nerovnosti, která ovlivňuje šance žen a mužů v oblasti rovného odměňování. Podle Výboru je sice splnění závazku přijmout vhodná opatření na podporu rovných příležitostí složitým úkolem, nicméně tento úkol spočívá v tom, že smluvní státy přijmou opatření, která umožní dosáhnout cílů Charty v přiměřené době, s měřitelným pokrokem a v rozsahu odpovídajícím maximálnímu využití dostupných zdrojů. Povinnost přijmout vhodná opatření na podporu rovných příležitostí vyžaduje začleňování hlediska pohlaví (*gender mainstreaming*). Státy by měly hodnotit dopad strategických opatření přijatých v rámci řešení vertikální nebo horizontální profesní segregace pohlaví a zlepšování účasti žen na širší skále pracovních míst a povolání. Z opatření, jež mohou státy přijmout ke snížení *gender pay gap* a jež Výbor považuje za relevantní ukazatele při hodnocení plnění závazků

stanovených Chartou, lze vyzdvihnout zejména tyto kroky:

- přijmout a realizovat národní akční plán zaměstnanosti, který může efektivně zaručit rovnost mezi ženami a muži, včetně odměňování;
- uložit jednotlivým podnikům povinnost vypracovat podnikový nebo firemní plán zaručující rovné odměňování;
- vybízet zaměstnavatele a zaměstnance, aby řešili otázky rovnoprávnosti v kolektivních smlouvách;
- zvyšovat povědomí zaměstnavatelů, organizací i široké veřejnosti o zásadě rovného odměňování, mj. prostřednictvím činnosti orgánů pro rovné zacházení.

Výbor bere na vědomí různá opatření na podporu rovnoprávnosti a snížení rozdílů v odměňování v České republice i to, že vláda podnikla kroky k tomu, aby se začleňování hlediska pohlaví stalo součástí všech jejích politik a opatření. Vláda podle Výboru zavedla užitečné statistiky, přijala různá opatření a poskytla finanční zdroje s cílem dosáhnout snížení *gender pay gap*, nicméně realizace některých těchto opatření dosud probíhá. Pokud jde o závazek přijmout opatření v přiměřené době a s měřitelným pokrokem, Výbor konstatuje, že v průběhu sedmiletého období (2010–2017) k významnému snížení *gender pay gap* nedošlo (z 21,6 % v roce 2010 na 21,1 % v roce 2017). Proto v otázce snižování rozdílů v odměňování žen a mužů ke

vaná opatření tedy nebyla dostatečná. Výbor proto rozhodl, že došlo k porušení čl. 1 písm. d) Dodatkového protokolu.

Umísťování dětí do tzv. kojeneckých ústavů

Rozhodnutí ze dne 17. června 2020 ve věci č. 157/2017 – European Roma Rights Centre (ERRC) a Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) proti České republice

Evropský výbor pro sociální práva („Výbor“) jednomyslně shledal, že stávající systém umísťování dětí do dětských domovů pro děti do tří let věku, tzv. kojeneckých ústavů, je v rozporu s článkem 17 Evropské sociální charty z roku 1961 („Charta“). Výbor konstatoval, že: i) používání právní úpravy ústavní péče a provozování kojeneckých ústavů stanovené v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách nezaručuje náležitou ochranu a péči dětem do tří let věku;

skutečnému měřitelnému pokroku nedošlo, což představuje porušení práva na rovné příležitosti a na rovné zacházení v záležitostech zaměstnání a povolání bez diskriminace na základě pohlaví v oblasti odměňování chráněného čl. 1 písm. c) Dodatkového protokolu.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 1 PÍSM. D) DODATKOVÉHO PROTOKOLU

Podle Výboru čl. 1 písm. d) Dodatkového protokolu ukládá státům pozitivní závazky řešit vertikální segregaci na trhu práce, a to mimo jiné podporou vyššího zastoupení žen v rozhodovacích funkcích soukromých společností. Z tohoto závazku může vyplývat i povinnost zavedení závazných legislativních opatření zajišťujících rovný přístup do statutárních orgánů obchodních společností. Výbor konstatuje, že mezi opatření přijatá vládou na podporu zastoupení žen v rozhodovacích funkcích soukromých společností nebylo zahrnuto přijetí obecně závazného právního předpisu. I přes dosažený pokrok v oblasti podpory zastoupení žen v rozhodovacích funkcích soukromých společností zůstává toto zastoupení nízké (podíl žen v orgánech největších kotovaných společností činil 12,2 % v roce 2010 a 10,1 %, v roce 2016, zatímco v Evropské unii to bylo průměrně 23,3 %. V roce 2017 dosahoval tento poměr v České republice 14,5 %, zatímco v Evropské unii 25,3 % a v roce 2019 pak 18,5 %, resp. 27,8 %). Realizo-

Z

ii) nebyla dosud přijata dostatečná opatření pro poskytování služeb dětem ve věku do tří let v rodinném prostředí a komunitním prostředí rodinného typu a k postupné deinstitucionalizaci stávajícího systému péče o nejmenší děti; iii) nebyla přijata nezbytná opatření k zajištění práva na náležitou ochranu a vhodné služby péče o děti romského původu a děti s postižením do tří let věku. Výbor naopak neshledal, že by docházelo k diskriminaci dětí romského původu nebo dětí s postižením.

I. NÁMITKY STĚŽOVATELSKÝCH ORGANIZACÍ

Stěžovatelské organizace ERRC a MDAC namítaly, že situace v České republice představuje porušení článku 17 Charty samostatně nebo ve spojení se zákazem diskriminace stanoveným v preambuli Charty, a to z následujících důvodů:

– zaprvé, Česká republika neplní svůj závazek neumísťovat děti do tří let věku do ústavů a rutinně umísťuje malé děti do dětských domovů pro děti do tří let věku, nyní povětšinou zvané dětská centra, zejména ty nejzranitelnější, jako například děti romského původu a děti s postižením;

– zadruhé, Česká republika nezavedla neinstitucionální a alternativní formy náhradní péče rodinného typu.

V řízení předložili svá písemná stanoviska zvláštní zpravodaj OSN pro právo každého na požívání nejvyšší dosažitelné úrovně fyzického a duševního zdraví („zvláštní zpravodaj“) a nevládní organizace LUMOS Czech Republic. Hlavním cílem mezinárodní organizace LUMOS je ukončit umístování dětí do ústavní péče. V České republice působí od roku 2008, podporuje proces deinstitucionalizace a prosazuje legislativní zákaz ústavní péče pro malé děti. V dubnu 2018 publikovala [zprávu](#) o dětských centrech, na kterou Výbor v rozhodnutí hojně odkazuje. Stanovisko zvláštního zpravodaje popisuje škodlivé následky umístování kojenců a malých dětí do ústavů z psychologického a neurobiologického hlediska, zejména se upozorňuje na potřebu *attachmentu*, tj. vytvoření pevné citové vazby k jedné pečující osobě.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ VÝBORU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 17 CHARTY SAMOSTATNĚ NEBO VE SPOJENÍ SE ZÁKAZEM DISKRIMINACE STANOVENÝM V PREAMBULI CHARTY

a) Obecné zásady

V článku 17 Charty se smluvní státy zavázaly přijmout všechna vhodná a potřebná opatření s cílem zajistit

poměry rodiny nesmí být jediným důvodem k umístění do ústavu; vždy je třeba zkoumat alternativy; umístění musí zaručovat všechna základní práva dítěte; nutná je možnost odvolání proti umístění a stížnosti na péči v ústavu; nad ústavu musí být vykonáván dostatečný dozor; a umístění do ústavu musí podléhat pravidelnému přezkumu z hlediska nejlepšího zájmu dítěte. Z článku 17 Charty vyplývá závazek zahájit proces deinstitucionalizace malých dětí, a to v přiměřeném čase, s měřitelným pokrokem a maximálním využitím dostupných zdrojů ([Association internationale Autisme-Europe \(AIAE\) proti Francii](#), kolektivní stížnost č. 13/2002, rozhodnutí o odůvodněnosti ze dne 4. listopadu 2003, § 53). Z uvedeného vyplývá, že stát, který nedosáhne v přiměřené době a s maximálním využitím dostupných zdrojů podstatného pokroku ve snižování počtu malých dětí umístěných v ústavech a v poskytování rodinných služeb a komunitních služeb rodinného typu, porušuje článek 17 Charty.

b) Právní úprava ústavní péče o děti do tří let věku

Ústavní péči pro děti do tří let věku zakotvuje obecně § 971 občanského zákoníku a § 43 a 44 zákona o zdravotních službách, které upravují provozování dětských

účinné uplatnění práva matek a dětí na sociální a hospodářskou ochranu, včetně zřizování nebo provozování vhodných institucí nebo služeb. Cílem Výboru je učinit z Charty živoucí dokument zohledňující vývoj standardů lidských práv. S ohledem na uvedené Výbor rozhodl, že článek 17 Charty ukládá státům pozitivní závazek přijmout nezbytná opatření, aby děti mohly účinně využívat své právo vyrůstat v prostředí příznivém pro rozvoj jejich osobnosti a schopností. Výbor v tomto ohledu odkázal na Obecný komentář č. 7 Výboru OSN pro práva dítěte, nazvaný *Naplňování práv dětí v raném dětství*. Dítě by mělo vyrůstat primárně v rodině, umístění do ústavu může mít škodlivé důsledky, dítě totiž nemá příležitost vytvořit si zdravou citovou vazbu k jednomu či dvěma primárním pečovateli. Ve srovnání s rodinným prostředím a komunitními službami rodinného typu nelze umístění do ústavu považovat za opatření sloužící nejlepšímu zájmu dítěte mladšího tří let. Dle stanovisek Výboru k článku 17 Charty musí být umístění dítěte mimo rodinu výjimečným opatřením, péče v ústavu by měla být poskytována jen tehdy, je-li to nezbytné. V každém případě musí být nejprve posouzeny vhodné alternativy umístění mimo rodinu.

Článek 17 Charty neukládá smluvním státům povinnost zcela zakázat ústavní péči, avšak stanoví celou řadu požadavků, které je nutné splnit. Mezi ně patří, že: umístění do ústavu musí být výjimečným opatřením odůvodněným potřebami dítěte; finanční nebo majetkové

Z

center. Výbor uvedl, že ustanovení § 971 občanského zákoníku jasně stanoví přednost rodinné a náhradní rodinné péče, přičemž ústavní péče je až posledním možným řešením, a to ve vztahu ke všem dětem bez diskriminace z důvodu věku nebo rasy. Právní úprava režimu dětských center v zákoně o zdravotních službách je naproti tomu dosti lakonická – nestanoví přesné právní podmínky pro přijetí dítěte, nestanoví, kdy není možné přijetí dítěte na základě souhlasu rodiče, ani není vyžadováno posouzení nezbytnosti umístění do ústavu a dostupnosti alternativní rodinné péče.

V praxi může být dítě do dětského centra umístěno nejen z rozhodnutí soudu, ale také na základě dohody mezi zařízením a zákonným zástupcem dítěte – tzv. dobrovolný pobyt. Tento dobrovolný pobyt je podle zákona přípustný a nebrání mu ani ustanovení občanského zákoníku. Dle organizace LUMOS možnost pobytu na základě dohody dovoluje úplně obejít celý systém sociálně-právní ochrany i ustanovení, podle nichž je ústavní péče krajním řešením. Ve světle této praxe zaujal Výbor ten názor, že tzv. dobrovolný pobyt neskýtá žádné záruky toho, že umístění dítěte do tří let do ústavu bude vycházet z jeho potřeb a sloužit jeho

zájmům, ani že budou nejprve zváženy a případně využity dostupné vhodné alternativy k ústavní péči. Zákon o zdravotních službách nadto nijak neomezuje délku pobytu v ústavu ani není uzákoněna povinnost ústavu informovat o umístění dítěte orgán sociálně-právní ochrany dětí. Dítě tak může po značnou dobu zůstat mimo evidenci systému sociálně-právní ochrany a bez možnosti využít některou z alternativ k ústavní péči, včetně podpory poskytované jeho rodině.

S ohledem na výše uvedené Výbor rozhodl, že právní úprava ústavní péče a provozování dětských center obsažená v zákoně o zdravotních službách sama o sobě není slučitelná se závazkem zajistit účinné uplatnění práva malých dětí na ochranu, a používání této právní úpravy je proto porušením článku 17 Charty. Výbor dospěl k uvedenému závěru o neslučitelnosti právní úpravy s Chartou bez ohledu na to, zda přispívá nebo nepřispívá k tomu, že se umístování dětí do ústavů stává běžnou praxí.

c) Přijetí opatření k deinstitucionalizaci systému péče o nejmenší děti a poskytování služeb malým dětem v rodinném prostředí a v komunitním prostředí rodinného typu

Pokud jde o opatření přijatá za účelem deinstitucionalizace systému péče o děti do tří let věku, dosud vynaložená snaha byla neúspěšná, byť si Výbor povšiml, že určité úsilí o postupné uzavření dětských center bylo

dosaženo žádného pokroku v oblasti deinstitucionalizace péče o zranitelné děti, včetně dětí s postižením, a podpory komunitních služeb rodinného typu. Ohlášený zákon upravující věkovou hranici pro umístování malých dětí do ústavů nebyl přijat, chybí preventivní služby, které by umožnily ponechat děti v biologických rodinách. Ještě hůře dostupné jsou podpůrné služby pro rodiny, kterým byly děti odebrány, zcela chybí služby včasné detekce pro rizikové rodiny.

Ve světle výše uvedeného byl Výbor toho názoru, že vláda neučinila významné a cílené kroky k deinstitucionalizaci stávajícího systému péče o nejmenší děti a k tomu, aby malým dětem poskytla služby v rodinném prostředí a komunitním prostředí rodinného typu, čímž nesplnila závazek přijmout vhodná opatření s cílem zajistit účinné uplatnění práva malých dětí na ochranu v rozporu s článkem 17 Charty.

d) Nadměrné zastoupení dětí s postižením a dětí romského původu v ústavech

Dle článku 17 Charty je třeba věnovat zvláštní pozornost znevýhodněným a ohroženým skupinám dětí, včetně dětí z etnických menšin a dětí se zdravotním postižením. Výbor zdůraznil, že je-li obecně uznáváno, že

vynaloženo Radou vlády pro lidská práva a Ministerstvem práce a sociálních věcí.

Výbor vzal na vědomí pozitivní trend v poklesu počtu dětí v ústavní péči v České republice (10 338 dětí v roce 2009, 7 800 dětí v roce 2018), avšak tempo snižování počtu malých dětí v dětských centrech je pomalé a nevýznamné a počet dětí umístěných v ústavech zůstává stále značně vysoký.

Výbor byl zejména znepokojen situací ve čtyřech krajích (Praha, Středočeský, Ústecký a Plzeňský), ve kterých zůstává počet dětí v dětských centrech velmi vysoký. Vysoký počet dětí současně dle Výboru souvisí s praxí známou jako dobrovolný pobyt, která nepřiměřeně usnadňuje umístování malých dětí do ústavů a zcela obchází ustanovení občanského zákoníku, dle kterého je ústavní péče posledním možným řešením. Nadto v posledních letech nebyla zavedena opatření na podporu poskytování služeb v rodinném prostředí nebo komunitním prostředí rodinného typu. Ze zprávy organizace LUMOS z dubna 2018 vyplývá, že více prostředků je věnováno na dětská centra než na rodinnou podporu v komunitě. Dle Výboru proces deinstitucionalizace vyžaduje, aby byla alespoň část prostředků vynakládaných na dětská centra převedena k financování alternativ.

Podle zprávy [Nové příležitosti k investicím do dětí – 2019](#) organizace Eurochild nebylo v České republice

Z

určitá skupina dětí čelí nebo by mohla čelit ve srovnání s většinovou populací nepřiměřeným rizikům, státy jsou povinny shromažďovat údaje o rozsahu daného problému. Sběr a analýza dat jsou nepostradatelné pro vytvoření odpovídající strategie a přijetí vhodných opatření ([ERRC proti Itálii](#), kolektivní stížnost č. 27/2004, rozhodnutí o odůvodněnosti ze dne 7. prosince 2005, § 23).

Výbor konstatoval, že české orgány potřebné údaje nezbytné pro řádnou ochranu romských dětí a dětí s postižením neshromažďují, přičemž existují významné náznaky, že počty těchto dětí v ústavech zůstávají vysoké. Výboru nebyla současně předložena žádná relevantní informace o přijetí cílených opatření na zlepšení situace v oblasti poskytování vhodných služeb péče v rodinném prostředí a komunitním prostředí rodinného typu pro tyto skupiny zranitelných dětí.

Z výše uvedených důvodů Výbor sice neshledal dostatečné důkazy svědčící o diskriminaci dětí romského původu nebo dětí s postižením, avšak vláda nepřijala opatření zajišťující těmto skupinám dětí do tří let věku vhodnou ochranu a potřebné služby péče. I v tomto ohledu tudíž došlo k porušení článku 17 Charty.

Užitečné odkazy

**HUDOC – databáze
judikatury ESLP**
<http://hudoc.echr.coe.int/>

**Evropský soud
pro lidská práva**
<http://www.echr.coe.int/>

**Česká databáze vybraných
rozsudků a rozhodnutí ESLP**
<http://eslp.justice.cz/>

**Přehled všech vydání
Zpravodaje KVZ**
<http://www.justice.cz/>

Veřejný ochránce práv
<http://www.ochrance.cz/>

**Nejvyšší soud
České republiky**
<http://www.nsoud.cz/>

**Ústavní soud
České republiky**
<http://www.usoud.cz/>

**Databáze rozhodnutí
smluvních orgánů OSN**
<http://www.ohchr.org/en/>

Rada Evropy
<http://www.coe.int/>

Nejvyšší správní soud
<http://www.nssoud.cz/>

Databáze judikatury web: eslp.justice.cz

Kontakt:

Kancelář vládního zmocněnce
pro zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
kvz@msp.justice.cz, www.justice.cz

Úvodní fotografie: © Paulgrecaud | Dreamstime.com
Fotografie u Slova úvodem © Monika Hanych
Fotografie u Slova závěrem © Vít Alexander Schorm

Zpravodaj KVZ: vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti.

Autoři anotací (v abecedním pořadí): Jan Bena (NS), Barbora Divíková (NSS), Monika Hanych (KVZ), Adam Herma (KVOP), Eliška Hronová (KVZ), Vladimír Janoušek Pysk (KVZ), Petra Lehotská (ÚS), Eva Petrová (KVZ), Kateřina Radová (KVZ), Monika Šamová (KVZ), Martin Šaroch (KVOP).

Obsah Zpravodaje: Jana Martinková.

Závěrem

V posledním čtvrtletí loňského roku Soud opět ve vztahu k **České republice** nevydal žádný rozsudek či rozhodnutí, které by nebylo toliko procesní povahy. Celkově za rok 2020 Soud vydal jen jeden rozsudek a pět rozhodnutí o zastavení řízení. Je otázkou, co je příčinou tak nízké produkce Soudu o stížnostech českých stěžovatelů. V závěru roku přitom Soud evidoval více než 100 stížností proti České republice přidělených k soudcovskému rozhodnutí, z čehož v přibližně 60 případech Soudu vláda předkládala stanovisko k přijatelnosti a odůvodněnosti.

Ve vztahu k **jiným státům** Soud naopak vydal nadprůměrné množství významných rozsudků. Z produkce **velkého senátu** zmiňme rozsudek **Muhammad a Muhammad proti Rumunsku** (č. 80982/12, ze dne 15. října 2020), v němž Soud poprvé uceleně definoval **procesní požadavky**, které z článku 1 Protokolu č. 7 plynou **pro řízení o vyhoštění legálně usazeného cizince** z důvodu ochrany národní bezpečnosti, který je založen na utajované zprávě zpravodajských služeb. Dále na tomto místě poukážme na věc **Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandu** (č. 26374/18, rozsudek velkého senátu ze dne 1. prosince 2020), v níž Soud posuzoval dopady **nezákonnosti jmenování soudce** na požadavek zakotvený v článku 6 Úmluvy, aby o trestním obvinění rozhodoval „soud zřízený zákonem“.

Z rozsudků senátu začněme aktuálně všudypřítomnou **pandemií koronaviru**. Již i Soud se měl příležitost k této otázce vyjádřit – ve věci **Le Mailloux proti Francii** (č. 18108/20, rozhodnutí ze dne 5. listopadu 2020) shledal, že stěžovatel brojil toliko v obecné rovině proti údajně nedostatečným opatřením francouzské vlády k ochraně před nákazou onemocněním Covid-19, aniž doložil, jak se tvrzené nedostatky projeví na jeho osobní situaci. Jakožto *actio popularis*, kterou Úmluva nepřipouští, tedy stížnost odmítl.

Z oblasti **trestního řízení** by vaší pozornosti neměl ujít rozsudek **Lamatic proti Rumunsku** (č. 55859/15, ze dne 1. prosince 2020), v němž Soud definoval podmínky, za nichž článek 6 Úmluvy připouští, aby nadřízený soud i bez nutnosti osobního výslechu obžalovaného a svědků zvrátil zprošťující rozsudek v neprospěch obžalovaného. Ve věci **Ćwik proti Polsku** (č. 31454/10, rozsudek ze dne 5. listopadu 2020) Soud konstatoval, že připuštěním výpovědi, která byla získána mučením či jiným špatným zacházením, byť jeho původci nejsou orgány státu, ale soukromé osoby, zde členové drogového gangu, dojde k takovému narušení spravedlivosti řízení, které je vždy v rozporu s článkem 6 Úmluvy. Vazebního řízení se týká věc **Frāncu proti Rumunsku** (č. 69356/13, rozsudek ze dne 13. října 2020), v níž Soud shledal porušení článku 8 Úmluvy, když soudy nevyhověly žádosti stěžovatele, aby se řízení o propuštění z vazby konalo v neveřejném zasedání. Stěžovatel, starosta obviněný z korupce, žádost o propuštění opřel o svůj zdravotní stav a informace o jeho duševním stavu se následně objevily ve sdělovacích prostředcích. Konečně, věc **Saber proti Norsku** (č. 459/18, rozsudek ze dne 17. prosince 2020) vyzdvihuje nutnost specifické právní úpravy pro postup policie, je-li v rámci trestního řízení prohlížen obsah mobilního telefonu obviněného a součástí takto zabavených dat je i korespondence obžalovaného s jeho právními zástupci, byť v jiné věci.

Z oblasti **rodinného práva** stojí za zmínku zejména rozsudek **C proti Chorvatsku** (č. 80117/17, ze dne 8. října 2020), v němž Soud řešil styk dítěte s otcem, kterého matka obvinila z pohlavního zneužívání dítěte, a otázku zastupování a výslech dítěte v tomto řízení. Zmiňme též věc **Honner proti Francii** (č. 19511/16, rozsudek ze dne 12. listopadu 2020) týkající se též práva styku rodiče s dítětem, zde bývalé registrované partnerky biologické matky dítěte.

V oblasti **pracovního práva** poukažme na rozsudek **Napotnik proti Rumunsku** (č. 33139/13, ze dne 20. října 2020), v němž Soud dospěl k závěru, že přeložení stěžovatelky z postu konzulární úřednice zpět na ministerstvo zahraničních věcí z důvodu jejího těhotenství a následné mateřské a rodičovské dovolené nepředstavovalo zakázanou diskriminaci na základě pohlaví. Ve věci **Felix Guțu proti Moldavsku** (č. 13112/07, rozsudek ze dne 20. října 2020) Soud shledal, že naznačením viny stěžovatele za zpronevěru v rámci soudního přezkumu rozhodnutí o propuštění ze zaměstnání, ačkoli se na stěžovatele vztahovala amnestie, došlo k porušení presumpce nevinny chráněné čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

I v **cizineckém právu** Soud řešil řadu zajímavých právních otázek. Vyzdvihněme věc **Shiksaitov proti Slovensku** (č. 56751/16 a 33762/17, rozsudek ze dne 10. prosince 2020), v níž Soud přiblížil, za jakých podmínek azyl udělený v jedné zemi nemusí jeho držitel poskytovat v jiné zemi ochranu před vydáním do země původu. V rozsudku **B a C proti Švýcarsku** (č. 889/19 a 43987/16, ze dne 17. listopadu 2020) Soud shledal, že se vnitrostátní orgány dostatečně nevypořádaly s tím, zda budou gambijské orgány ochotny a schopny stěžovateli homosexuální orientace poskytnout ochranu před pronásledováním ze strany soukromých osob. Poprvé též jednoznačně konstatoval, že nikdo nemůže být nucen skrývat svou sexuální orientaci.

Určitý návod, jak by soudy měly rozhodovat o **náhradě nákladů právního zastoupení**, aby nedošlo k uložení nepřiměřeného břemene na účastníka řízení, který ve sporu nebyl úspěšný, Soud poskytl ve věci **National Movement Ekoglasnost proti Bulharsku** (č. 31678/17, rozsudek ze dne 15. 12. 2020) týkající se sporu mezi nevládní organizací na ochranu životního prostředí a energetickou společností provozující jadernou elektrárnu.

Významný je konečně nepochybně též rozsudek **Goryaynova proti Ukrajině** (č. 41752/09, ze dne 8. října 2020), v němž Soud shledal porušení svobody projevu stěžovatelky, **whistleblowerky**, která byla **odvolána z funkce státní zástupkyně** poté, co zveřejnila svůj dopis nejvyššímu státnímu zástupci, v němž poukazovala na korupci mezi státními zástupci a na nátlak vyšších státních zastupitelství na podřízené státní zástupce směřující k vynucení protiprávního jednání.

Více v příštím Zpravodaji nebo v databázi judikatury Soudu v českém jazyce dostupné na adrese <http://eslp.justice.cz/>.

Pevné zdraví do nového roku a brzký návrat k běžnějšímu životu přeje

Z Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce